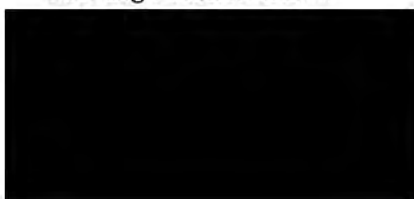

Aan:
Stichting Platform Storm

VERZONDEN 20 DEC. 2013

Assen, 20 december 2013

Ons kenmerk 51/3.1/2013009373

Behandeld door

Onderwerp: Verzoek om informatie over besluitvorming beleid windenergie

Geachte

Op 1 november 2013 diende u in het kader van de Wet openbaarheid bestuur een verzoek in bij ons. U vraagt om documenten over het opstellen en vaststellen van provinciaal beleid voor windenergie waarin een afweging wordt gemaakt van de maatschappelijke voordelen en nadelen.

Bijgaand zenden we u een overzicht en de betreffende documenten.

We zonden u op 19 november 2013 een brief, kenmerk 47/3.2/2013008454, die ook over dit onderwerp gaat. Voor een nadere toelichting verwijzen naar de inhoud van die brief.

Bent u het niet eens met dit besluit, dan kunt u binnen zes weken na de dag van verzending ervan hiertegen een bezwaarschrift indienen bij het college van gedeputeerde staten van Drenthe. De dag van verzending is de dagtekening van het besluit. Voor meer informatie over de bezwaarprocedure verwijzen wij u naar <http://www.provincie.drenthe.nl/loket/bezwaarschriften>.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Drenthe,

, secretaris

, voorzitter

Overzicht van documenten.

1. Reeds gepubliceerde documenten:

- De provinciale omgevingsvisie van 2010
- De duurzaamheidsbeoordeling van deze omgevingsvisie
- De bouwstenen voor de gebiedsvisie
 - o Interviews ██████████
 - o Rapport KNN
 - o Bouwstenen Rom3d
- De Gebiedsvisie windenergie Drenthe
- De nota van beantwoording op de ingediende zienswijzen op de concept-gebiedsvisie

Deze stukken zijn te vinden op de website van de provincie Drenthe: www.provincie.drenthe.nl en op de website van de commissie mer (www.ciemer.nl)

2. Bijgaand zenden wij u de verslagen van de Stuurgroep gebiedsvisie Windenergie die uw vraag raken, namelijk die van de vergaderingen van 25 oktober 2011, 7 maart 2012 en 12 november 2012.

3. Bijgevoegde overige documenten:

08-12-01 Windafspraken in het Klimaat-en Energieakkoord met het Rijk
 08-12-04 teksten windenergie uit het klimaatakkoord
 09-11-03 Financiële baten van windenergie
 10-06-02 A2010-12 Amendement CDA
 10-06-02 A2010-13 Amendement CDA
 10-06-02 A2010-18 Amendement
 10-01-20 Concept-Ruimtelijk Perspectief Wind op Land (RPW)
 11-03-10 opdracht MWH, ██████████
 11-04-21 advies ██████████
 11-09-14 opdracht KNN
 11-10-25 presentatie ██████████ voor stuurgroep gebiedsvisie
 12-01-31 windenergie presentatie GS
 12-02-28 zienswijze provincie Drenthe mer windpark Oostermoer en samenhang met windpark De Drentse Monden
 12-12-19 Ontwerp-Gebiedsvisie windenergie Drenthe
 13-02-28 antwoord op statenvragen PVV
 13-06-11 Gebiedsvisie windenergie Drenthe
 13-06-24 beantwoording vragen PVV windenergie

4. De hierna genoemde informatie uit documenten wordt op grond van het bepaalde in artikel 11 van de Wob niet ter beschikking gesteld. Het betreft hier namelijk informatie uit documenten, opgesteld ten behoeve van intern beraad, verstrekt over daarin opgenomen persoonlijke beleidsopvattingen. Volgens het hiervoor genoemd artikel 11 wordt daaruit geen informatie verstrekt. Het gaat in dit geval om interne memo's van ambtenaren aan provinciale bestuurders die bedoeld zijn voor intern beraad en waarin persoonlijke beleidsopvattingen zijn opgenomen.

De reden dat artikel 11 in de Wob is opgenomen is onder meer dat ambtenaren niet op hun persoonlijke beleidsopvattingen worden aangesproken. Vaststelling van de informatie in niet tot persoon herleidbare vorm achten wij niet mogelijk gelet op het feit dat daarmee de opstellers van de documenten bekend zouden zijn. De persoonlijke beleidsopvattingen in de documenten zijn zodanig verweven met het geheel dat de informatie evenmin kan worden verstrekt met weglating van onderdelen daaruit.

11-02-23 memo windenergie

11-05-03 memo bestuurlijk overleg

11-08-30 annotatie voorbereiding vragen

11-10-07 memo stand van zaken gebiedsvisie RM

12-01-18 memo overleg Tegenwind Veenkoloniën 19 januari

12-01-26 memo annotatie GS presentatie windenergie

13-06-26 PS Gebiedsvisie windenergie

Teksten Windenergie uit het Klimaatakkoord

Voorstel conform mandaat 11 november 2008	Voorstel 27 november 2008
<p>Art. 1.1 Doelstelling De provincies zullen in de periode 2009-2011 projecten en activiteiten initiëren, faciliteren of ondersteunen die:</p>	<p>Art. 1.1 Doelstelling De provincies zullen in de periode 2009-2011 projecten en activiteiten initiëren, faciliteren of ondersteunen die:</p>
<p>a. een gezamenlijk perspectief bieden op een opgesteld vermogen aan duurzame energieproductie van 629 PJ in 2020 exclusief windenergie op land en een opgesteld vermogen aan windenergieproductie op land 3.587 MW (60 PJ) gerealiseerd, dan wel gecommiteerd in 2011. Het totale potentieel aan duurzame energieproductie in 2020 komt uit op 690 PJ inclusief de productie door wind op land in 2011. Dit biedt uitzicht op het behalen van de doelstelling van 700 PJ in 2020¹</p>	<p>a. een gezamenlijk perspectief bieden op een opgesteld vermogen aan duurzame energieproductie in 2020 van 700 PJ².</p>
<p>Paragraaf 2. Duurzame energieproductie</p>	<p>Paragraaf 2. Duurzame energieproductie</p>
<p>Sturen op Kansen: inschatting van het potentieel aan duurzame energieproductie per provincie in 2020, in vermeden primaire energie in Petajoules (PJ) Op basis van de nationale doelstelling voor duurzame energie is een indicatieve vertaling gemaakt naar de mogelijkheden voor de productie van duurzame energie, verdeeld over het grondgebied van de verschillende provincies. De getallen zijn afgeleid uit de fysieke en geografische omstandigheden en de economische bedrijvigheid (aanwezigheid marktpartijen) binnen elke provincie en houden rekening met bestaande ambities. De nu al gerealiseerde opstellingen van duurzame energie zijn in deze getallen inbegrepen.</p> <p>De tabel is een hulpmiddel bij het formuleren van de provinciale beleidsinzet en het benutten van kansen. De werkelijke realisatie van deze potentie is afhankelijk van de bereidheid van marktpartijen om hierin te investeren.</p> <p>De invloed van de overheid op de realisatie is daardoor beperkt tot het scheppen van de noodzakelijke randvoorwaarden en het stimuleren van projecten.</p>	<p>Sturen op Kansen: Inschatting van het potentieel aan duurzame energieproductie per provincie in 2020, in vermeden primaire energie in Petajoules (PJ) Op basis van de nationale doelstelling voor duurzame energie is een indicatieve vertaling gemaakt naar de mogelijkheden voor de productie van duurzame energie, verdeeld over het grondgebied van de verschillende provincies. De getallen zijn afgeleid uit de fysieke en geografische omstandigheden en de economische bedrijvigheid (aanwezigheid marktpartijen) binnen elke provincie en houden rekening met bestaande ambities. De nu al gerealiseerde opstellingen van duurzame energie zijn in deze getallen inbegrepen.</p> <p>De tabel is een hulpmiddel bij het formuleren van de provinciale beleidsinzet en het benutten van kansen. De werkelijke realisatie van deze potentie is afhankelijk van de bereidheid van marktpartijen om hierin te investeren.</p> <p>Voor wind op land hangt de werkelijke realisatie tevens af van het oplossen van knelpunten bij de ruimtelijke inpassing.</p> <p>De invloed van de overheid op de realisatie is daardoor beperkt tot het scheppen van de noodzakelijke randvoorwaarden, het wegnemen van knelpunten en het stimuleren van projecten. Het totale potentieel aan duurzame komt uit op 700 PJ in 2020³.</p>

¹ Volgens de geldende scenario's komt dit overeen met 20 procent hernieuwbare energie in 2020

² Volgens de geldende scenario's komt dit overeen met 20 procent hernieuwbare energie in 2020

³ Volgens de geldende scenario's komt dit overeen met 20 procent hernieuwbare energie in 2020

Voorstel conform mandaat 11 november 2008		
	Potentieel aan duurzame energieproductie per provincie in 2020 (in vermeden primaire energie in PJ)	Wind op land in 2011
	Totaal	Wind op land in 2011
Groningen	69	12,5
Fryslân	18	3,2
Drenthe	15	0,2
Overijssel	20	0,7
Gelderland	29	1,5
Limburg	48	0,5
N-Brabant	28	0,6 ^b
Zeeland	35	6,7
Z-Holland	114	5,8
N-Holland	53	7,2
Utrecht	7	0,6 b
Flevoland	12	20,2
Noordzee	181	
Totaal	629	60

Voorstel 27 november 2008	
Potentieel aan duurzame energieproductie per provincie in 2020 (in vermeden primaire energie in PJ)	
Wind op land ⁴	Totaal
9	78
4	22
1	16
1	21
2	31
2	50
3	31
4	40
12	127
9	63
>0	8
20	32
	181
70	700

Het totale potentieel aan duurzame energieproductie inclusief de productie door wind op land in 2011 komt uit op 690 PJ. Dit biedt uitzicht op het behalen van de doelstelling van 700 PJ in 2020⁵.

Een aantal doelen zijn vermeld in Megawatt (MW) in de SDE. Omgerekend naar MW bedragen bovenstaande doelen 1.749 MW voor groengas, 2.780 MW voor elektriciteit uit biomassa, 756 MW voor de AVI's en 3.150 MW voor overige duurzame elektriciteit, 6.516 MW voor wind op zee en 3.587 MW voor wind op land.

Een aantal doelen zijn vermeld in megawatt (MW) in de SDE. Omgerekend naar MW bedragen bovenstaande doelen 1.749 MW voor groengas, 2.780 MW voor elektriciteit uit biomassa, 756 MW voor de AVI's en 3.150 MW voor overige duurzame elektriciteit, 6.516 MW voor wind op zee en 4.200 MW voor wind op land.

⁴ Voor wind op land is realisatie van het potentieel per provincie voor de korte termijn (2011) en de lange termijn (2020) afhankelijk van de verwachte mogelijkheden voor ruimtelijke inpassing. Voor de periode 2012 – 2020 wordt ruimte gezocht voor verdere doorgroei van windenergie.

⁵ Volgens de geldende scenario's komt dit overeen met 20 procent hernieuwbare energie in 2020

Teksten Windenergie uit het Klimaatakkoord

Voorstel conform mandaat 11 november 2008	Voorstel 27 november 2008
<p>Artikel 2.2 Duurzame energie specifiek per bron Om efficiënt met mensen en middelen om te gaan kiezen provincies speerpunten waarin zij een koploperspositie vervullen. De ervaring die zij hierbij opdoen delen ze met andere provincies om een snelle invoering van nieuwe technologieën te bevorderen. Hieronder zijn de inspanningen van provincies en rijk bij de realisatie van specifieke projecten voor duurzame energie weergegeven.</p>	<p>Artikel 2.2 Duurzame energie specifiek per bron Om efficiënt met mensen en middelen om te gaan kiezen provincies speerpunten waarin zij een koploperspositie vervullen. De ervaring die zij hierbij opdoen delen ze met andere provincies om een snelle invoering van nieuwe technologieën te bevorderen. Hieronder zijn de inspanningen van provincies en rijk bij de realisatie van specifieke projecten voor duurzame energie weergegeven.</p>
<p>1. Windenergie In het programma Schoon en Zuinig is als doel gesteld dat deze kabinetsperiode 2000 MW extra windenergie op land wordt gecommiteerd, meer dan een verdubbeling ten opzichte van de 1500 MW die in 2007 al gerealiseerd was. Om dit mogelijk te maken zullen vooral de zogenaamde "pijplijnprojecten" benut moeten worden. Voor de periode 2011-2020 moet er bovendien een ruimtelijk perspectief zijn voor verdere doorgroei van windenergie op land.</p>	<p>1. Windenergie In het programma Schoon en Zuinig is als doel gesteld dat deze kabinetsperiode 2000 MW extra windenergie op land met de SDE-regeling wordt gecommiteerd, meer dan een verdubbeling ten opzichte van de 1500 MW die in 2007 al gerealiseerd was. Om dit mogelijk te maken zullen vooral de zogenaamde "pijplijnprojecten" benut moeten worden. Voor de periode 2012-2020 moet er bovendien een ruimtelijk perspectief zijn voor verdere doorgroei van windenergie op land.</p>
<p>a. De Provincies onderschrijven de doelen voor wind op land in het programma Schoon en Zuinig;</p>	<p>a. De Provincies onderschrijven de doelen voor wind op land in het programma Schoon en Zuinig. Zij hebben zich bereid verklaard om met het rijk prestatieafspraken te maken.</p>
<p>b. Voor de periode tot eind 2011 zijn de Provincies bereid een prestatiegerichte inspanningsverplichting aan te gaan voor een totaal windvermogen van 3587 MW gerealiseerd, dan wel gecommiteerd in 2011. Dit aanbod geldt onder de voorwaarde dat het Rijk de aan de minister van VROM op 11 september 2008 overhandigde randvoorwaarden vervult. Over de uitwerking van deze randvoorwaarden zullen separate afspraken worden gemaakt tussen Rijk, Provincies en VNG. Deze afspraken worden in december 2008 vastgelegd.</p>	<p>Samengevoegd met a.</p>
<p>d. Het Rijk zal nog dit jaar een screening uitvoeren naar de knelpunten, veroorzaakt door rijksregelgeving en beleid, die een belemmering vormen voor het realiseren van windenergieprojecten. Dit onderzoek kan er toe leiden dat gezamenlijk wordt vastgesteld dat knelpunten oplosbaar zijn en er meer projecten haalbaar blijken dan aanvankelijk zijn ingeschat door provincies. Het realiseren van de kabinetsdoelstelling van 4000 MW in 2011 komt dan alsnog binnen bereik.</p>	<p>b. Het Rijk zal nog dit jaar in samenwerking met ondermeer de Provincies een screening uitvoeren naar de knelpunten die een belemmering vormen voor het realiseren van windenergieprojecten. In januari 2009 zullen de uitkomsten van de screening op bestuurlijk niveau tussen Rijk, Provincies en VNG worden besproken, op basis waarvan de prestatieafspraken uitgewerkt zullen worden. Dit zal leiden tot een nadere concretisering van de doelstelling uit Schoon en Zuinig.</p>

Voorstel conform mandaat 11 november 2008	Voorstel 27 november 2008
<p>c. Rijk, Provincies en VNG pakken gezamenlijk een studie op naar nieuwe ruimtebehoefte, mogelijkheden voor doorgroei van windenergie en landschappelijke inpassing op lange termijn (2012-2020). Een plan van aanpak voor deze studie, waaronder de nog nader uit te werken onderzoeksvraagstelling, is gereed in december 2008. Rijk, Provincies en VNG zetten zich in om op basis van deze studie afspraken te maken over haalbare doelstellingen tot 2020 en het daarbij te hanteren spelregelkader.</p>	<p>c. (ongewijzigd) Rijk, Provincies en VNG pakken gezamenlijk een studie op naar nieuwe ruimtebehoefte, mogelijkheden voor doorgroei van windenergie en landschappelijke inpassing op lange termijn (2012-2020). Een plan van aanpak voor deze studie, waaronder de nog nader uit te werken onderzoeksvraagstelling, is gereed in december 2008. Rijk, Provincies en VNG zetten zich in om op basis van deze studie afspraken te maken over haalbare doelstellingen tot 2020 en het daarbij te hanteren spelregelkader.</p>

BOSCH & VAN RIJN

Consultants in renewable energy and planning

Financiële baten van windenergie

Grootschalige toepassing van 500 MW in 2010 en 2020

■■■■■■■■■■
■■■■■■■■■■
■■■■■■■■■■
■■■■■■■■■■

Opdrachtgever

Ministerie van VROM i.s.m. Islant

Auteurs

■■■■■■■■■■
■■■■■■■■■■
■■■■■■■■■■

Inhoudsopgave

1. Inleiding.....	3
2. Aannames voor de 4 scenario's	4
2.1 Inleiding.....	4
2.2 Financiële aspecten windenergie volgens ECN.....	4
2.3 Aannames voor 2020	5
2.4 Windaanbod en elektriciteitsproductie	5
3. Resultaten	7

1. Inleiding

Bij plaatsing van grootschalige windparken is het van belang om te weten welke kosten en baten ermee gemoeid zijn. Opbrengsten zouden gebruikt kunnen worden als financiële drager voor de ontwikkeling van andere projecten in de omgeving. Denk hierbij aan natuurontwikkeling. Ook zouden financiële opbrengsten gebruikt kunnen worden als draagvlakvergroterend middel.

Als onderdeel van het VROM-project Lange Termijn Windenergie “Clustering Windenergie”, dat op dit moment wordt uitgevoerd door bureau Islant, is door Bosch & Van Rijn gekeken naar de financiële baten van een geclusterd windpark bestaande uit 100 molens van 5 MW. Er is gekeken naar parkopstellingen voor twee locaties; West Brabant en Zuidoost Drenthe. Daarnaast zijn de modellen doorgerekend voor projectontwikkeling op korte termijn (2010) en op middellange termijn (2020). Dit leverde 4 scenario's op:

- Plaatsing van 100 x 5 MW in West Brabant in 2010
- Plaatsing van 100 x 5 MW in Zuidoost Drenthe in 2010
- Plaatsing van 100 x 5 MW in West Brabant in 2020
- Plaatsing van 100 x 5 MW in Zuidoost Drenthe in 2020

Er zijn aannames gedaan over de ontwikkelingen in de algemene elektriciteitsprijs en de kosten voor elektriciteit geproduceerd met windturbines. Gebaseerd op de vier scenario's en een door Bosch & Van Rijn ontwikkeld economisch model, waarin kosten, opbrengsten en subsidies voor een windpark zijn opgenomen, kunnen de financiële baten berekend worden.

In de volgende hoofdstukken zijn eerst de vier scenario's en de aannames die voor dit onderzoek gedaan zijn beschreven. Daarna zijn de financiële baten van de vier scenario's gepresenteerd.

2. Aannames voor de 4 scenario's

2.1 Inleiding

De kosten en baten van windenergie zijn van een aantal variabelen afhankelijk. In eerste instantie de investeringskosten en de baten voortkomend uit het leveren van elektriciteit en subsidie daarop. Dit hoofdstuk gaat in op de verschillende financiële variabelen rondom windenergie en de aannames die daar omtrent gemaakt zijn voor de vier uitgewerkte scenario's:

- Plaatsing van 100 x 5 MW in West Brabant in 2010
- Plaatsing van 100 x 5 MW in Zuidoost Drenthe in 2010
- Plaatsing van 100 x 5 MW in West Brabant in 2020
- Plaatsing van 100 x 5 MW in Zuidoost Drenthe in 2020

2.2 Financiële aspecten windenergie volgens ECN¹

In Nederland wordt sinds april 2008 gebruik gemaakt van een zogenaamd "feed in" mechanisme voor de subsidie duurzame energie (SDE). Bij het doorrekenen van de financiële aspecten is uitgegaan van de kengetallen en subsidiehoogte voor de SDE als voorgesteld door ECN voor 2009-2010 (tabel 1).

Vollasturen	2.200
Investeringskosten	1.325 €/kW _e
Onderhoud	1,1 €ct/kWh/jaar
Netaansluitkosten	11 €/kW _e
Grondkosten en onroerendzaakbelasting	14 €/kW _e /jaar
Elektriciteitsprijs	6,5 €ct/kWh
SDE vult aan tot gemiddeld (2.200 v/h)	9,4 €ct/kWh
Vennootschapsbelasting	25,5 %
Rentelasten	5 % / jaar
Jaarlijkse stijging elektriciteitsprijs	2 % / jaar

Tabel 1: Uitgangswaarden berekening SDE

Er dient opgemerkt te worden dat er met name voor de grondkosten volgens ECN een grote spreiding is. Deze verschillen tussen 9 en 23 €/kW_e per jaar per locatie. De investeringskosten zijn opgebouwd uit 4 componenten; wind turbines en fundatie, elektrische infrastructuur, netaansluitingskosten en civiele werken. Deze aannames resulteren in geschatte productiekosten van windenergie van 9,4 eurocent per kWh.

Naast de SDE regeling kan ook nog gebruik gemaakt worden van de EIA (energie-investeringsaftrek). De EIA is een fiscale regeling die de ondernemer in staat stelt om tot 44% van de investeringskosten af te trekken van de fiscale winst. Deze aftrekpost heeft voor wind een maximale hoogte van € 600 per kW en € 48,8 miljoen totaal belastingvoordeel per project.

Voor de twee scenario's waarin de windturbines in 2010 geplaatst worden wordt uitgegaan van deze daadwerkelijke scenario's. Voor de scenario's waarin de windturbines in 2020 worden geplaatst, wordt uitgegaan van de aannames gemaakt in de volgende paragraaf.

¹ Bron: Technisch-economische parameters van duurzame energieopties in 2009-2010, eindadvies basisbedragen voor de SDE regeling

2.3 Aannames voor 2020

Elektriciteitsprijs

Verskillende studies wijzen uit dat de elektriciteitsprijs in 2020 ongeveer 8 cent per kWh zal zijn (nu 6,5 cent). Voorbeelden van deze studies zijn:

- Actualisatie referentieramingen, energie en emissies 2008-2020 (ECN en PBL).
- Elektriciteit- en brandstofprijzen, achtergrond studies ter ondersteuning van onrendabele top berekeningen voor 2008 (ECN).
- Technisch-economische parameters van duurzame elektriciteitsopties in 2008-2009 (ECN en KEMA).

De elektriciteitsprijzen lopen op door een hogere CO₂-prijs vanaf 2010, een gestage stijging in aardgasprijzen en een stijging in elektriciteitsvraag.

Productiekosten windenergie

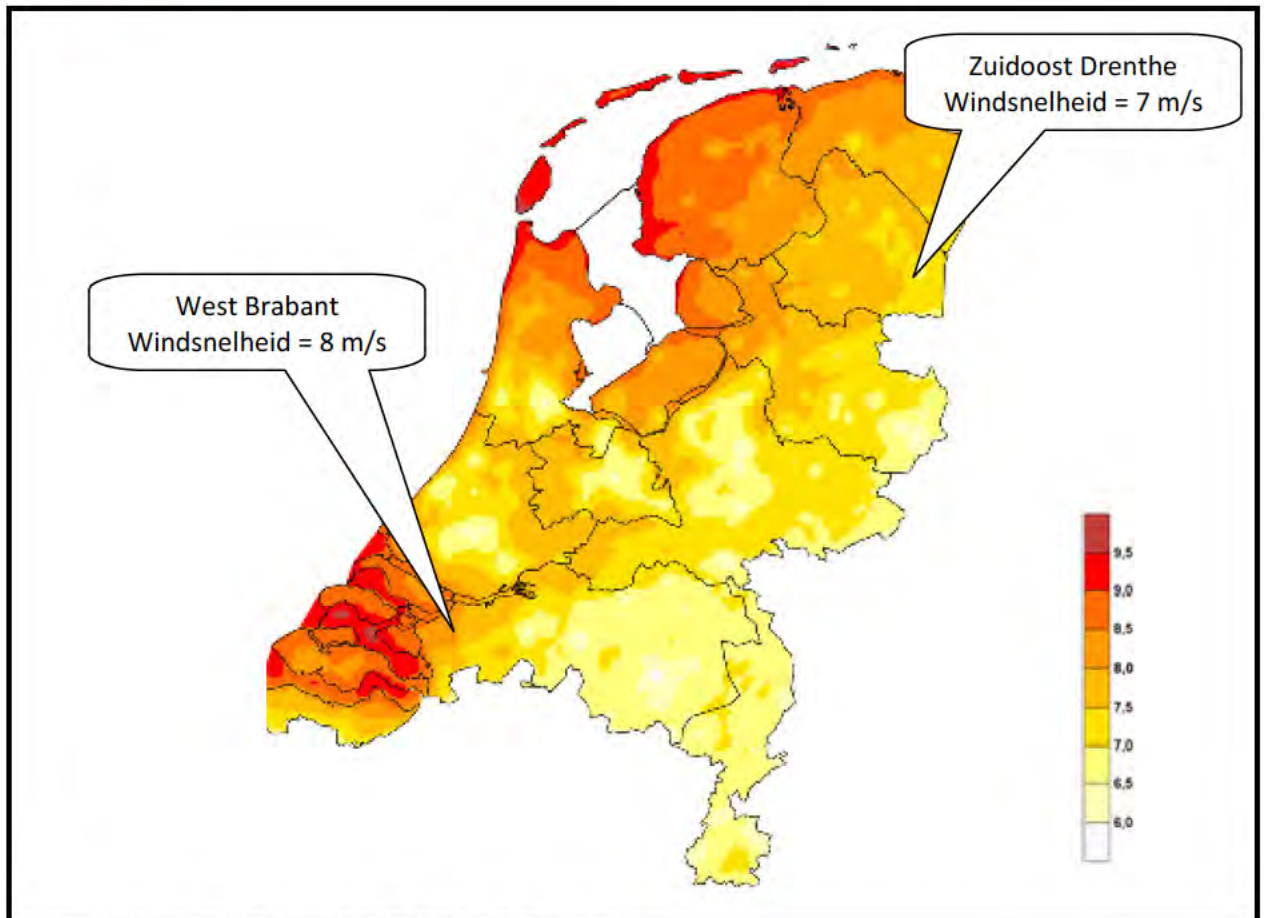
De verwachting is dat de productiekosten voor windenergie zullen dalen doordat het totaal geïnstalleerde vermogen aan windenergie in 2020 fors zal zijn toegenomen, waardoor leereffecten optreden. De leereffecten leiden tot een afname van de investering- en onderhoudskosten voor windmolens.

Uit onderzoek van ECN blijkt dat in 2030 de verwachte kosten voor met windmolens geproduceerde elektriciteit 3,6 €/kWh zal zijn. Uitgaande van de kostprijs van met windmolens geproduceerde elektriciteit in 2030 en de huidige kostprijs van 9,4 €/kWh, nemen wij aan dat de kostprijs in 2020, **6,5 €/kWh** zal bedragen. Net zoals met de huidige SDE-berekeningen wordt deze kostprijs toegerekend op de eerste 2200 vollasturen. Wanneer een locatie een gunstiger windregime heeft en daardoor meer dan 2200 vollasturen draait, zullen deze extra vollasturen resulteren in hogere netto winst voor deze locatie.

Daarnaast is aangenomen dat in 2020 de SDE en EIA aftrek zijn afgeschaft.

2.4 Windaanbod en elektriciteitsproductie

Voor dit onderzoek worden er twee fictieve windparken doorgerekend. Dit zijn parken in Zuid-Oost Drenthe en in West-Brabant. In onderstaand figuur zijn de gebieden aangewezen met bijbehorend windregime op 100 meter hoogte.

Figuur 2: Windsnelheid in Nederland op 100 meter hoogte.

Een 5 MW windturbine op een locatie in Noord-Brabant en Drenthe zal een ashoogte hebben van ongeveer 120 meter. Volgens een vuistregel neemt de windsnelheid met 0,023 m/s toe per meter stijging (SenterNovem, Windkaart van Nederland). Op 120 meter hoogte zijn de windsnelheden op beide locaties 0,5 m/s hoger.

Per locatie is een geschatte elektriciteitsopbrengst gegeven op basis van het aantal MW en de gemiddelde windsnelheid. De hoeveelheid energie in de wind is evenredig met de derde macht, dat betekent dat een verdubbeling van windsnelheid een verachtvoudiging van de elektriciteitsopbrengst betekent. Met een 5 MW windturbine en een gemiddelde windsnelheid van 7 m/s gaan we in Nederland uit van ongeveer 2.000 vollasturen. De gemiddelde windsnelheden op 120 meter ashoogte op de twee locaties zijn 7.5 en 8.5 m/s. Dit resulteert in de volgende elektriciteitsproductie per MW:

7,0 m/s	=	2.000.000 kWh	- 2.000 vollasturen
7,5 m/s	=	2.460.000 kWh	- 2.460 vollasturen
8,5 m/s	=	3.580.000 kWh	- 3.580 vollasturen

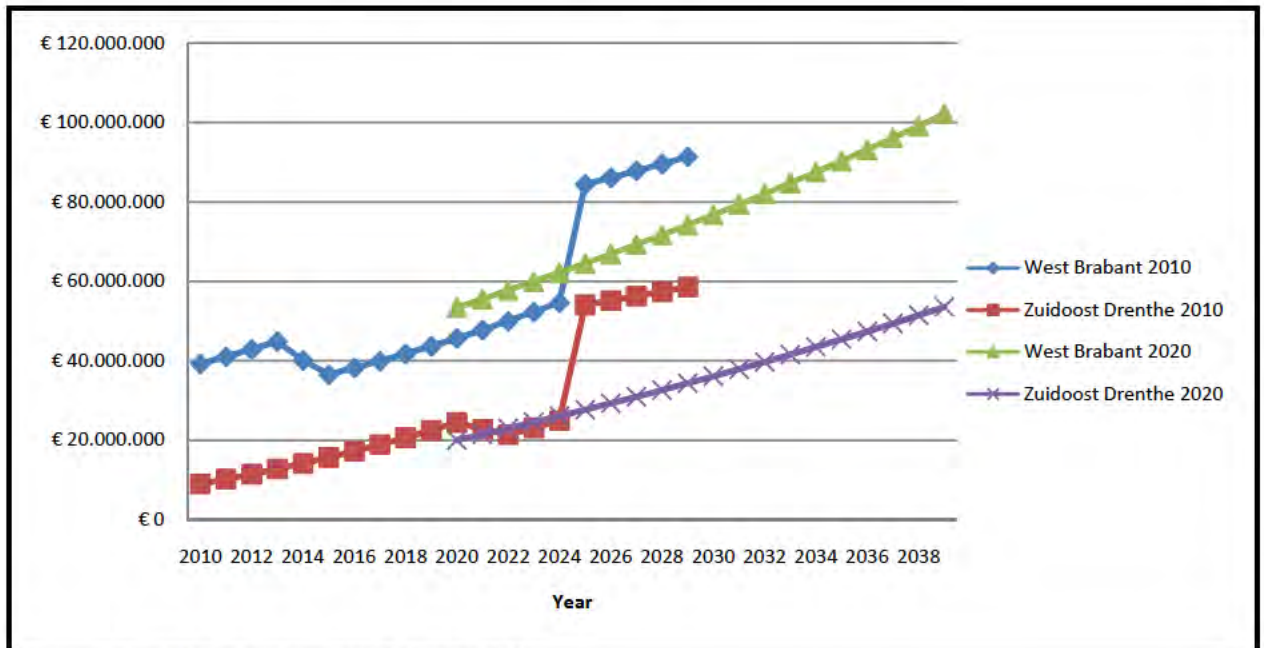
Voor de twee windparken van 100 molens met een vermogen van 5 MW komt dit neer op de volgende jaarlijkse producties:

West Brabant	=	1,8 miljard kWh	- goed voor ongeveer 500.000 huishoudens
Zuidoost Drenthe	=	1,2 miljard kWh	- goed voor ongeveer 340.000 huishoudens

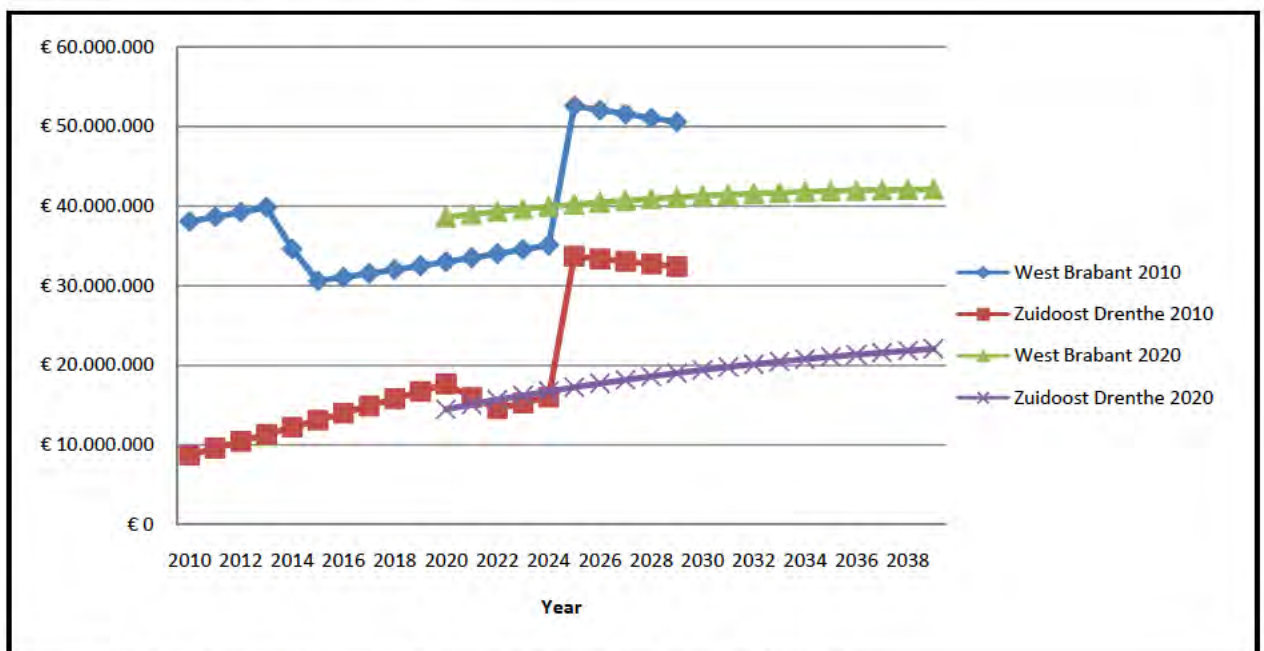

3. Resultaten

Voorgaande aannames zijn verwerkt in een rekenmodel waarin alle kosten en baten worden meegerekend. De netto baten worden in onderstaande figuren gegeven, één keer voor werkelijke baten en een keer gecorrigeerd naar de netto actuele waarde.

Figuur 2: Netto baten per jaar voor de 4 scenario's

Figuur 3: Netto baten per jaar voor de 4 scenario's (netto actuele waarden € 2010).

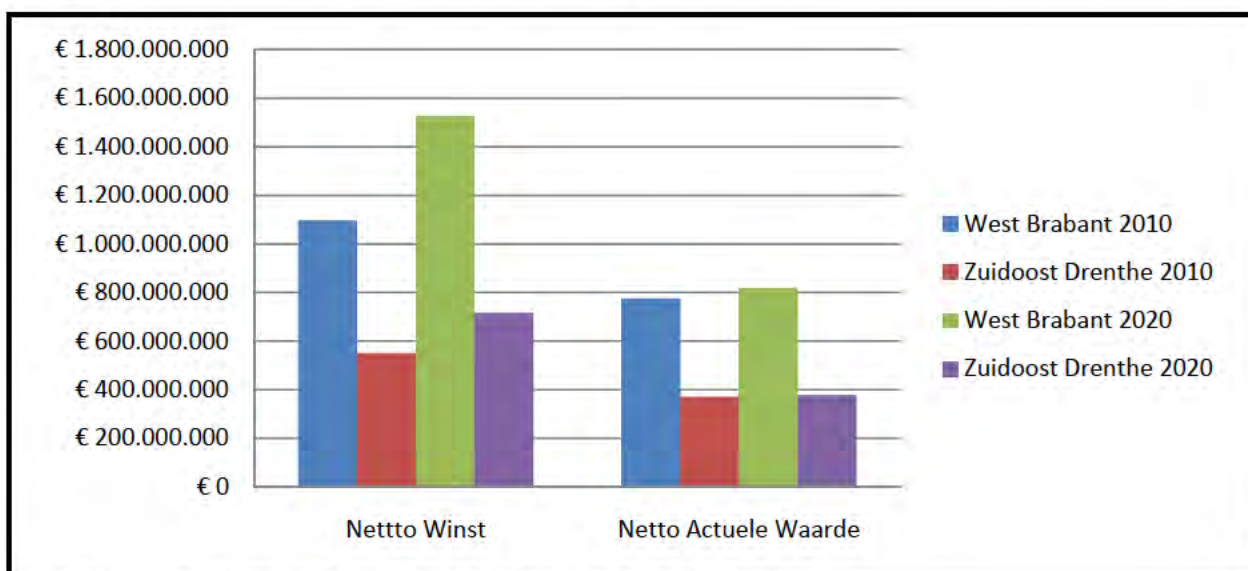
In de twee scenario's voor 2010 is duidelijk het effect van de EIA subsidie zichtbaar. De eerste jaren zijn de baten een stuk hoger totdat het maximum van € 48,8 miljoen is bereikt. Voor het scenario 'West Brabant 2010' is dit in 2015 en voor scenario Zuidoost Drenthe in 2022.

Ook is duidelijk te zien dat de investering wordt terugbetaald in de eerste 15 jaar. In jaar 16 is de investering volledig afbetaald en ondanks dat de SDE hier stopt stijgen de netto winsten substantieel.

Voor de scenario's van 2020 zijn geen subsidies van toepassing. Er is niet gerekend met een investering die terug wordt betaald over de eerste 15 jaar, maar er wordt uitgegaan van 6,5 cent productie kosten over de eerste 2200 vollasturen. Hierin zijn alle kosten voor investering, onderhoud, verzekeringen, grondpacht, et cetera meegenomen. Deze kosten zijn uitgesmeerd over de 20 jaar dat de windturbines operationeel zijn.

De stijging in inkomsten is volledig te danken aan een stijgende elektriciteitsprijs. De gecorrigeerde inkomsten vlakken echter af omdat er een rentevoet van 3% is toegepast.

Onderstaand figuur geeft de totale nettowinst van de verschillende scenario's zowel de nettowinst als de netto actuele waarde, dus gecorrigeerd voor de euro van 2010.

Figuur 4: Totale nettowinst per scenario over de levensduur van 20 jaar.

Onderstaande tabel geeft de belangrijkste resultaten voor de 4 locaties:

	West Brabant 2010	Zuidoost Drenthe 2010	West Brabant 2020	Zuidoost Drenthe 2020
Gemiddelde kWh kosten	5,73 ct	6,97 ct	5,45 ct	6,81 ct
Gemiddelde kWh baten	8,79 ct	9,20 ct	9,72 ct	9,72 ct
Netto winst per kWh	3,07 ct	2,24 ct	4,26 ct	2,91 ct
MWh productie	35.800.000	24.600.000	35.800.000	24.600.000
Totale nettowinst	€ 1.097.396.483	€ 550.005.898	€ 1.526.790.600	€ 715.841.585
Totale netto actuele waarde	€ 775.945.249	€ 371.280.114	€ 817.512.835	€ 377.272.506

Tabel 2: Hoofdpunten per scenario.

Paraaf secretaris:

Datum : 20 januari 2010
Inlichtingen bij :
Doorkiesnummer :
Bijlagen : één

Onderwerp : Concept-Ruimtelijk Perspectief Wind op Land (RPW)

Voorstel

Vaststellen van de IPO-inbreng met betrekking tot het concept-RPW in het BO Ruimte van 11 maart.

Toelichting

Vorig jaar zijn nieuwe bestuurlijke afspraken gemaakt over het bevorderen van windenergie op land. Eén daarvan had betrekking op het opstellen van een ruimtelijk perspectief voor wind op land (RPW) op de langere termijn. Een eerste versie zal in het Bestuurlijke Overleg Ruimte op 11 maart worden besproken en is ter bespreking bijgevoegd (**bijlage**).

Voorgesteld wordt de inbreng van de IPO-delegatie in het BO Ruimte over dit onderwerp als volgt vast te stellen, met betrekking tot:

1. de status: inzetten op een gemeenschappelijk eindproduct en bereidheid uitspreken zich hier voor in te zetten;
2. de inhoud: aandringen op verhogen van het realiteitsgehalte van zoekgebieden en zorgvuldige afstemming met het lopende proces van realisering windprojecten;
3. het vervolgtraject van het RPB: vragen om verschillende scenario's verder uit te werken en in het BO Ruimte van 24 juni een voorkeur te bepalen.

Ad 1. Status van het RPW

Het concept-RPW is onder regie van VROM opgesteld. Er zijn twee brede klankbordmomenten met andere partijen geweest. Het concept-RPW schetst een ruimtelijke strategie die Nederland opdeelt in drie gebieden: concentratiegebieden, vrijwaringgebieden en rest van Nederland.

De inzet van de minister van VROM is om tot een gezamenlijk gedragen eindproduct te komen. Minister Cramer wil het ruimtelijke perspectief vóór de zomer naar de Tweede Kamer sturen. Dit zal betekenen dat in het volgende BO Ruimte, op 24 juni, de eindversie gemeenschappelijk wordt vastgesteld. Lukt dit niet, dan zal de minister het ruimtelijke perspectief naar verwachting onder eigen verantwoordelijkheid aan de Tweede Kamer aanbieden.

Voorstel: in het BO maart aangeven: (1) dat provincies eveneens streven naar een gezamenlijk gedragen ruimtelijk perspectief en (2) dat provincies bereid zijn zich hier tot de zomer ambtelijk voor in te zetten.

Ad 2. Inhoud van het concept-RPW

Het RPW is in dit stadium niet meer dan een grove verkenning gebaseerd op een zeefanalyse van belemmeringen (radar, natuur en landschap, windopbrengst en bevolkingsconcentraties) om te komen tot een doorgroei van het areaal wind op land. De zoekgebieden die daaruit voortkomen zijn groot en houden geen rekening met de regionale

omstandigheden. Er is in deze fase ook geen adequate uitvoeringsstrategie. Het is daarom niet waarschijnlijk dat er in het bestuurlijke overleg RO op 11 maart een definitieve versie ligt van het Ruimtelijk Perspectief Wind.

In het ambtelijke overleg is van rijkszijde benadrukt dat men de opmerkingen van de provincies wil meenemen bij de verdere uitwerking. Belangrijke elementen daarbij zijn meer aandacht voor realiteitsgehalte en het (geografisch) benoemen van zoekgebieden. Meer aandacht voor meekoppelen met andere belangen, bijvoorbeeld in gebiedsontwikkeling of in gebieden waar de winstgevendheid van landbouw onder druk staat. Aandacht voor externe werking van vrijwaringsgebieden (zichtlocaties), tijdelijkheid (een molen gaat een bepaalde periode mee, wat doe je daarna) en meer flexibiliteit (niet bij voorbaat veel gebieden definitief op slot zetten).

Een aantal provincies waarschuwt voor overdreven optimisme over de mogelijkheden voor plaatsing van windenergie omdat verspreide bebouwing aanwezig is in veel zoekgebieden en de externe werking van vrijwaringsgebieden is onderschat. In deze studie is ook geen rekening gehouden met de beleidskeuzes rond windenergie in Nationale Parken. Ook lijkt het intekenen van Nationale Landschappen niet overal consistent te hebben plaatsgevonden.

Tot slot is een reëel risico dat het voortschrijdende zoekproces van het RPW lopende uitwerkingen van actuele windprojecten verstoort juist omdat de zoekgebieden in deze fase nog onrealistisch groot zijn.

Voorstel: in het BO als centrale aandachtspunten voor de verdere uitwerking tot de zomer naar voren brengen: (1) verhogen van het realiteitsgehalte van de zoekgebieden voor grootschalige parken, door regionale kennis in te brengen en door bestuurlijke sturing en (2) zorgvuldige afstemming tussen het zoekproces voor ruimte op de lange termijn en het realisatieproces van actuele windprojecten.

Ad 3. Vervolg op het RPB

Zoals gezegd is er in het concept nog geen aandacht voor een uitvoeringsstrategie. Daar maakt een visie op de bestuurlijke verhoudingen deel van uit. Wat dit betreft zijn de volgende scenario's mogelijk:

1. op het RPW volgt een rijksstructuurvisie windenergie op land, waarin de nationale ruimtelijke hoofdstructuur c.q. de zoekgebieden en bestuurlijke verantwoordelijkheden nader wordt vastgelegd. In de realisatieparagraaf bij de structuurvisie wordt o.a. de keuze gemaakt tussen eigen uitvoering of AMvB Ruimte;
2. na het RPW is geen rijksstructuurvisie meer nodig. Na ondersteuning door de TK wordt het RPB gebruikt voor:
 - a. vastleggen van zoekgebieden in de AMvB Ruimte, met directe of indirecte doorwerking; of
 - b. ruimtelijke onderbouwing van rijksinpassingsplannen in de zoekgebieden voor locaties > 100 MW; of
 - c. bestuurlijke afspraken per zoekgebied voor het begrenzen en vastleggen in bestemmingsplannen, waaronder de mogelijkheid van provinciale inpassingsplannen voor locaties van > 100 MW.

Voorstel: aan het BO vragen: (1) deze scenario's voor het volgende bestuurlijke overleg uit te werken en (2) en in het BO op 24 juni een gezamenlijke voorkeur te bepalen.

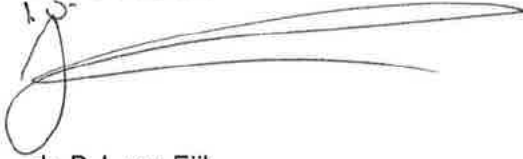
Bijlage

Concept Ruimtelijk perspectief Wind op land, versie 21 januari 2010.

Volledigheidshalve vermeld ik dat op deze dienst de Algemene inkoopvoorwaarden van de provincie Drenthe van toepassing zijn. Deze kunt u desgewenst vinden op onze website, www.drenthe.nl.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,
namens dezen,

A handwritten signature in black ink, consisting of a large, stylized loop on the left and several long, sweeping horizontal strokes extending to the right.

dr. P.J. van Eijk,
manager Duurzame Ontwikkeling

Bijlage(n):
tk/coll.

MWH

BUILDING A BETTER WORLD

MWH B.V. Postbus 5076, 6802 EB ARNHEM

Provincie Drenthe

Postbus 122
9400 AC ASSEN

Behandeld door

[REDACTED]@MWHGlobal.COM
T +31(0)

Uw kenmerk 10/DO/2011002165
Ons kenmerk 11B0031W/W11B0030/JAIJ/jaij
Datum 21 april 2011
Betreft inzet middelen Architectuurfonds ZO-Drenthe

Geachte [REDACTED]

Op 10 maart 2011 heeft u ons gevraagd een korte verkenning van de randvoorwaardelijke mogelijkheden om de bij beschikking van 5 november 2010 door het Stimuleringsfonds voor Architectuur aan de Provincie Drenthe toegewezen middelen tijdig in de regio Zuidoost-Drenthe in te zetten. Hierbij doe ik u bij wijze van briefadvies verslag van mijn bevindingen.

Deze bevindingen zijn opgedaan in een viertal bilaterale gesprekken met de gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Emmen en Coevorden in week 12, welke sondering is gespiegeld aan (de historie van) het actuele 'winddossier'. Eveneens heeft ter zake ruggespraak plaatsgevonden met [REDACTED]

Subsidie Architectuurfonds

Op 14 september 2010 heeft Provincie Drenthe een aanvraag tot financiële suppletie ingediend bij het Stimuleringsfonds voor Architectuur. Deze aanvraag berustte op het speerpunt 'Regionaal Ontwerp' in de Architectuurnota van het Rijk. Deze nota kent groot gewicht toe aan het interdisciplinair ontwerpen van binnen- en buitenstedelijke ruimtelijke opgaven op regionale (in casu: intergemeentelijke) schaal. De provincie is van mening dat de energietransitie van fossiel naar duurzaam zo'n regionale ontwerpogave is. Zowel het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) - verantwoordelijk voor de door het Fonds te besteden middelen - als het Fonds delen deze visie van de provincie volmondig, getuige de toegekende middelen ad € 58.000,00 en de unanimitie waarmee de Adviescommissie Stedenbouw het Fonds ter zake van onderhavige aanvraag heeft geadviseerd. In haar motiverende toelichting op het subsidiebesluit stelt het Fonds dat de middelen zijn toegekend 'om tot een integrale ruimtelijke visie te komen voor de huisvesting van duurzame energie'. Bovendien verwacht zij als resultante 'een breed gedragen regionale gebiedsvisie (...) op de mogelijke inpassing van duurzame energievoorzieningen op regionale schaal (...) mede ter vergroting van het draagvlak voor de energietransitie'.

Postadres
Postbus 5076
6802 EB ARNHEM
Nederland
T +31(0)26 7513800
F +31(0)26 7513818

Bezoekadres
Westervoortsedijk 50
6827 AT ARNHEM
Nederland
www.mwhglobal.nl

KVK Haaglanden 27 18 43 23
ING Bank Delft 65 93 74 331
IBAN NL 63 ING B 0659 374331/BIC INGBNL2A
MWH is ISO 9001:2008 en VCA* gecertificeerd

Subsidievoorwaarden

Conform de aanvraag van de provincie hecht het Fonds veel waarde aan een tweetal elementen dat tot voornoemde resultante moet leiden:

1. Het houden van een **Klimaatatelier**, waarin de ontwerpende opgave gebiedsbreed met inbreng van burgers, ondernemers en bestuurders tot stand wordt gebracht.
2. Het verkennen van de mogelijkheden tot **financiële burgerparticipatie** in regionale en lokale, duurzame energieprojecten die vanuit voornoemd Klimaatatelier worden aangedragen.

De toekenning van de middelen betreft een zodanig Regionaal Ontwerp Energielandschap Zuidoost-Drenthe, zijnde het grondgebied van de gemeenten Emmen en Coevorden. De middelen zijn beschikbaar tot 1 oktober 2011.

Randvoorwaarden Drenthe

Sinds de beschikking van het Fonds in november 2010, hebben de ontwikkelingen in de provincie geleid tot een bijstelling van de focus binnen de energietransitie voor het (zuid)oostelijk deel van de provincie (inclusief Emmen en Coevorden). De **windopgave** die zowel vanuit het Rijk als ook vanuit de provincie zelf voor dit deel van Drenthe is voorzien (circa 26 projectinitiatieven), legt een zodanige hypotheek op de ruimtelijke energieopgave in dit deel van de provincie, dat deze energiemodaliteit in de ogen van de provincie centraal zou moeten staan in het Regionaal Ontwerp Energielandschap Zuidoost-Drenthe.

Voorts heeft de provincie aangegeven het **projectgebied** waarop de middelen van het Fonds zich richten (Emmen en Coevorden), indien mogelijk uitgebreid te zien naar het grondgebied van de gemeenten Borger-Odoorn en Aa en Hunze.

Draagvlaksondering

De draagvlaksondering bij de vier Drentse gemeenten om te komen tot een regionaal ontwerp Energielandschap Zuidoost-Drenthe diende er daarmee de facto toe uitsluitel te geven over de vraag of en zo ja bij welke gemeenten animo respectievelijk commitment bestaat om tot een gezamenlijke energieagenda te komen met een hoog *uitvoerend* gehalte voor de korte termijn. Dit, mede in het licht van de spanning die het winddossier voor het oostelijk deel van de provincie met zich meegebracht heeft.

Onderhavige verkenning bij de vier (zuid)oostelijke gemeenten is op ambtelijk niveau uitgevoerd, zowel aan de zijde van het klimaat- en energiebeleid als ook aan de zijde van het ruimtelijk-planologisch beleid.

Bevindingen

Generieke bevindingen

Vastgesteld is dat de vier gemeenten ieder een ander tempo hebben op het dossier energietransitie en zich ook alle in een andere fase bevinden. Bovendien verschillen de accenten bij de vier voor wat betreft de trias energetica. Met name gemeente Emmen legt een groter accent op energiebesparing dan de andere drie gemeenten. Gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn lopen qua tempo en bestuurlijke agendering redelijk parallel. De gemeente Coevorden loopt ter zake iets achter bij Emmen, maar duidelijk voor op de beide noordelijker gelegen gemeenten.

Alle vier gemeenten zijn voorstander van een regionaal, open **Klimaatatelier** volgens de formule van het Architectuurfonds. Gemeente Emmen heeft evenwel daarbij aangetekend dat zij in de schaalgrootte van het gebied van onderhavige vier gemeenten, als ook in de verschillen tussen de landschapskarakteristieken aanleiding ziet om het project te beperken tot Emmen en Coevorden. Een pré daarvoor - gedeeld door gemeente Coevorden - is dat beide gemeenten deel uitmaken van het Energiebureau Zuidoost-Drenthe en uit dien hoofde reeds tot onderlinge afstemming in de energietransitie komen, zij het nog in beperkte zin en mate. De ontwikkelingen t.a.v. de Drentse Zuidas kunnen volgens beide gemeenten de onderlinge samenwerking verder bevorderen, evenals het verlangen van Emmen om samen met Coevorden te komen tot een regionaal gasnet en dito warmtenet. Desondanks meent Coevorden dat een regionale uitvoeringsagenda met de vier oostelijke gemeenten wenselijk is.

Alle gemeenten onderschrijven eveneens de tweede pijler onder de inbreng van het Architectuurfonds, zijnde een verkenning van de regionale en lokale animo onder burgers voor enigerlei vorm van **financiële participatie** in de oprichting en het beheer van hernieuwbare energiemodaliteiten. Zij tekenen daar eveneens alle bij aan dat een zodanige participatie voor hen een minimumoptie is, aangezien energieprojecten die van buiten de gemeenten op de streek 'neerdalen' een economische spin-off zouden moeten hebben voor de streek zèlf. Daarmee zouden zekere economische revenuen van 'allochtone' energieprojecten ten goede moeten komen aan de 'autochtone' gemeenschap.

Er lijkt consensus te zijn over het prominent inbrengen van het Drentse **winddossier** in het project Energielandschappen (Zuid)oost-Drenthe, zoals van de zijde van de provincie is geopperd. Met name Aa en Hunze en Borger-Odoorn wijzen op de noodzaak van *integraliteit* van een gezamenlijke energieagenda. Wind staat ook voor hen weliswaar bovenaan deze agenda, maar in de afweging van toepasselijke en landschappelijk inpasbare energiemodaliteiten moeten ook andere energiedossiers (mest- en gft-vergisting, overige biomassa, zon, geothermie) betrokken worden. Voor wat betreft het onderdeel 'agendering energietransitie' lopen de vier gemeenten in de pas met de motiverende toelichting van het Architectuurfonds. Alle vier zien de energietransitie op hun grondgebied als onvervreemdbaar onderdeel van duurzame gebiedsontwikkeling.

Specifieke bevindingen

Gemeente **Emmen** heeft de volgende specifieke wensen en verlangens aan bovenstaande toegevoegd:

- Terughoudendheid t.a.v. mestvergistingsinitiatieven en dito activiteiten.
- Klimaatatelier te beperken tot het provinciale winddossier, zij het uitdrukkelijk in het perspectief van duurzame gebiedsontwikkeling. Uitvoering liefst voor de zomervakantie van 2011. Na de zomervakantie liefst een afzonderlijk atelier voor zonne-energie (prominent) met resterende energiemodaliteiten.

Vanuit gemeente **Coevorden** zijn de volgende kanttekeningen geplaatst:

- Volgens het op 22 maart 2011 door het college vastgestelde voorontwerp Structuurvisie zal een beperkt gebied in aanmerking komen voor het Klimaatatelier voor zover het 'wind' betreft, aangezien louter in de omgeving van Schoonebeek windturbines - n.b. kleinschalig - zullen worden toegestaan, bovenop de vergunde in de omgeving van Europark.

Borger-Odoorn heeft zich in het licht van de intergemeentelijke sondering specifiek uitgesproken over:

- Afstemming Klimaatatelier met het 'Atelier Mooi Drenthe'.
- Energietransitie betrekken bij de beleidsthema's 'krimp' en 'economie'.
- Klimaatatelier kan vertrekpunt zijn voor gemeentelijke energievisie.

Gemeente **Aa en Hunze** heeft als specifieke, gemeentelijke wederwaardigheden ingebracht¹:

- Urgentie: liefst Klimaatatelier vóór de zomervakantie te houden, aangezien de raad zich voordien zal uitspreken over het winddossier. Tot op heden is het Noordelijk Energieakkoord (2007) leidend hierin. Drie vragen zouden in samenhang met de verkenning van lokale, financiële burgerparticipatie hierin voor het college centraal kunnen staan, die thans (ambtelijk) ter beantwoording voorliggen: minimale en maximale windvermogen, landschappelijke inpassing en maatschappelijk draagvlak.
- Klimaatatelier kan een impuls geven aan de gemeentelijke duurzaamheidsvisie die in de maak is, en - indien en voor zover tijdig georganiseerd - mogelijk in de plaats komen van een tweetal informatieve marktplaatsen die voorzien zijn.

Interpretatie van de bevindingen

De energietransitie is voor alle vier gemeenten met de ontwikkelingen rondom het actuele provinciale winddossier een principiële aangelegenheid geworden. Met name de dreiging van Rijksinpassingplannen ter zake heeft deze transformatieopgave in een stroomversnelling gebracht. Niet onbelangrijk is dat in dit proces behalve rationele, ook - en niet in de laatste plaats - *emotionele* overwegingen een rol spelen. Deze laatste overwegingen zijn niet regiogebonden, maar steken met name bij wind-op-land en grootschalige mestvergisting in alle windstreken de kop op. Deze zijn, *grosso modo*, *angst* voor:

- verlies van lokale en/of regionale zeggenschap over de openbare ruimte c.q. het buitengebied;
- verlies van autonomie over de lokale en/of regionale energieagenda;
- verlies van regie op het tempo en de aard van de lokale en/of regionale energietransitie.

Of daar ook altijd daadwerkelijk sprake van is, valt te betwijfelen. Maar dat dit gevoel in de bezochte gemeenten diep geworteld is, lijdt geen twijfel. Met name in de noordelijke helft van de regio is de weerstand tegen energie-interventies vanuit primair het Rijk en secundair de provincie

¹ In een later stadium heeft een van de gemeentelijke woordvoerders ter zake het standpunt van Borger-Odoorn herroepen in die zin dat een Klimaatatelier, althans conform de voorwaarden van het Architectuurfonds, tegen het licht van het winddossier momenteel prematuur is. Afhankelijk van het verloop van dit dossier zouden de hoofdelementen van het Fondsproject na de zomer als communicatiemiddelen met de regionale bevolking kunnen worden ingezet.

van zodanige aard, dat het winddossier in een prestigestrijd zou kunnen uitmonden². Überhaupt is het draagvlak voor ruimtelijke opgaven in met name de veenkoloniale regio die niet hun wortels hebben in de lokale gemeenschap, in eerste aanleg afwezig.

Aan de heersende angstgevoelens draagt naar het inzicht van menige gesprekspartner bij de vier gemeenten de mediation tussen Rijk de regio van Riek Bakker ter zake, bij. Ook deze activiteit wordt hier en daar gezien als een paternalistische onderneming die iedere lokale of regionale sociaal-maatschappelijke grondslag ontbeert.

Voorts heeft de Drentse Milieufederatie aangeboden vanuit het windtraject ateliers of workshops in de regio te organiseren. Beide noordelijk gelegen gemeenten suggereren dat de primaire weerstand tegen de komst van windturbines niet uit een hoek komt die zich door de milieubeweging aangesproken laat staan aangetrokken voelt. In zoverre achten zij dit aanbod van de Milieufederatie contraproductief.

In het door het Architectuurfonds - n.b. derhalve met impliciete instemming van het Rijk - gehonoreerde projectplan zijn vorengenoemde sociaal-maatschappelijke, psychologische en cultuurgebonden stemmingen (samengevat als: het regionaal sociaal kapitaal van een streek) geïdentificeerd als belangrijke 'drivers' die, behalve vertragend óók versnellend kunnen doorwerken in de energietransitie³. Immers anno 2011 is van de circa 87 ons bekende lokale en regionale duurzame energieprojecten die in de loop der jaren zijn gerealiseerd, slechts één bij de Raad van State beland. 'Buurtenergie' lijkt dus een belangrijke planologische drempelverlager in de energietransitie te zijn. De overheersende stemming die thans de *atmosfeer* bepaalt waarin het provinciale winddossier zijn weg moet zien te vinden in de vier gemeenten, is dat men zich niet de les laat lezen door niet-streekgebonden, oftewel 'allochtone' energieproducenten. De wens om - zoals eerder de bevolking van de Achterhoek en van de Noardlike Fryske Wâlden hebben uitgesproken - in de duurzame energievoorziening lokaal en regionaal zijn 'eigen broek op te willen houden' zonder enige vorm van inmenging van buitenaf, leeft (wellicht mede dankzij de druk die het winddossier sinds kort genereert) het sterkst in Aa en Hunze en Borger-Odoorn.

Advies

Belangrijkste vaststelling is dat er voldoende draagvlak in de oostelijke en zuidoostelijke regio van de provincie aanwezig is om de middelen van het Architectuurfonds conform de doelstelling ervan in te zetten en dat het provinciale winddossier daarin kan worden meegenomen. De uitdrukkelijke voorkeur van gemeente Emmen om daarin niet op te trekken met de noordelijke gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn, zou impliceren dat de oorspronkelijke aanvaag van de provincie bij het Architectuurfonds - inhoudende dat het project met Emmen en Coevorden wordt uitgevoerd - gehandhaafd zou moeten worden. Immers, een gelegenheidscoalitie van Coevorden met Borger-Odoorn en Aa en Hunze ligt, gezien de verschillen qua landschapskarakteristiek, het gebrek aan geografische aansluiting, de agendering binnen en het tempo van de energietransitie bij enerzijds Coevorden en anderzijds de beide noordelijker gelegen gemeenten, in het kader van de

² vergelijk de collectieve burgeracties tegen de komst van UMTS-masten en megastallen, en tegen de inrichting van Landbouwwontwikkelingsgebieden (LOG's) etc.

³ zie ook: *Cultural Influences on Renewable Energy Acceptance and Tools for the Development of communication strategies to Promote Acceptance among key actor groups* (2006).

doelbesteding van de Fondsgelden niet voor de hand. De meerwaarde die het Fondsproject voor de energietransitie in Drenthe kan hebben, lijkt evenwel voor Borger-Odoorn en Aa en Hunze groter te zijn dan voor de Zuidoosthoek van de provincie. Immers, het regioproject kan in de noordelijke deelregio louterend inwerken op de realisatie van wind-op-land en beide gemeenten op weg helpen bij het realiseren van de energietransitie over de volle breedte.

Emmen en Coevorden liggen qua aard en tempo van de energietransitie dermate ver uit elkaar, dat een gezamenlijke energieagenda niet (tijdig) als resultante van het Fondsproject mag worden verwacht. Het doelbereik van het Fonds komt naar het zich laat aanzien, sneller in beeld indien het Klimaatatelier zich richt op het grondgebied van de buurgemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn. Beide hebben in de energietransitie letterlijk en figuurlijk gedeelde belangen, die ook geografisch kunnen worden gedeeld.

Wij adviseren u derhalve de beoogde combinatie Emmen/Coevorden voor het Fondsproject te vervangen door Aa en Hunze/Borger-Odoorn. Daarbij vragen wij aandacht voor de volgende kanttekening.

Het afbreukrisico van het Fondsproject neemt bij de geopperde geografische verandering van projectgebied toe, indien het winddossier niet conform de richtlijn van het Architectuurfonds dienend wordt ingezet voor een integrale ruimtelijke visie die lokaal en regionaal breed gedragen wordt. Met andere woorden: de dreiging van een Rijks- of provinciaal inpassingsplan kan afbreuk doen aan de intenties die het Rijk met het speerpunt 'Regionaal Ontwerp' (in casu: van energielandschappen) heeft. Om die reden zal het Fondsproject in de regio Oost-Drenthe een grotere kans van slagen hebben indien lopende dit traject (circa 6 maanden) het Rijk - dat zich in de volle breedte aan de Architectuurnota heeft gecommitteerd⁴ - een adempauze op het winddossier voor deze regio toestaat. Een dergelijke constructie, waar een regio onder dreiging van de doorzettingsmacht van het Rijk de gelegenheid wordt geboden om aan een rijksopgave een eigen (afwijkende) ruimtelijke invulling te geven met behoud van de vastgestelde kwalitatieve en kwantitatieve doelen (in casu: de windopgave) is onlangs met goed gevolg door Rijkswaterstaat beproefd op het PKB-dossier Ruimte voor de Rivier (Bedacht moet worden dat de quintessens van een tijdelijke stand-still op het winddossier is: voorkomen dat de regio het Klimaatatelier en de verkenning naar (financiële) burgerparticipatie als farce (vijgenblad) gaat aanmerken en dientengevolge het atelier gaat mijden of boycotten).

Voorts achten wij het raadzaam, gegeven de politiek-bestuurlijke gevoeligheid van het winddossier, dat een Klimaatatelier in de regio Aa en Hunze/Borger-Odoorn (nader te noemen: *Regio Hondsrug*) te zijner tijd mede wordt georganiseerd door de lokale bevolking, d.w.z. met participatie van enkele plaatselijke opinieleiders, teneinde de hiërarchiedrempel van dit dossier te verlagen.

⁴ de nota is door vier ministers en een staatssecretaris mede-ondertekend.

Samenvattend adviseren wij u tot behoud en vruchtbare inzet van de Fondsgelden:

1. het Architectuurfonds te verzoeken in te stemmen met een wijziging van de projectregio van 'Energie regio Zuidoost-Drenthe' naar 'Energie regio Hondsrug';
2. gegeven de druk die het winddossier op dit moment met name op laatstgenoemde regio uitoefent, het Fonds te verzoeken de looptijd van de besteding met ten minste 6 maanden te verlengen (in casu: afloop op zijn vroegst 1 april 2012);
3. het Rijk zo *nodig* te verzoeken onder nader te formuleren voorwaarden op grond van de Architectuurnota tot een stand-still te komen van het voornemen om het instrument Rijksinpassingsplan Windparken voor de onderwerpelijke regio in te zetten;
4. deze adempauze te gebruiken om het Fondsproject - bij instemming omtrent de regiowisseling - in gang te zetten en vóór 1 april 2012 declarabel te maken;
5. onderhavig project alsdan nauw af te stemmen op thans reeds lopende energietrajecten in de Regio Hondsrug.

Met vriendelijke groet,

MWH B.V.

MWH

BUILDING A BETTER WORLD

Bijlage

In het kader van deze adviesopdracht is met de volgende (ambtelijke) gemeentevertegenwoordigers gesproken:

Emmen

Coevorden

Borger-Odoorn

Aa en Hunze

Aan:

KNN

Werfstraat 5

9712 VN GRONINGEN

VERZONDEN 16 SEP. 2011

Assen, 14 september 2011

Ons kenmerk 36/ROMN/2011007534

Behandeld door de

Uw kenmerk 444

Onderwerp: Offerte Naar een verdienmodel voor windenergie in Drenthe, verplichtingennummer 65801

Geachte

Op ons verzoek hebt u een offerte uitgebracht, gedateerd op 23 augustus 2011, voor het uitvoeren van werkzaamheden ter voorbereiding en onderbouwing van een op te stellen Gebiedsvisie Windenergie.

De offerte richt zich in hoofdzaak op het verkennen van de mogelijkheden om windenergie te gebruiken als verdienmodel in het provinciaal zoekgebied voor windenergie. Ten eerste door de mogelijkheden in beeld te brengen van directe kostenvoordelen voor de bevolking door middel van organisatie en participatie en ten tweede door windenergie te verbinden met relevante sociaal-economische ontwikkelingen, zoals andere vormen van duurzame energie.

Wij maken graag gebruik van uw offerte onder de condities zoals deze zijn vermeld in de offerte. Dit voor een bedrag van ten hoogste € 18.610,-, exclusief btw.

Bij het indienen van uw declaraties dient u het in de aanhef van deze brief opgenomen verplichtingennummer te vermelden. De laatste termijn wordt uitbetaald, nadat wij een totaaloverzicht van de kosten hebben ontvangen.

Volledigheidshalve vermelden wij dat op deze dienst de Algemene inkoopvoorwaarden van de provincie Drenthe van toepassing zijn. Deze kunt u desgewenst vinden op onze website, www.drenthe.nl.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Drenthe,
namens dezen,

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'dr. P.J. van Eijk', written over a horizontal line. The signature is stylized and somewhat cursive.

dr. P.J. van Eijk,
manager Ruimtelijke Ontwikkeling, Milieu & Natuur

wa/coll.

ELZINGA & OTERDOOM
PROCESMANAGEMENT

-
-
-

Introductie

- Introductie
- Aanleiding
- Doel
- Aanpak
- 'Oogst'

Wie hebben we gesproken?

- Plan de Drentse Monden
 - Plan Boerveen/Grevelingen
 - Windpark Greveling
 - Plan Drouwenerveen
 - Platform Storm
 - Tegenwind Hunzedal
 - WindNEE
- Binnenkort:**
- dorpsbelangen
 - jongeren
- GGD Drenthe
 - LOFAR/ASTRON
 - O.V.B.O.
 - AVEBE Group
 - LTO Noord
 - St. recreatieondernemers NO Drenthe
 - Natuur- en milieufederatie Drenthe
 - Woningcorporaties Woonborg, Lefier en De Volmacht
 - [REDACTED]
 - [REDACTED]
 - RWE

Welke vragen komen aan bod?

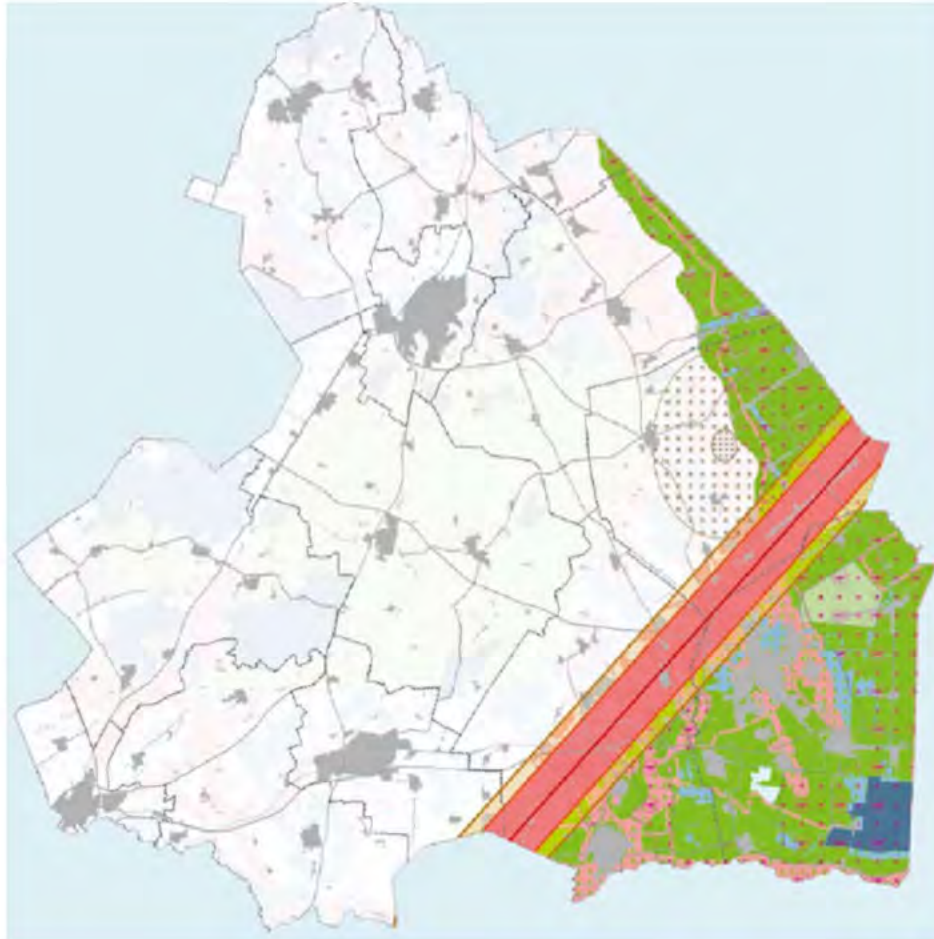
1. Welk(e) belang / organisatie vertegenwoordigt u?
2. Wat is uw rol, wie is uw achterban en hoe bent u georganiseerd?
3. Wat is uw standpunt t.a.v. windenergie
 - in het algemeen en
 - in het bijzonder in de Veenkoloniën?
4. Welke voor – en nadelen ziet u t.a.v. windenergie in dit gebied?
5. Welke zaken vragen naar uw mening bijzonder aandacht?
6. Ziet u kansen / problemen / ideeën / zorgen in het gebied die mogelijk kunnen profiteren van de komst van windenergie?
7. Zo ja, hoe zou dat profijt er uit kunnen zien?
8. Welke boodschap wilt u meegeven aan provincie en gemeenten?

Ontwikkelingen in het gebied

- open, grootschalig agrarisch landschap met lintvormige dorpen
- ijle economische structuur, stagnatie / achteruitgang van de economie
- landbouw kent onzekere toekomst gelet op hervorming landbouwbeleid
- krimp en vergrijzing;
- wonen, zorg en welzijn: veel kosten, steeds minder inkomsten;
- niet alles overal, keuzen maken t.a.v. investeringen / ontwikkelingen
- lagere overheden moeten meer doen maar krijgen minder geld

➔ **behoefte aan toekomstperspectief
op basis van reëel verdienmodel**

De oogst van de interviews

- Proces
- Betrokkenheid
- Standpunten
- Toekomst
- Argumenten

Resultaten interviews: proces

- Initiatieven op basis van stimuleringsregeling (de subsidie) maar het beleid moet nog vastgesteld worden.
- Mensen voelen zich overvallen door de plannen.
- Informatievoorziening naar bewoners is ver beneden peil.
- De provincie heeft haar kans gemist om als regisseur op te treden.
- Veel onduidelijkheden t.a.v. besluitvormingsproces.
- Onduidelijkheid voedt emoties: angst voor sociale tweedeling !!!

Resultaten interviews: betrokkenheid

- Partijen willen graag nauw betrokken worden bij de besluitvorming maar zien geen basis voor dialoog tussen de partijen.
- Er is immers geen sprake van een blanco uitgangssituatie als startpunt voor een interactief ontwerpproces (zie RCR De Monden).
- Geen basis voor interactie proces: de overheden zijn nu aan zet.
- Hierbij zo transparant mogelijk handelen.

-
-
-

Resultaten interviews: standpunten I

Initiatiefnemers:

volgen spoor RCR en
verwachten
constructieve bijdragen
provincie en gemeenten.

Platforms:

gaan binnen de wettelijke
mogelijkheden voor de nul
optie: alle legale middelen
worden ingezet.

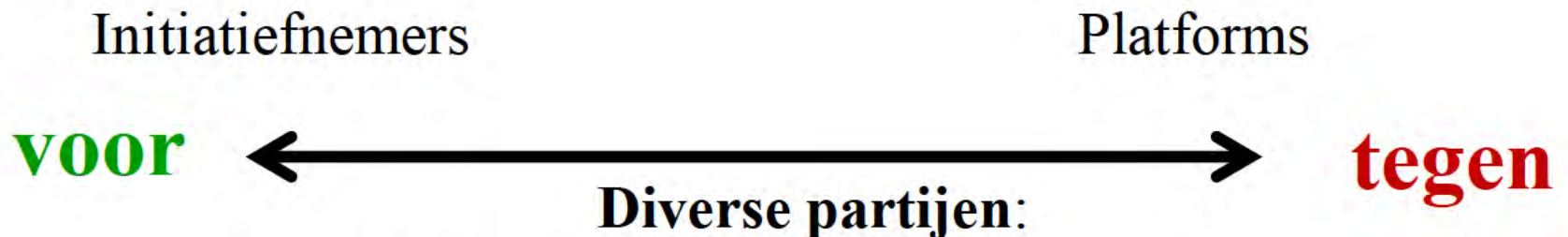
voor

tegen

Diverse partijen:
Genuanceerde mening

Resultaten interviews: standpunten II

- maak duidelijk wat het doel is,
- werk verschillende alternatieven uit (zonne E)
- maak de voor- en nadelen inzichtelijk
- gooi investeringen in het gebied niet weg
- voorkom gezondheidsproblemen: houd afstanden tot woningen zo groot mogelijk

-
-
-

Resultaten interviews: toekomst

Ontwikkeling:

na veen nu wind
als basis voor
energie:
economische
motor voor
toekomst van dit
gebied!

Behoud:

Rust, weidsheid en
stilte als
kernwaarden voor
toekomst van dit
gebied:
Drentenieren,
recreatie+toerisme
(Unesco?)

Resultaten interviews: argumenten

Ontwikkeling:

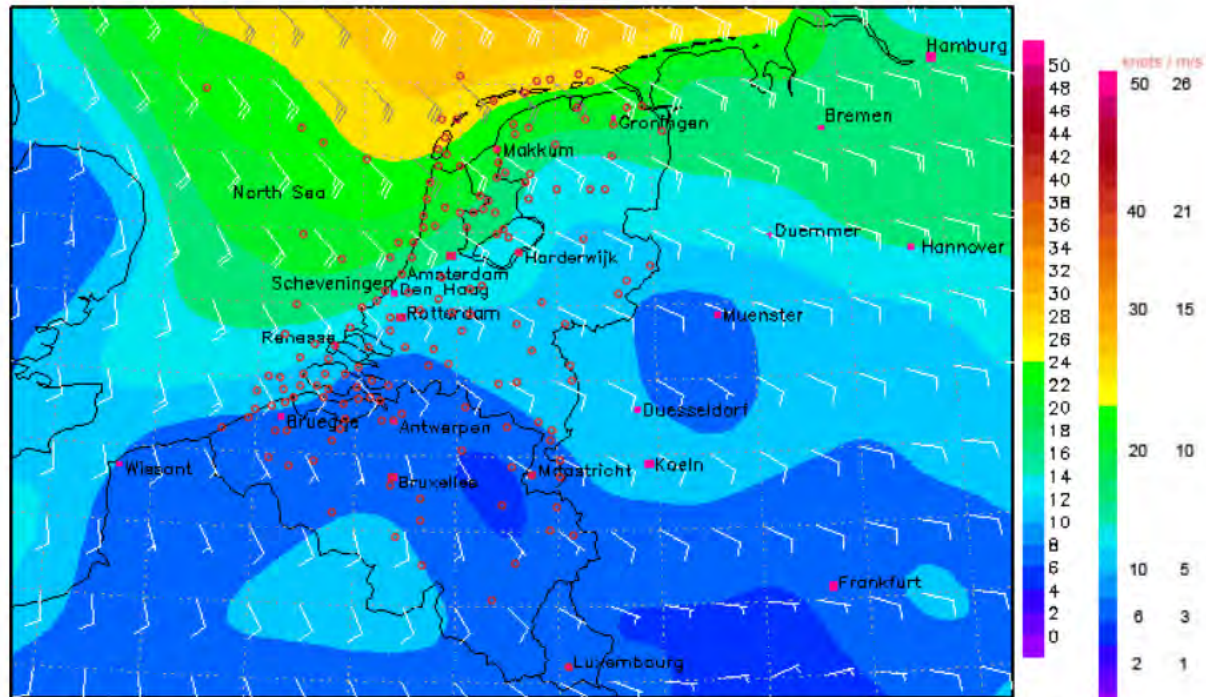
Behoud:

- past binnen beleid t.a.v. duurzame energie
- extra inkomsten landbouw
- uitbouwen naar energietransitiepark
- vooroplopen, nieuwe technieken
- trekt veel bezoekers (infocentrum)
- hele gebied heeft er wat aan (lagere energieprijis, OZB)
- nieuw perspectief: goed tegen krimp.

- beleid tot dusver werpt nu vruchten af (....) : gooi dit geld niet weg: recreatie + toerisme 20 - 25% van het inkomen
- andere vormen van duurzame energie (zonne E) hebben meer perspectief en geen nadelige impact op landschap
- a.g.v. initiatieven:
 - slagschaduw,
 - geluid
 - horizonvervuiling
 - daling waarde woningen
 - verergert krimp

Diverse opmerkingen

Wind on Tue, 25.10.2011, 14:00 local time (25.10.2011, 12:00 UTC)

© Windfinder.com

Last update: 25.10.2011 6:32 (Timezone: Netherlands), Wind in knots

Diverse opmerkingen (I)

- Windenergie i.r.t. krimp: “blessing in disguise?!”
- Er worden nu “half blind” beslissingen genomen: maak eerst duidelijk welke alternatieven er zijn en wat de voor- en nadelen zijn.
- Wat levert een windmolen nou precies aan financieel gewin?
- Sluit aan bij de windparken aan de Duitse grens.
- Plaats de molens langs infrastructuur.
- Voorkom Flevolandse toestanden:
 - bundel alle initiatieven tot 1 geheel en voorkom gefaseerde realisering;
 - zorg voor uniforme molens in een samenhangende opstelling en
 - sluit aan bij landschappelijk patroon dat door ontginning is ontstaan.

Diverse opmerkingen (II)

- Bepaal de optimale ruimtelijke invulling vanuit Noord-Nederlands perspectief.
- Denk om het belang van LOFAR.
- Beter windenergie dan kernenergie.
- Milieu-argumenten zijn voor bewoners niet doorslaggevend.
- In hoeverre is sprake van landsbelang en wat houdt dat precies in?
- Relatief laag windaanbod in de Veenkoloniën: hogere turbines met langere wieken. Dit betekent een hogere kostprijs per geproduceerd kWh.
- Een tijdelijke bouwvergunning garandeert dat de windmolens niet onbeperkt kunnen blijven staan.

Diverse opmerkingen (III)

- Provincie en gemeenten: accepteer de RCR procedure en zorg voor pro-actieve opstelling richting initiatiefnemers: krachten bundelen!
- Het gebied verandert van agrarisch landschap in industrieel park.
- Duurzaamheid is meer dan duurzame energie: people, planet, profit.
- Breng in kaart wat beter uitpakt: inzetten op windE of recreatie / toerisme.
- Er is behoefte aan duidelijke cijfers t.a.v. economische impact.
- Je kunt een open gebied accentueren door de molens aan de randen te plaatsen.
- Windenergie is de start: verder uitbouwen tot duurzaam energielandschap i.s.m. bedrijfsleven en landbouw.

Tot slot

- De overheden zijn nu aan zet om duidelijkheid te creëren
- Men verwacht dat de gebiedsvisie deze duidelijkheid gaat bieden!
- Het gaat niet om MW's maar om geschikte plaatsingslocaties en een heldere invulling van het profijt voor de streek.

èn:

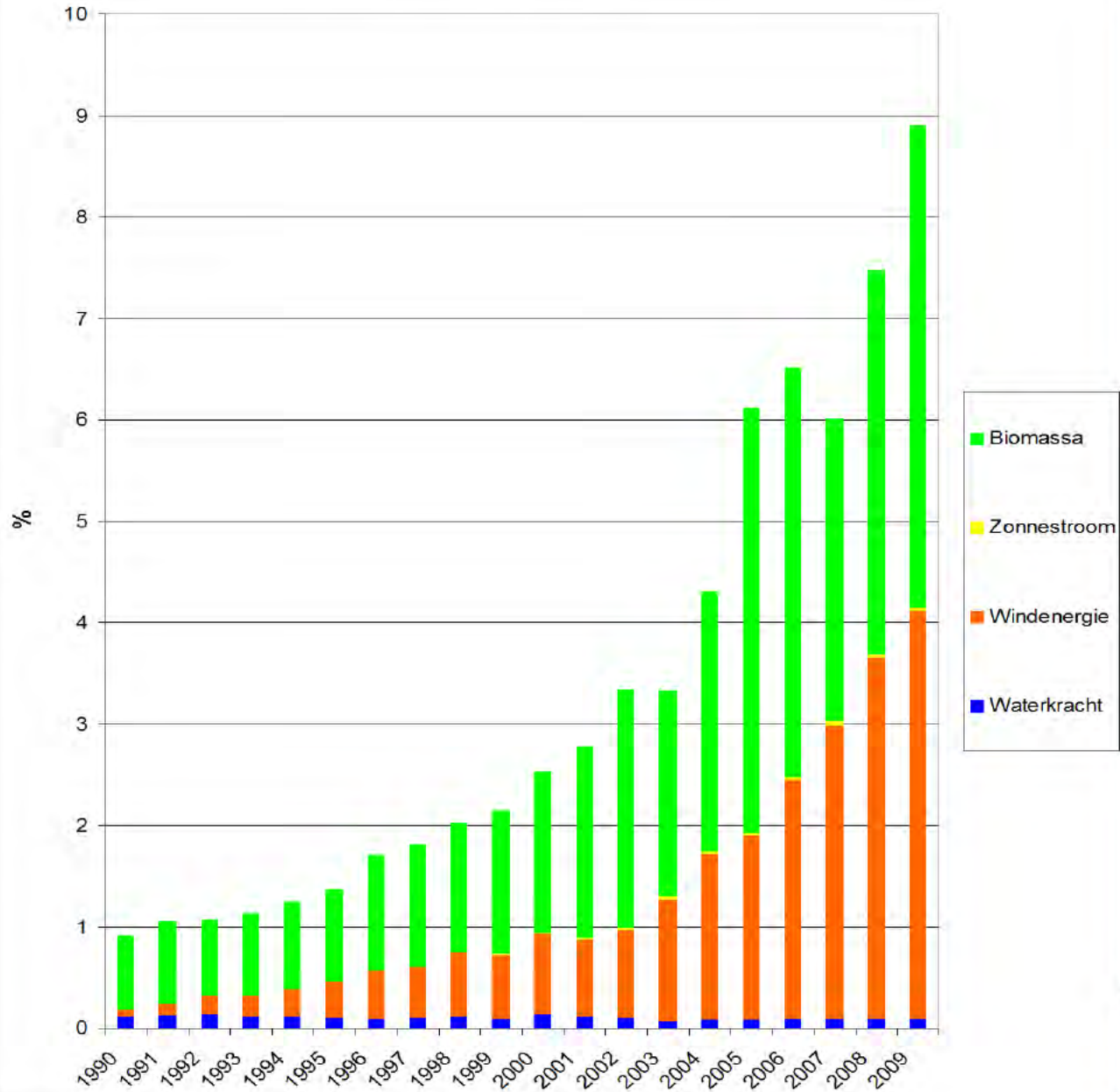
- *“de interviews mogen geen schaamlap zijn voor betrokkenheid burgers”*

WINDENERGIE in DRENTHE

- Windenergie in algemene zin
- Doelen, kaders en bevoegdheden
- Initiatieven in Drenthe
- Gebiedsvisie windenergie van provincie en vier gemeenten: doelen en dilemma's

Hernieuwbare electriciteit in % van totale binnenlandse productie in NL. (Bron CBS)

Draaien windmolens op subsidie ?

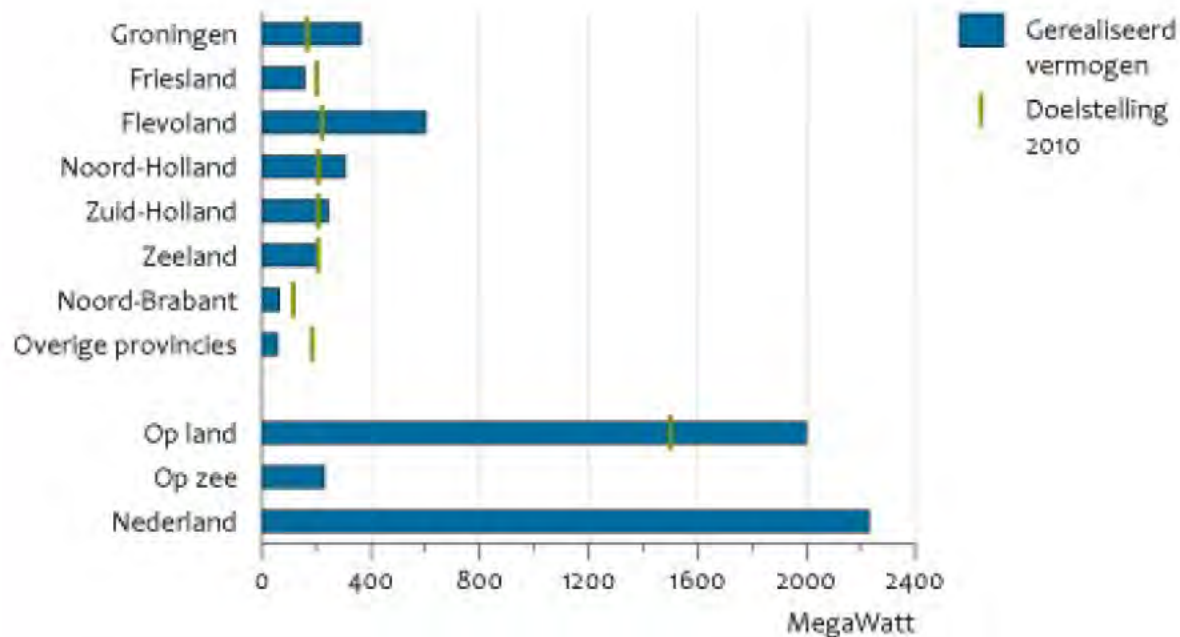
Voor een project van vijf turbines van 3MW leidt dat bij de huidige prijzen tot de volgende begroting:

Totale investering	22,5 miljoen euro
Jaarproductie	33.000.000 kWh
Jaarlijkse kosten (9,6 per kWh)	€ 3.168.000
Jaarinkomsten via stroommarkt: (6 cent per kWh)	€ 1.980.000
Jaarinkomsten via SDE-subsidie (3,6 cent per kWh) ★	€ 1.188.000 +
Totale jaarlijkse inkomsten:	€ 3.168.000

Stroomlevering en vastrecht:	€ 0,095	(45%)
Transport en meterhuur:	€ 0,063	(30%)
Energiebelasting en BTW	€ 0,052	(25%) +
Totaal:	€ 0,210	(100%)

Windvermogen, 2010

Bron: CBS.

CBS/aug11/0386
www.compendiumvoordeleefomgeving.nl

Doelstelling Drenthe: 15 MW
Gerealiseerd: 10 MW
Vergund: 5 MW

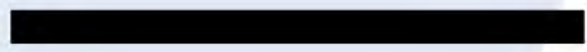

Drents aanbod in kader IPO: 200 tot 280 MW

2010: +15 MW

2011: +40 MW

Provinciale Omgevingsvisie

- Zoekgebied in vier gemeenten
- Randvoorwaarden
 - Vermogen van een windmolen ten minste 3 MW;
 - Solitaire windmolens niet toegestaan. Molens dienen ten minste in een cluster van 5 te worden gerealiseerd;
 - Windmolens worden in LOFAR-zone 1 uitgesloten en mogen in LOFAR-zone 2 het LOFAR-project niet hinderen;
 - Kernkwaliteiten zoveel als mogelijk behouden.
- Zoekgebied: verfijning noodzakelijk

Gebiedsvisie Windenergie

**Kaart 8.a.
Zoekgebied
grootschalige windenergie**

Vastgesteld 2 juni 2010

Legenda

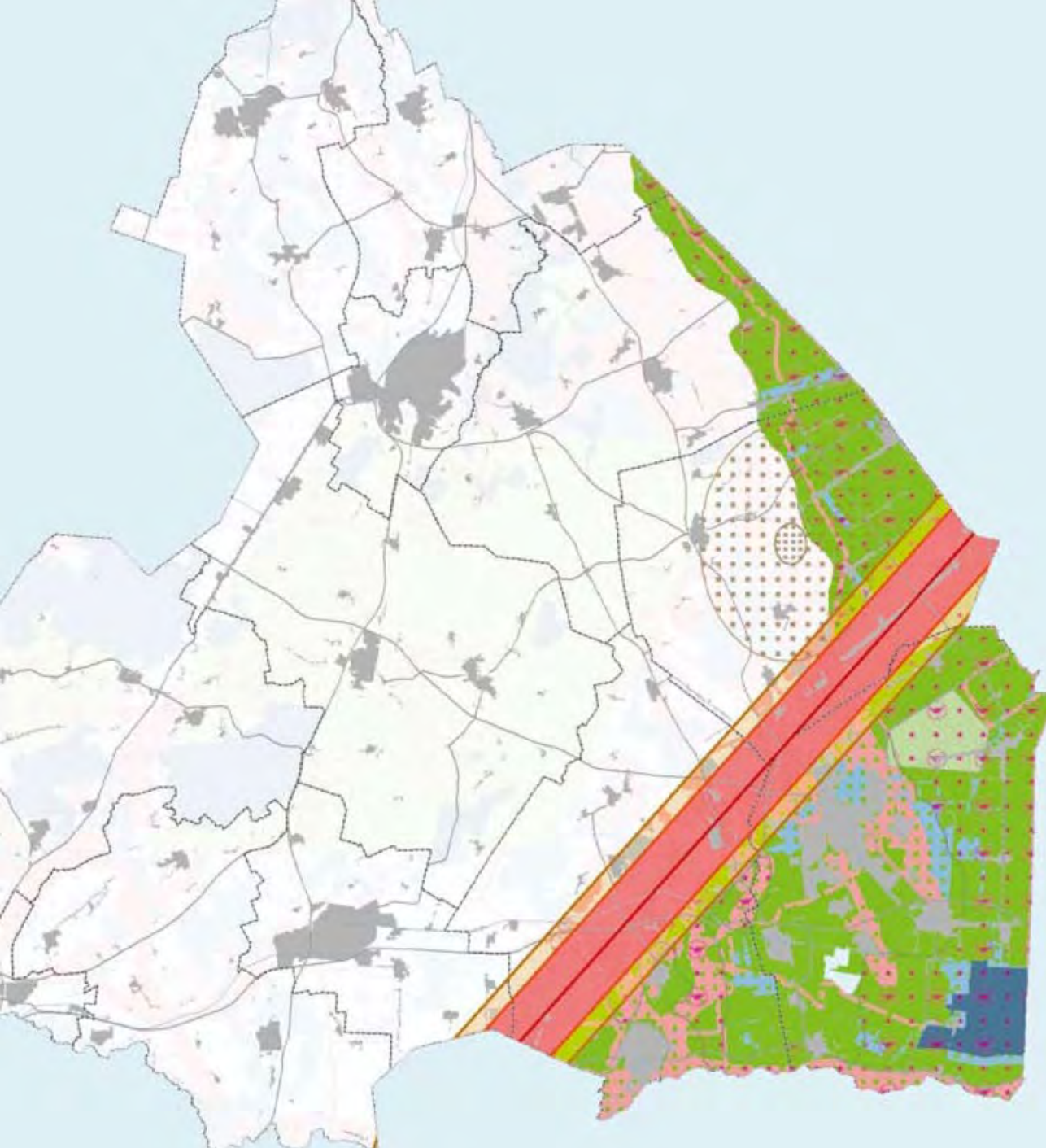
Windenergie (zoekgebied)

Randvoorwaarden

- LOFAR, zone 2
- Hinderstrook laagvliegroue defensie
- gebied met waarden voor ganzen, zwanen en steltlopers
- Laagvlieggebied defensie
- Provinciale EHS
- Kernkwaliteiten (landschap en cultuur)

Uitsluitingen

- Laagvliegroue defensie
- Navigatietolerantie laagvliegroue defensie
- LOFAR, zone 1 (kern)
- Laagvliegroue defensie
- Natura 2000
- Kern

Project: Omgevingsvisie

Datum: 02-06-2010

Bestandslocatie:

Omgevingsbeleid\00032010_Kaart8a_windmolens

0 2,5 5 7,5 10 Km.

Rijkskader

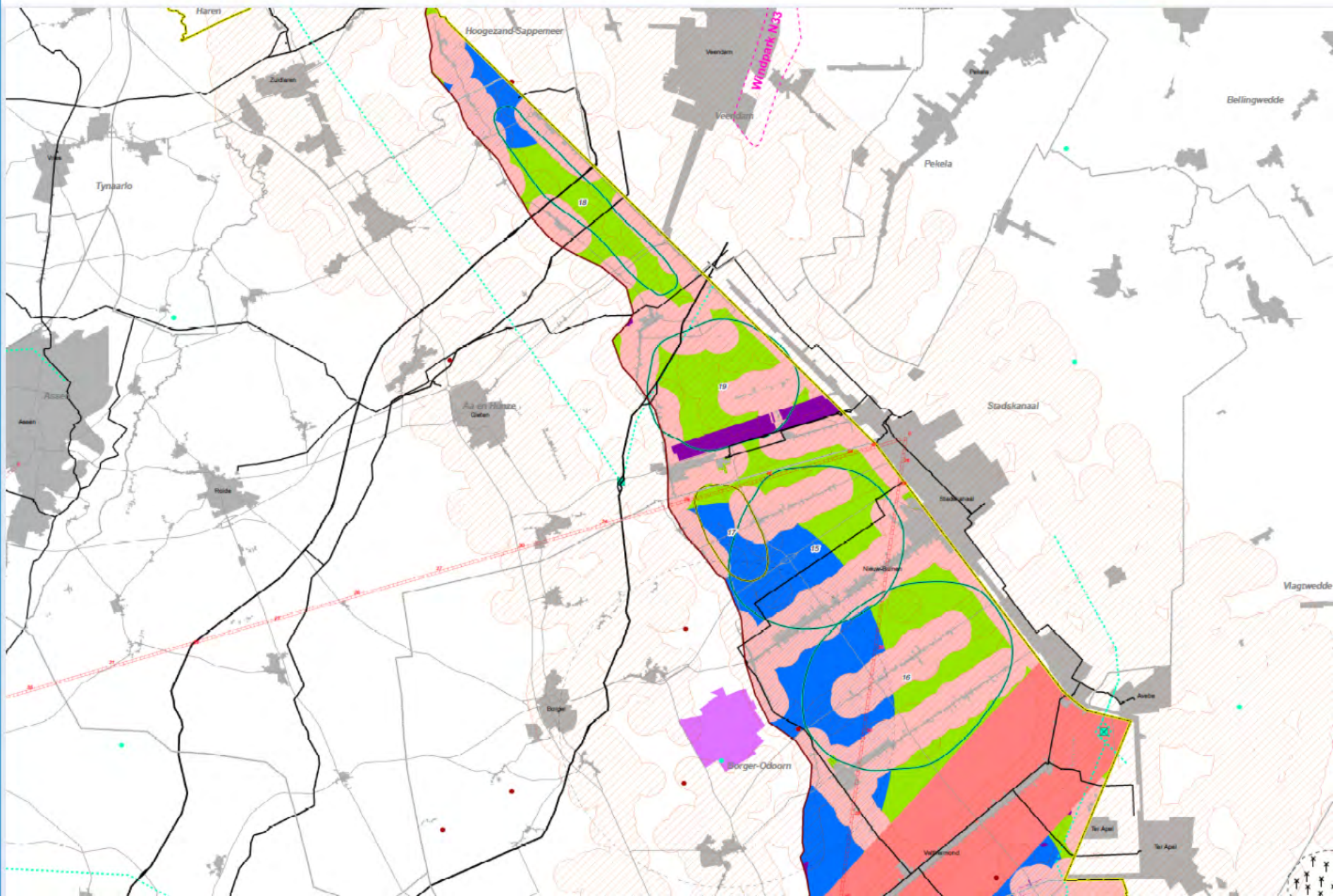
- Structuurvisie Wind op land
- Planning: gereed 2013

Bevoegdheden

- **> 100 MW:** Rijkscoördinatiereregeling
 - Min. EL&I en I&M:
 - Ruimtelijk spoor, Inpassingsplan
 - Coördinatie van procedures
 - Gemeente: omgevingsvergunning
- **< 100 MW:** gemeente
 - Weigering gemeente: provinciale coördinatiereregeling

De Drentse Monden

- Gecombineerd initiatief van:
 - Readthuys en
 - Samenwerking Duurzame energie Exloërmond
- Gebied tussen Gasselternijveen en Valthermond;
- 300 tot 450 MW

Oostermoer

- Gecombineerd initiatief van
 - Greveling (Eexterveen)
 - Boerveen (Gasselterboerveenschemond)
- Gebied tussen Eexterveen en Gasselternijveen
- Vermogen: 150 MW

Discussie Regio - Rijk

- 200 tot 280 MW 450 tot 600 MW
- Eerst beleid en dan procedures, dus eerst:
 - provinciale/gemeentelijke Gebiedsvisie en
 - Structuurvisie wind op land
- Nee zegt het rijk:
 - twee parallelle sporen:
 - Initiatieven (De Drentse Monden, Oostermoer en N33)
 - Beleidskader (Gebiedsvisie windenergie en Structuurvisie wind op land)

Gebiedsvisie Windenergie

Opgaven Gebiedsvisie

1. Communiceren met de bevolking, door vertegenwoordigers en andere betrokkenen te betrekken bij het opstellen van de gebiedsvisie.
2. Een beoordelingskader voor windparken formuleren, meer precieze beoordeling van de in aanmerking komende delen van het zoekgebied.
3. De voordelen (als verdienmodel) voor het gebied in algemene zin en voor de bevolking in het bijzonder in beeld brengen.

Samenwerking

- Aa en Hunze / Borger-Odoorn
 - Belangenanalyse
 - Ontwerpend onderzoek
- Emmen
 - Instrument beleidsregel
- Coevorden
 - Na Europark voorkeur locatie Weijerswold
 - Vastleggen locatie in Structuurvisie

Bouwsteen 1 - interviews

- Interviews / gesprekken met 19 partijen in Aa en Hunze en Borger-Odoorn.
- Informatie over belanghebbenden, standpunten en argumenten verzameld.

- Sfeer van verwijten richting overheid
- Provincie heeft haar regisseursrol laten liggen
- *'Gemeenten en provincie kom met een duidelijk kader en randvoorwaarden'*

Nadrukkelijk: er is geen draagvlak voor dialoog

Bouwsteen 1 - interviews

Behoud

Ontwikkeling

- Rust & ruimte
- Geluidsoverlast
- Uitzicht
- Woningwaarde

- Energiedoelstelling: CO₂ uitstoot beperken
- Landbouw convenant Schoon & zuinig
- Nieuw verdienmodel

Bouwsteen 2 - participatie

Wat is een verdienmodel voor windenergie in Drenthe?

- Voorbeelden in Denemarken, Duitsland, Spanje en Australië

Uitkomsten

- Kleine clusters met windmolens verbinden met dorpsgemeenschappen
- Per cluster 1 dorpsmolen
- Werkgelegenheidseffecten zijn beperkt.

Bouwsteen 3 - ontwerp

Wat betekenen kernkwaliteiten voor het zoekgebied?

- Aardkundige waarden
- Natuur
- Stilte & duisternis
- Archeologie
- Cultuurhistorie
- Landschap
- Kernwaarde bedrijvigheid

'Op zoek naar schaal en maat voor windenergie in Drenthe'.

Waar staan we nu?

- Meetbare criteria
 - kernkwaliteiten van het gebied
 - leesbaarheid van de opstelling
 - vergelijkbaarheid van opstellingen
 - kwaliteit van de leef- en woonomgeving
- Ontwikkeling van ruimtelijke concepten
 - w.o. plaatsingsstrategieën (benadrukken plaatsen, geleiden van structuren, versterken van lijnen)
- Randvoorwaarden invulling

Aan:
de Minister van Economische Zaken,
Landbouw en Innovatie
[REDACTED]
Postbus 20101
2500 EC 's-GRAVENHAGE

Assen, 28 februari 2012
Ons kenmerk 8/3.5/2012000582
Behandeld door [REDACTED]
Uw kenmerk ETM/ED/12007216
Onderwerp: Milieueffectrapportage windpark Oostermoer en samenhang met windpark De Drentse Monden

Geachte [REDACTED],

Bij brief van 20 januari jl. zond u ons het concept van de Notitie reikwijdte en detail in het kader van de m.e.r.-procedure voor het windpark Oostermoer en de samenhang met het windpark De Drentse Monden.

Wij ondersteunen het voornemen om gezamenlijk één MER op te stellen voor beide windparken. Dit maakt het mogelijk integrale plaatsings- en inrichtingsconcepten te onderzoeken die het gehele gebied omvatten tussen Valthermond in het zuiden en Spijkerboor in het noorden. Dit sluit ten dele aan op ons initiatief om, samen met de betrokken gemeenten, een Gebiedsvisie windenergie op stellen voor het gehele provinciale zoekgebied voor windenergie. Om een goede ruimtelijke beoordeling mogelijk te maken, adviseren wij om ook de plannen voor het windpark N33 bij het MER te betrekken.

In het kader van het IPO-aanbod voor de realisatie van de rijksdoelstelling voor windenergie op land van 6.000 MW, hebben wij een aanbod gedaan van 200 tot 280 MW. In onze reactie op de plannen voor het windpark De Drentse Monden hebben wij eerder aangegeven dat de geplande maximale omvang van dat park, van 300 MW tot 450 MW, dusdanig buitensporig is in verhouding tot ons aanbod dat het niet passend is.

Nu aansluitend op De Drentse Monden het windpark Oostermoer daar nog eens maximaal 120 MW tot 150 MW aan toevoegt, willen wij er nogmaals met klem op wijzen dat de nu voorziene omvang van 420 MW tot 600 MW in geen enkele verhouding staat tot ons aanbod. Dit met de kanttekening dat ons aanbod in het gehele zoekgebied wordt gerealiseerd en het plangebied van Oostermoer en De Drentse Monden het kleinste deel van het zoekgebied omvat.

Wij maken ons vanwege de forse overschrijding van onze ambitie ernstig zorgen over de effecten van de geplande massale opstelling van windmolens op de leefbaarheid in het gebied. Het is eigen aan de structuur van het gebied, met de zogenaamde Monden, dat meer dan 10.000 mensen ingeklemd kunnen raken tussen grootschalige opstellingen van windmolens, parallel aan de Monden. Dit houdt in dat zij zowel aan de voor- als aan de achterzijde van hun woningen uitkijken op grote aantallen windturbines. Daarmee komen zij feitelijk in een industrieel windpark te wonen. Het sociaaleconomisch toch al kwetsbare gebied zal naar onze inschatting daardoor in een negatieve spiraal belanden qua leefbaarheid en sociaaleconomische kwaliteit. Dit is voor ons onacceptabel.

Daarom adviseren wij u nadrukkelijk in ieder geval in het MER alternatieven te ontwikkelen die aansluiten op ons aanbod van 200 MW tot 280 MW voor het veel grotere provinciaal zoekgebied. Deze alternatieven moeten zoveel ruimte bieden tussen de opstellingen van windmolens dat de bewoners het gevoel hebben dat ze naast windparken wonen en niet erin. Hoe zo'n ruimtelijk concept er zou kunnen uitzien en welke afstanden daar bij horen, moet volgens ons onderwerp zijn van studie in het MER.

In het plangebied leeft een duidelijke zorg over de mogelijke gezondheidsrisico's van laagfrequent geluid vanwege windturbines. Wij adviseren u daarom nader onderzoek in te stellen naar deze risico's en de uitkomsten op te nemen in het MER.

Het is u bekend dat wij werken aan een Gebiedsvisie windenergie. Ter voorbereiding daarop worden enkele onderzoeken ingesteld. Eén daarvan betreft het ontwerpen en beoordelen van plaatsingsconcepten voor windturbines. Dit onderzoek wordt medio maart afgerond en naar buiten gebracht. Wij stellen voor hierover met elkaar in gesprek te gaan zodat het kan worden betrokken bij het opstellen van het MER.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris

, voorzitter

coll.

Afschrift aan:

- Provinciale Staten van Drenthe
- het college van burgemeester en wethouders van Tynaarlo
- het college van burgemeester en wethouders van Aa en Hunze
- het college van burgemeester en wethouders van Borger-Odoorn
- het college van gedeputeerde staten van Groningen

Agendapunt voor de vergadering van gedeputeerde staten van Drenthe
Statenbrief

Algemene gegevens		Verantwoordelijk manager	
<i>Opsteller</i>		Paul van Eijk	
<i>Afdeling</i>	Ruimtelijke Ontwikkeling, Milieu & Natuur		
<i>Datum</i>	woensdag 28 november 2012	<i>Akkoord:</i> <i>Bespreken:</i>	
<i>Uiterste behandeldatum in GS: 11 december</i>			
<i>Toelichting: gelijktijdige agendering met vier colleges B&W en openbaarmaking en verzending stukken op 19 december</i>			

Nr.	Programma, paragraaf, resultaat in begroting	Portefeuillehouder
		Rein Munniksma en
		Tanja Klip-Martin
		.

Vorbereid met	Afwijkende mening	Paraaf Directeur-secretaris:
1. kernteam windenergie	nee	Marcel-Armand van
2.		Nieuwpoort
3.		.

Archivering		Communicatie	
<i>Datum:</i>	<i>Registratienummer:</i>	<i>Openbaar:</i>	ja
	nr.	<i>Persbericht:</i>	ja
	nr.	<i>OR-aangelegenheid:</i>	nee
	nr.	<i>Bekendmaking:</i>	Op 19 december
	nr.		.

Onderwerp

Ontwerp-Gebiedsvisie windenergie Drenthe

Advies

1. Vaststellen van de Ontwerp-Gebiedsvisie windenergie Drenthe
2. De ontwerp gebiedsvisie publiceren en ter inzage leggen
3. De ontwerp gebiedsvisie verzenden naar PS

Beslissing GS

Inleiding

Samen met de vier gemeenten in het provinciaal zoekgebied voor windenergie, Aa en Hunze, Borger Odoorn, Emmen en Coevorden, is de Ontwerp-Gebiedsvisie windenergie Drenthe opgesteld. De visie is een verfijning van het zoekgebied en met name een kader voor het ontwikkelen en beoordelen van initiatieven voor windparken. Via bijgaande brief worden de leden van PS geïnformeerd over de Gebiedsvisie.

Advies

1. Vaststellen van de Ontwerp-Gebiedsvisie windenergie Drenthe
2. De ontwerp gebiedsvisie publiceren en ter inzage leggen
3. De ontwerp gebiedsvisie verzenden naar PS

Beoogd effect

- o Eén beoordelings- en ontwikkelingskader voor windparken van provincie en vier gemeenten
- o Beïnvloeden lopende trajecten rijkscoördinatie-regeling
- o Communiceren met de bevolking
- o PS informeren

Argumenten

1.1 De gebiedsvisie is een beoordelings- en ontwikkelingskader voor windparken, een instrument voor het beïnvloeden van de lopende rijkscoördinatie-regelingen (voor de initiatieven De Drentse Monden en Oostermoer) en een instrument voor het beïnvloeden van de door de rijksoverheid op te stellen Structuurvisie wind op land.

De ontwerp gebiedsvisie wijst in aanmerking komende locaties en gebieden aan voor de realisatie van windparken en:

- bekrachtigt en borgt de provinciale doelstelling van 280 MW;
- benoemt ruimtelijke uitgangspunten, op basis van functiecombinaties, omgevingskarakteristieken en herkenbare opstellingsvormen;
- geeft randvoorwaarden voor gebiedsontwikkeling en voor participatie door de bevolking in een windpark.

1.2. Via het Interprovinciaal Overleg hebben wij een aanbod gedaan van 280 MW, als bijdrage aan de realisatie van de rijksdoelstelling van 6000 MW in 2020. Het aanbod is vertaald naar de ontwerp gebiedsvisie.

Voor 1 januari 2013 maken Rijk en IPO een afspraak over de verdeling van de rijksdoelstelling van 6000 MW over de 12 provincies. De provincie Drenthe heeft een aanbod gedaan van 280 MW.

De realisatie van 280 MW is vastgelegd in de ontwerp gebiedsvisie. De lopende en nog te starten processen in de vier gemeenten (de rijkscoördinatie-regeling cq gemeentelijke structuurvisies in Aa en Hunze en Borger-Odoorn, de Structuurvisie windenergie Emmen, de Structuurvisie Coevorden en de provinciale Omgevingsvisie en Omgevingsverordening) worden begin 2014 geëvalueerd. Op grond daarvan wordt dan het resterend deel van de doelstelling weggezet, op basis van een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de vier betrokken gemeenten en de provincie. Indien de gemeenten in

gebreke blijven zal de provincie de procedure starten voor een provinciaal inpassingsplan. Het ministerie van EZ heeft het signaal afgegeven dat deze aanpak in twee fasen een toereikende borging is van de afspraak tussen IPO en rijk over de verdeling van 6000 MW.

1.3. Bij het opstellen van de Gebiedsvisie zijn belanghebbenden in de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn betrokken.

In september 2011 is in de gemeenten Aa en Hunze en Borger Odoorn gestart met een interviewronde. Een externe adviseur heeft interviews gehouden met 19 vertegenwoordigers van instanties en privé personen en met 11 vertegenwoordigers van verenigingen dorpsbelangen. Uit de gesprekken is gebleken dat de belangen van verschillende partijen te ver uiteenliepen om samen te brengen in de gebiedsvisie. Daarom hebben wij, tesamen met de twee betrokken gemeenten, besloten over te stappen van een interactief naar een transparant proces (GS-behandeling 13 december 2011).

Gedurende het vervolg is gecommuniceerd over wat we gedaan hebben, wat we nu doen en wat we gaan doen. Op de website www.provincie.drenthe.nl/windenergie zijn de rapporten gepubliceerd. Initiatiefnemers, ministeries, de overkoepelende actiegroep Tegenwind Veenkoloniën, buurgemeenten en buurprovincies zijn regelmatig op de hoogte gebracht van de vorderingen.

Na de interviewronde is door externe adviseurs een onderzoek gestart naar ruimtelijke beoordelingscriteria en opstellingsmogelijkheden voor windturbines, in relatie tot de aanwezige kwaliteiten en belemmeringen. Voor het onderzoeken van verschillende opstellingsvarianten is gebruik gemaakt van een driedimensionaal visualisatiemodel (GS-behandeling 13 maart 2012). Korte filmpjes van het driedimensionaal model zijn te vinden op onze website.

De uitkomsten zijn gepresenteerd tijdens twee informatiebijeenkomsten in het gebied. Na deze bijeenkomsten hebben 120 inwoners gebruik gemaakt van de mogelijkheid vragen te stellen en suggesties aan te dragen voor de stuurgroep. Daarop hebben wij gereageerd met een reactienota.

Op vergelijkbare wijze zijn ook opstellingsvarianten in de gemeenten Emmen en Coevorden onderzocht (GS-behandeling 26 juni). Omdat in deze gemeenten al langere tijd processen op het gebied van windenergie lopen (in Coevorden staan inmiddels vier turbines en met de gemeente Emmen hebben wij in 2006 een afspraak gemaakt over het realiseren van 60 MW aan windenergie), gebruiken beide gemeenten de resultaten van deze studie bij het vastleggen van locaties voor windparken in hun structuurvisies.

Uitvoering

Tijdsplanning

11 december: deze nota in GS en in de colleges van B&W van de vier betrokken gemeenten.

18 december: besloten informatiebijeenkomst voor PS, gemeenteraden en bestuurders buurgemeenten en buurprovincies.

19 december: verzenden ontwerp gebiedsvisie naar PS (en gemeenteraden).

19 december: besloten informatiebijeenkomst voor vertegenwoordigers Tegenwind Veenkoloniën, Natuur- en Milieufederatie Drenthe en initiatiefnemers windparken.

19 december: gezamenlijk persbericht gemeenten en provincie en gezamenlijke persconferentie.

19 december: verzenden ontwerp gebiedsvisie naar deelnemers interviews in Aa en Hunze en Borger-Odoorn en naar direct omwonenden van de drie aangewezen locaties in Aa en Hunze en Borger-Odoorn.

week 51: bekendmaking, start terinzagelegging en aankondiging informatiebijeenkomsten in huis aan huiskranten.

week 2: aankondiging informatiebijeenkomsten (herhaling).

vanaf week 3: informatiebijeenkomsten in de vier betrokken gemeenten

Financiën

Niet van toepassing.

Personeel

Niet van toepassing.

Europese aspecten

Niet van toepassing.

Monitoring en evaluatie

Niet van toepassing.

Extern betrokkenen

Gemeenten, rijksoverheid, gemeenteraden, PS en bewoners en andere belanghebbenden in het zoekgebied voor windenergie.

Communicatie

Zie onder Tijdsplanning

Bijlagen

1. Ontwerp-Gebiedsvisie windenergie Drenthe
2. Brief PS
3. Persbericht

Meekopiëren

- Ja
Ja
Ja

Aan:
de voorzitter en leden van
provinciale staten van Drenthe

Assen,
Ons kenmerk
Behandeld door: [REDACTED]
Onderwerp: Ontwerp-Gebiedsvisie windenergie Drenthe

Geachte voorzitter en leden,

De Ontwerp-Gebiedsvisie Windenergie Drenthe is op 11 december j.l. vastgesteld door ons college en de colleges van B&W van de gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Coevorden, Emmen. In de ontwerp gebiedsvisie wijzen wij vijf locaties aan voor windparken in het veenkoloniale gebied van de gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn en Coevorden. De ontwerp gebiedsvisie borgt de realisatie van 280 MW aan windenergie in Drenthe, overeenkomstig de afspraak tussen IPO en Rijk over de realisatie van 6000 MW aan windenergie op land.

In de gemeente Coevorden komt, naast een uitbreiding van het huidige windpark op het Europark, een windpark nabij Weijerswold. De keuze voor de locaties in Emmen wordt later gemaakt in de Structuurvisie windenergie Emmen.

In de gemeente Aa en Hunze kan een windpark nabij Gasselterboerveen worden gerealiseerd. In de gemeente Borger-Odoorn zijn twee locaties aangewezen. Ten zuiden van Nieuw-Buinen en ten zuidwesten van Tweede Exloërmond. Het is ons doel dat deze drie locaties worden vastgelegd in de lopende rijkscoördinatie-regelingen voor de windparken De Drentse Monden en Oostermoer.

Bij de keuze van de locaties is rekening gehouden met de wettelijke eisen voor de bescherming van omwonenden en milieu tegen negatieve effecten van windturbines, zoals geluid, slagschaduw en veiligheid. De kenmerken van het landschap zijn leidend geweest bij de keuze voor de opstellingsvorm van windturbines. Daarnaast hebben wij voorwaarden vastgelegd voor participatie en gebiedsontwikkeling. Initiatiefnemers

moeten omwonenden van een windpark de gelegenheid bieden financieel deel te nemen in windparken. Tevens verwachten wij dat initiatiefnemers een financiële bijdrage leveren aan gebiedsontwikkeling nabij het windpark, waaronder maatregelen in het kader van een duurzame energiehuishouding.

De realisatie van 280 MW vindt plaats in twee fasen. De vier gemeenten leggen in de eerste fase de locaties vast in hun structuurvisies. Begin 2014 wordt de balans opgemaakt. Op grond daarvan wordt het dan nog resterende deel van de doelstelling weggezet op locaties die daar het meest voor in aanmerking komen, op basis van de gezamenlijke verantwoordelijkheid van de vijf betrokken overheden.

De ontwerp gebiedsvisie ligt vanaf 19 december tot en met 12 februari ter inzage bij de gemeenten en de provincie. Om belangstellenden te informeren organiseren wij informatieavonden, samen met de gemeenten.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe, etc.

Aan:
de voorzitter en leden van
provinciale staten van Drenthe

Assen, 19 december 2012

Ons kenmerk 50/3.3/2012008434

Behandeld door

Onderwerp: Ontwerp-Gebiedsvisie windenergie Drenthe

Geachte voorzitter en leden,

De Ontwerp-Gebiedsvisie Windenergie Drenthe is op 11 december 2012 vastgesteld door ons college en de colleges van burgemeester en wethouders van de gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Coevorden en Emmen. In de ontwerp-Gebiedsvisie wijzen wij vijf locaties aan voor windparken in het veenkoloniale gebied van de gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn en Coevorden. De ontwerp-Gebiedsvisie borgt de realisatie van 280 MW aan windenergie in Drenthe, overeenkomstig de afspraak tussen IPO en Rijk over de realisatie van 6.000 MW aan windenergie op land.

In de gemeente Coevorden komt, naast een uitbreiding van het huidige windpark op het Europark, een windpark nabij Weijerswold. De keuze voor de locaties in Emmen wordt later gemaakt in de Structuurvisie windenergie Emmen.

In de gemeente Aa en Hunze kan een windpark nabij Gasselterboerveen worden gerealiseerd. In de gemeente Borger-Odoorn zijn twee locaties aangewezen. Ten zuiden van Nieuw-Buinen en ten zuidwesten van Tweede Exloërmond. Het is ons doel dat deze drie locaties worden vastgelegd in de lopende rijkscoördinatierelatingen voor de windparken De Drentse Monden en Oostermoer.

Bij de keuze van de locaties is rekening gehouden met de wettelijke eisen voor de bescherming van omwonenden en milieu tegen negatieve effecten van windturbines, zoals geluid, slagschaduw en veiligheid. De kenmerken van het landschap zijn leidend geweest bij de keuze voor de opstellingsvorm van windturbines. Daarnaast hebben wij voorwaarden vastgelegd voor participatie en gebiedsontwikkeling. Initiatiefnemers moeten omwonenden van een windpark de gelegenheid bieden financieel deel te nemen in windparken.

Tevens verwachten wij dat initiatiefnemers een financiële bijdrage leveren aan gebiedsontwikkeling nabij het windpark, waaronder maatregelen in het kader van een duurzame energiehuishouding.

De realisatie van 280 MW vindt plaats in twee fasen. De vier gemeenten leggen in de eerste fase de locaties vast in hun Structuurvisies. Begin 2014 wordt de balans opgemaakt. Op grond daarvan wordt het dan nog resterende deel van de doelstelling weggezet op locaties die daar het meest voor in aanmerking komen, op basis van de gezamenlijke verantwoordelijkheid van de vijf betrokken overheden.

De ontwerp-Gebiedsvisie ligt vanaf 19 december 2012 tot en met 12 februari 2013 ter inzage bij de gemeenten en de provincie. Om belangstellenden te informeren organiseren wij informatieavonden, samen met de gemeenten.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris

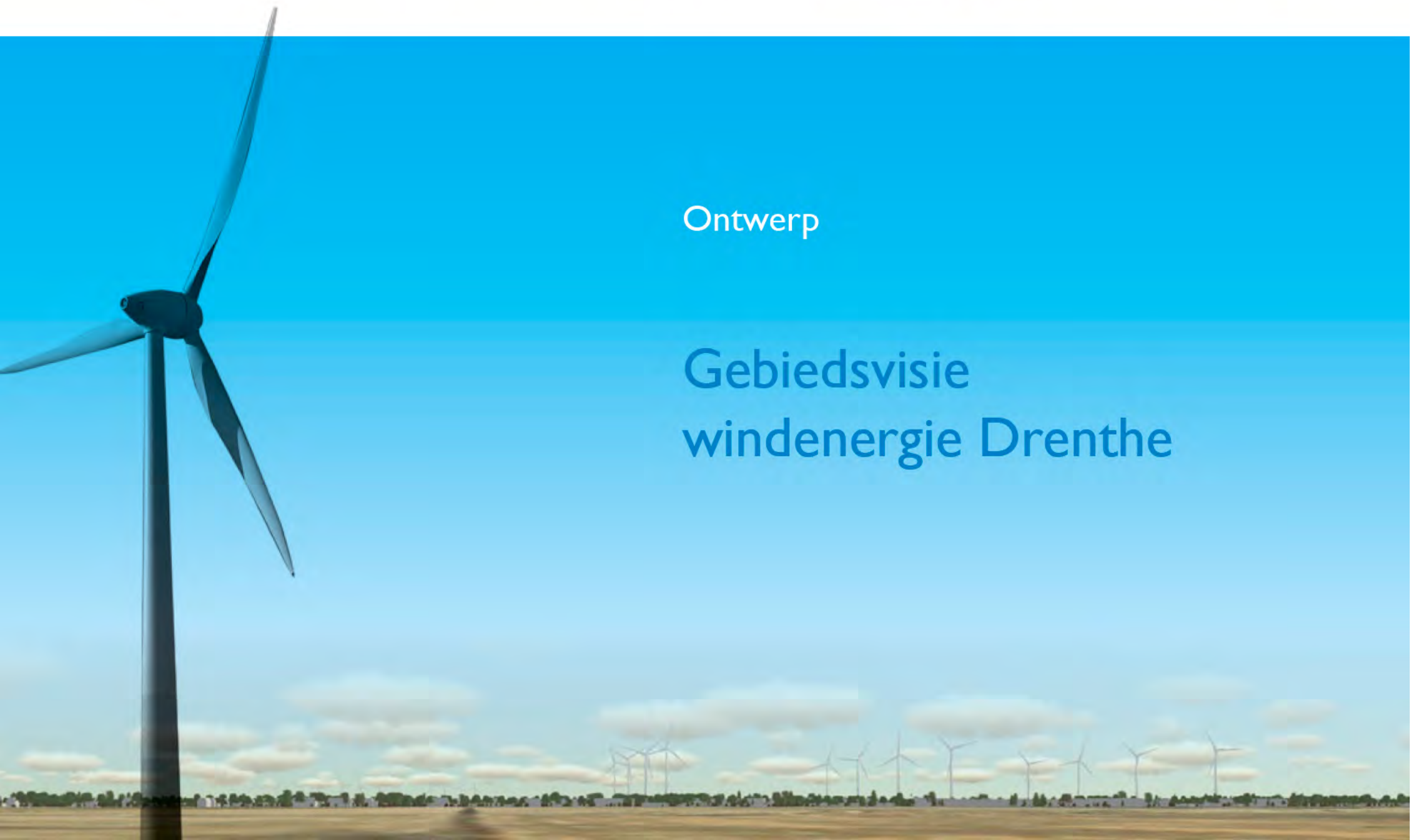
, voorzitter

Bijlage(n):
coll.

Ontwerp

Gebiedsvisie windenergie Drenthe

Ontwerp

gebiedsvisie windenergie Drenthe

Een gezamenlijke visie van het college van gedeputeerde staten van de provincie Drenthe en de colleges van burgemeester en wethouders van de gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Emmen en Coevorden op windenergie.

Versie december 2012

Inhoud

Samenvatting

Vooraf

1. Inleiding

Op weg naar een duurzame energiehuishouding
Het belang van windenergie op land als bron van hernieuwbare energie
Het provinciaal zoekgebied voor windenergie
Bouwstenen voor de gebiedsvisie
Leeswijzer

2. Doelen

Doelen gebiedsvisie windenergie
Rijksbeleid voor windenergie
Provinciaal en gemeentelijk beleid voor windenergie
Bevoegdheden op het gebied van windenergie
Juridische status en uitwerking gebiedsvisie

3. Analyse

Ruimtelijke analyse
Geschiktheid voor windenergie
Plannen voor windparken
Het elektriciteitsnetwerk
Economische effecten van windturbines
Windturbines en gezondheid
Veiligheid nabij windturbines
Waarde onroerende zaken

3	4. Randvoorwaarden	17
	Wettelijke eisen	17
5	Gebiedsontwikkeling	17
	Participatie in windparken	17
6	Vermogens en opbrengsten van windturbines	18
6		
6	5. Visie	19
7	Herkenbare opstellingen op logische locaties	19
7	De realisatie van het provinciaal doel van 280 MW	26
7	De locaties en de opstellingen	26
	Visiekaart	28
8		
8	6. Uitvoering	29
8		
8	Bijlagen	31
10	1 Kaart 8 A provinciale Omgevingsvisie	32
11	2 Visiekaart voorontwerp Structuurvisie Coevorden	33
	3 De landschapstypen in het zoekgebied	34
12	4 Gemiddelde windsnelheden op 120 m boven maaiveld (bron:Agentschap NL)	36
12	5 Economische effecten windenergie	37
14	6 Belemmeringenkaart provinciaal zoekgebied	39
14	7 Vermogen en opbrengsten van windturbines	40
14		
15		
15		
16		
16		

Samenvatting

De overheid wil dat er meer duurzame energie wordt geproduceerd. Windenergie is één van de mogelijkheden om duurzame elektriciteit op te wekken. Daarom heeft de provincie in haar Omgevingsvisie een zoekgebied aangewezen, waar windturbines kunnen worden geplaatst. Het zoekgebied omvat de gemeente Emmen en delen van de gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn en Coevorden.

De provincie Drenthe heeft de rijksoverheid aangeboden in Drenthe 280 MW aan windenergie te plaatsen, als bijdrage aan het realiseren van de rijksdoelstelling van 6000 MW voor 2020. In deze gebiedsvisie windenergie wordt aangegeven waar en hoe de doelstelling van 280 MW in het zoekgebied kan worden gerealiseerd. De locaties en gebieden die in aanmerking komen voor het plaatsen van windturbines, worden nader begrensd. Ook worden de randvoorwaarden en ontwerpuitgangspunten beschreven waaronder plaatsing mogelijk is. De gebiedsvisie is een gezamenlijk product van de colleges van burgemeester en wethouders van de vier gemeenten en het college van gedeputeerde staten van de provincie.

Het windaanbod in het zoekgebied is voldoende om windparken te kunnen realiseren. Dit blijkt ook uit plannen die bij ons bekend zijn. De elektriciteitsnetwerken van TenneT en Enexis bieden voldoende mogelijkheden om windparken aan te sluiten, zonder omvangrijke extra investeringen. In het noordelijk deel geldt dit alleen voor kleinere windparken, in het zuidelijk deel zijn meer mogelijkheden. Het ontwikkelen van windenergie heeft, naast de effecten op de leefomgeving en het landschap, ook economische effecten.

Bij de beoordeling van concrete plannen voor windparken gaan de provincie en de gemeenten uit van de wettelijke normen die gelden voor geluidhinder, slagschaduw en veiligheid. Wij vinden het belangrijk dat er meer algemeen onderzoek wordt uitgevoerd naar de emissie van laagfrequent geluid, de gevolgen daarvan voor de gezondheid en de wenselijkheid van een (aangepaste) grenswaarde. Met een doorlopend marktanalyseonderzoek maken de gemeenten Aa en Hunze en

Borger-Odoorn de waardeontwikkeling zichtbaar van onroerende zaken. De wettelijke regeling voor planschade is van toepassing.

Wij zien de ontwikkeling van windenergie als onderdeel van een integrale gebiedsontwikkeling. Een financiële bijdrage vanuit een windpark aan gebiedsontwikkeling is een voorwaarde voor het realiseren van een windpark. Hiermee willen wij een impuls geven aan de leefbaarheid, omgevingskwaliteit en economische ontwikkeling van het gebied waarin een windpark wordt gebouwd. Wij willen dat de betrokken partijen, waaronder omwonenden, worden betrokken bij het realisatieproces en de invulling van de gebiedsontwikkeling. Tevens verwachten wij een aanbod van de initiatiefnemers van een windpark aan de omwonenden om financieel te kunnen participeren in het windpark.

Vanuit de ruimtelijke invalshoek hebben wij een voorkeur voor windturbines met een zo groot mogelijk vermogen. Deze turbines zijn in het algemeen hoger, lijken slanker en draaien trager, hetgeen een rustiger beeld geeft.

In het zoekgebied komen vier van de zes Drentse landschapstypen voor. De kenmerken van de landschapstypen en de opgeleverde adviezen zijn gebruikt voor het formuleren van ruimtelijke ontwerpuitgangspunten. Op grond daarvan streven wij naar windparken op logische locaties met herkenbare opstellingen. Dit is verder uitgewerkt volgens drie lijnen:

- het landgebruik bepaalt locaties voor windparken.
- de ruimtelijke karakteristiek van de leefomgeving bepaalt de dichtheid van windparken.
- gebiedskenmerken bepalen opstellingsvorm en inrichtingsmaatregelen.

De volgende locaties en gebieden worden aangewezen voor windparken (zie ook de Visiekaart).

- Aa en Hunze: Gasselterboerveen.
- Borger-Odoorn: Nieuw Buinen-Zuid en Tweede Exloërmond-Zuid.
- Emmen: nader onderzoek en vastleggen locaties in Structuurvisie windenergie Emmen.
- Coevorden: zoekgebieden Weijerswold en Uitbreiding Europark.

De realisatie van de doelstelling van 280 MW en de doorwerking van deze gebiedsvisie, vindt plaats in twee fasen. In de eerste fase worden in de gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn en Coevorden de aangewezen locaties en gebieden vastgelegd in de gemeentelijke structuurvisies. De gemeente Emmen rondt het lopende traject af voor 1 januari 2014, voordat sprake kan zijn van een aanvullende taakstelling in deze gemeente,

De ontwerp structuurvisies van de vier gemeenten, met de locaties en gebieden voor windparken, liggen uiterlijk 1 januari 2014 ter inzage. Na een kwalitatieve en kwantitatieve evaluatie van de eerste fase, wordt begin 2014 de balans opgemaakt. Op grond daarvan wordt dan het resterende deel van de doelstelling weggezet op locaties die daar het meest voor in aanmerking komen, op basis van de gezamenlijke verantwoordelijkheid van de vijf betrokken overheden.

De provincie Drenthe en de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn willen dat de drie aangegeven locaties worden vastgelegd in de rijkscoördinatie-regeling voor de windparken De Drentse Monden en Oostermoer.

Vooraf

Het realiseren van windenergie in Drenthe is een complex proces. De gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Coevorden en Emmen werken samen met de provincie Drenthe aan een gebiedsvisie. Parallel daaraan werkt de rijksoverheid aan een Structuurvisie windenergie op land en lopen er twee rijkscoördinatierelaties voor concrete initiatieven. Daarnaast stellen de gemeenten Emmen en Coevorden elk een structuurvisie op. Voor de structuurvisies en RCR-initiatieven worden, gescheiden van elkaar, milieueffectrapporten opgesteld. Bij het tot standkomen van deze gebiedsvisie zijn op diverse wijzen verschillende partijen, waaronder adviesbureaus en voor- en tegenstanders betrokken. Gezamenlijk hebben gemeenten en provincie hiervoor een aantal acties in gang gezet.

Elzinga en Oterdoom Procesmanagement heeft, aan de hand van interviews, de meningen over windenergie in het provinciaal zoekgebied in Aa en Hunze en Borger-Odoorn in beeld gebracht. Het rapport is naar de geïnterviewden gestuurd en gepresenteerd aan de leden van de gemeenteraden en provinciale staten. Tevens is het rapport gepubliceerd op de provinciale website. Op deze site staat alle informatie over het proces rond de gebiedsvisie.

De uitkomst van dit rapport was dat alle partijen graag betrokken willen worden bij het opstellen van de gebiedsvisie. Tegelijk is geconstateerd dat de opvattingen van voor- en tegenstanders van windenergie zo ver uit elkaar liggen dat een zinvolle participatie in het proces redelijkerwijs niet mogelijk was. Daarom is gekozen om tijdens dit proces regelmatig informatie te verstrekken over het proces en de vervolgstappen.

Wij hebben de adviesbureaus ROM3D, H+N+S en Schöne gevraagd de ruimtelijke mogelijkheden te verkennen van het plaatsen van windturbines in het provinciaal zoekgebied. Eerst in het noordelijk deel (Aa en Hunze en Borger-Odoorn) en

vervolgens ook het zuidelijk deel (Emmen en Coevorden). Dit heeft een meetlat opgeleverd voor het beoordelen van potentiële locaties en van verschillende opstellingsvarianten. De adviseurs hebben mogelijke varianten ruimtelijk verbeeld op een computerscherm en er ook een beoordeling aan toegekend. De uitkomsten zijn gepresenteerd aan de leden van de gemeenteraden en provinciale staten en gepubliceerd op de provinciale website.

De uitkomsten van het onderzoek voor het noordelijk deel van het zoekgebied zijn tijdens twee informatieavonden in Valthermond en in Annen gepresenteerd. Tijdens deze avonden werd door het invullen van een antwoordkaart de gelegenheid geboden om suggesties te doen voor de gebiedsvisie. In totaal hebben 125 personen hiervan gebruik gemaakt. De reactienota op de suggesties is aan de indieners persoonlijk toegezonden en geplaatst op de provinciale website.

Daarnaast zijn wij gestart met reguliere overleggen. Enerzijds met vertegenwoordigers vanuit de overkoepelende actiegroep Tegenwind Veenkoloniën en de Natuur en Milieufederatie Drenthe. Anderzijds met vertegenwoordigers van de initiatiefnemers voor wie de rijksoverheid de rijkscoördinatierelaties heeft gestart.

Al deze activiteiten hebben bijgedragen aan de ontwerpgebiedsvisie die nu voorligt. Deze ligt gedurende zes weken ter inzage bij de vier gemeenten en bij de provincie. Iedereen kan tijdens deze periode een zienswijze indienen. De ontwerpgebiedsvisie is ook in te zien op de provinciale website. Na de terinzagelegging worden alle zienswijzen beoordeeld, waarna de colleges van B&W en van GS de gebiedsvisie windenergie definitief vaststellen. Vervolgens zijn zij, op basis van hun rollen, bevoegdheden en instrumenten, elk verantwoordelijk voor de verdere uitwerking en uitvoering van de gebiedsvisie.

I. Inleiding

Op weg naar een duurzame energiehuishouding

Energie vormt de ruggengraat van onze maatschappij. Wij kunnen in ons dagelijks leven niet meer zonder energie. De inzet van hoogwaardige energiedragers als gas en elektriciteit is essentieel voor een groot deel van de bestaande maatschappelijke en economische processen. Processen die leiden tot welzijn en welvaart. Energie en economie zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Beperkingen in ons energiesysteem zijn barrières voor verdere economische groei.

Het huidige energiesysteem loopt tegen zijn grenzen aan. Wij worden steeds vaker geconfronteerd met de beperkingen van ons energiesysteem op het gebied van betaalbaarheid, voorzieningszekerheid en leefomgevingkwaliteit. Op dezelfde weg doorgaan is niet meer vol te houden. Veranderingen zijn noodzakelijk om onze welvaart en ons welzijn in de toekomst groeiende, of simpelweg op peil te houden.

Een aantal hoofdlijnen in het toekomstbeeld voor de energiehuishouding als geheel is vrij robuust: een forse rol voor energiebesparing, verduurzaming van de elektriciteitsopwekking, een groter gebruik van elektriciteit en het gebruik van biomassa ter vervanging van fossiele brandstoffen.

Het belang van windenergie op land als bron van hernieuwbare energie

Duurzame, of hernieuwbare energie is energie waarover de mensheid voor onbeperkte tijd kan beschikken en waarbij, door het gebruik ervan, het leefmilieu en de mogelijkheden voor toekomstige generaties niet worden benadeeld. Duurzame energie kan bestaan uit duurzaam opgewekte elektriciteit, warmte of groen gas.

Windenergie op het land is één van de mogelijkheden om duurzame elektriciteit op te wekken, naast bijvoorbeeld biomassa, zonne-energie en windenergie op zee.

In onderstaande tabel is het totaal aan duurzame elektriciteitsopwekking in Drenthe weergegeven in 2010, met een schatting voor 2020¹. Hierbij is rekening gehouden met 280 MW aan windenergie in 2020.

	Wind	Zon, PV ¹	AVI ²	Afvalstortplaatsen	RZI ³	Covergisting	Industriële vergisting	Totaal (GWh) ⁴
2010	2	2	178	7	3	161	0	354
2020	616	42	162	3	6	161	126	1.116

1 PV = Photovoltaics

2 AVI = afvalverbrandingsinstallatie

3 RZI = Rioolwaterzuiveringsinstallatie

4 GWh = gigawattuur

De eerste Drentse windturbines staan in Coevorden. In 2011 zijn in Coevorden vier windturbines geplaatst en in werking gesteld, één op het terrein van Proctor en Gamble en drie op het terrein van Defensie. Daarnaast heeft de gemeente Coevorden vergunningen verleend voor nog twee windturbines. Daarmee is voor ongeveer 14 MW aan windenergie in Coevorden gerealiseerd dan wel vastgelegd. Toch zijn windturbines in Drenthe, vergeleken met veel andere provincies, nog een vrij onbekend fenomeen.

Het provinciaal zoekgebied voor windenergie

Voor de realisatie van windenergie in Drenthe hebben provinciale staten bij de vaststelling van de Omgevingsvisie, op 2 juni 2010, een zoekgebied aangewezen. Dit zoekgebied omvat de gemeente Emmen en delen van de gemeenten Coevorden, Borger-Odoorn en Aa en Hunze (zie ook bijlage 1).

Het is niet de bedoeling in het zoekgebied, rekening houdend met de wettelijke milieunormen, het maximaal mogelijk aantal windturbines te plaatsen. Wat dan wel mogelijk is, waar en onder welke voorwaarden, wordt nader uitgewerkt in deze gebiedsvisie windenergie. Met deze benaderingswijze kunnen wij inhoud geven aan het zoveel mogelijk behouden van de kernkwaliteiten in dit gebied. Daarbij is niet de vraag aan de orde of er windenergie wordt geplaatst in het zoekgebied. Het gaat over de vraag waar en onder welke voorwaarden windturbines in het zoekgebied kunnen worden geplaatst.

De gebiedsvisie is een gezamenlijk product van het college van GS van de provincie en de colleges van B&W van de vier betrokken gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn, Emmen en Coevorden.

Bouwstenen voor de gebiedsvisie

Ter voorbereiding op de gebiedsvisie windenergie is eerst een viertal vooronderzoeken uitgevoerd. Deze zogenaamde bouwstenen voor de gebiedsvisie zijn adviezen van externe deskundigen aan de betrokken overheden. De gebiedsvisie is mede gebaseerd op deze bouwstenen.

Het betreft de rapporten²:

- 'gebiedsvisie Windenergie Fase I: resultaten interviews / gesprekken', Elzinga en Oterdoom Procesmanagement, 5 december 2011;
- 'Windenergie in Drenthe in de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn', ROM3D en H+N+S, 10 februari 2012 en 'Windenergie Emmen / Coevorden', ROM3D en Schöne, 1 juni 2012;
- 'Naar een verdienmodel voor windenergie in Drenthe', KNN, januari 2012.

Leeswijzer

In het vervolg op deze inleiding is een beschrijving gegeven van de doelen, het beleid voor windenergie en de status en uitwerking van deze gebiedsvisie. Hiermee is de context van deze gebiedsvisie windenergie geschetst. Vervolgens wordt een analyse van het zoekgebied gegeven die ten grondslag ligt aan de randvoorwaarden en de visie. Deze gebiedsvisie wordt afgesloten met een doorkijk naar de uitvoering.

² Deze rapporten zijn te vinden op www.provincie.drenthe.nl/windenergie

2. Doelen

Doelen gebiedsvisie windenergie

Met de gebiedsvisie worden de volgende doelen gerealiseerd:

- de uitwerking en verfijning van het provinciaal zoekgebied voor windenergie;
- de bijdrage vanuit de regio aan de op te stellen Structuurvisie windenergie op land;
- het kader voor en de onderbouwing van de realisatie van het provinciale aanbod van 280 MW;
- het beïnvloeden van concrete initiatieven die vallen onder de rijkscoördinatie-regeling;
- het kader voor de op te stellen gemeentelijke structuurvisies en bestemmingsplannen;
- een bijdrage aan de communicatie over windenergie met de bevolking;
- een kader voor het realiseren van voordelen voor het gebied in algemene zin en voor de bevolking in het bijzonder.

Rijksbeleid voor windenergie

Het rijksbeleid voor windenergie op land wordt verwoord in de Structuurvisie windenergie op land. Deze structuurvisie is nog in voorbereiding en zal volgens planning in 2013 worden vastgesteld.

Het Rijk hanteert een doelstelling van 6000 MW windenergie op land voor 2020. Deze doelstelling hangt samen met een doelstelling van 14%³ duurzame energie in het totale eindgebruik in 2020.

In de Structuurvisie windenergie op land zullen in ieder geval de gebieden worden aangegeven waar volgens de rijksoverheid windparken met een omvang van minimaal 100 MW mogelijk zijn.

Doelstellingen voor windenergie op land worden standaard uitgedrukt in megawatt (MW) opge-steld vermogen. De doelen van de overheden richten zich op het produceren van zo veel mogelijk duurzame elektriciteit. De opgewekte en geleverde elektriciteit wordt uitgedrukt in Gigawattuur (GWh), Megawattuur (MWh) of Kilowattuur (KWh).

Provinciaal en gemeentelijk beleid voor windenergie

Provincie Drenthe

De twaalf provincies hebben de rijksoverheid een aanbod gedaan voor de realisatie van de rijksdoelstelling van 6000 MW in 2020. Als onderdeel daarvan heeft de provincie Drenthe het aanbod gedaan in Drenthe 280 MW te realiseren. De realisatie vindt plaats in het provinciaal zoekgebied voor windenergie dat is aangewezen in de provinciale Omgevingsvisie.

Hieronder staat de betreffende tekst uit de provinciale Omgevingsvisie. De bijbehorende kaart is te vinden in bijlage I.

“Omdat de maat en de schaal van het landschap van een groot deel van de gemeenten Emmen en Coevorden, en van het oostelijke veenkoloniale gebied, zich het beste voor windenergie leent, kan in dit gebied worden gezocht naar geschikte locaties voor windturbineparken (zie kaart 8a “Zoeklocatie grootschalige Windenergie”). Buiten het aangegeven gebied (kaart 8a) sluiten wij de toepassing van windenergie na 2020 niet helemaal uit. Wel dienen ook deze plannen te voldoen aan de voorwaarden zoals die hierna zijn verwoord met betrekking tot het zoekgebied grootschalige windenergie (kaart 8a), met uitzondering van de opstelling van kleine windenergie-installaties binnen het bebouwde gebied (niet zijnde buitengebied), passend bij de bestaande bebouwings- en/of beplantingshoogte. Dergelijke kleine installaties achten wij van gemeentelijk belang.”

Aan de toepassing van windenergie geven wij de volgende randvoorwaarden en criteria mee:

- Het vermogen van een windmolen dient ten minste 3 MW te bedragen.
- Solitaire windmolens zijn niet toegestaan. Molens dienen ten minste in een cluster van 5 te worden gerealiseerd.
- Windmolens worden in LOFAR-zone 1 uitgesloten en mogen in LOFAR-zone 2 het LOFAR-project niet hinderen.
- Er dient rekening te worden gehouden met laagvliegroutes.
- Er dient aan de natuur- en milieuwetgeving worden voldaan (o.a. Natura 2000, rode lijstsoorten, geluid, veiligheid).
- De kernkwaliteiten dienen zoveel als mogelijk behouden te blijven.

Wij stimuleren daarbij c.q. vragen initiatiefnemers te werken met organisatievormen waarin ook bewoners (kunnen) participeren. Ook zien wij de ontwikkeling van windenergieprojecten door de landbouwsector als een kansrijke tweede tak.”

Gemeente Aa en Hunze

De gemeente Aa en Hunze heeft op 31 januari 2012 een duurzaamheidsvisie vastgesteld. Daarin wordt geconstateerd dat de steeds schaarser wordende fossiele energiebronnen op de lange termijn niet kunnen voorzien in de verwachte vraag naar energie. Een ander probleem is dat door de toenemende uitstoot van broeikasgassen het klimaat verandert. Een groot deel van de geproduceerde broeikasgassen bestaat uit CO₂ dat vrijkomt bij het gebruik van fossiele energiebronnen. Daarom stelt de Duurzaamheidsvisie zich ten doel het gebruik van fossiele brandstoffen terug te dringen en de uitstoot van CO₂ in 2025 met 50% te reduceren ten opzichte van 2010.

De gemeente zet daarbij in op energiebesparing, duurzame energieproductie en efficiëncyverbetering.

Windenergie kan een belangrijke bijdrage leveren aan de productie van duurzame energie. De gemeente ziet windenergie als een waardevolle duurzame energiebron, maar constateert tegelijk dat de ruimtelijke inpassing doorgaans moeilijk is. Windparken overstijgen namelijk de schaal van het landschap. Om ruimtelijke kaders te scheppen voor de plaatsing van windmolens (aantallen, locaties en de verdeling over het provinciaal zoekgebied) heeft de gemeente Aa en Hunze, samen met de provincie Drenthe en de andere gemeenten in het zoekgebied, deze gebiedsvisie windenergie opgesteld. Met een ruimtelijk kader voor windenergie wil de gemeente Aa en Hunze voorkomen dat de landschappelijk kwaliteiten en het woon- en leefklimaat onnodig worden aangetast. Daarmee wil de gemeente Aa en Hunze bijdragen aan de doelstellingen voor windenergie. In de duurzaamheidsvisie is de inzet van windenergie op voorhand beperkt tot een opgesteld vermogen van maximaal 30 MW.

Gemeente Borger-Odoorn

In de op 9 december 2010 door de gemeenteraad vastgestelde Structuurvisie Borger-Odoorn is het thema windenergie opgenomen. Op bladzijde 29 van deze structuurvisie is aangegeven dat het veenkoloniaal gebied van de gemeente deel uitmaakt van het provinciaal zoekgebied voor windenergie. Het veenkoloniaal gebied kenmerkt zich door relatief grootschalige openheid en dat wordt als een te handhaven kernwaarde beschouwd.

Vanuit landschappelijke overwegingen heeft de gemeente dan ook bezwaren tegen het realiseren van een grootschalig windpark met tussen de 80 en 200 windturbines. Ook vreest de gemeente een mogelijke versnelling van de bevolkingsdaling vanwege een omvangrijk windpark. De nadelen van een dergelijk grootschalig windpark zijn in de ogen van de gemeente groter dan de voordelen.

De gemeente Borger-Odoorn kiest voor het inzetten op duurzaamheid en duurzame ontwikkeling. Dit is in 2011 door de gemeenteraad vastgesteld in de Kadernota Duurzame Ontwikkeling. Een keuze voor duurzame ontwikkeling zorgt er voor dat Borger-Odoorn nu en straks aantrekkelijk is voor inwoners en bezoekers. Hierbij is ook van belang dat wat binnen de gemeentegrenzen gebeurt, niet leidt tot negatieve effecten elders. Duurzame ontwikkeling betekent ook dat binnen de gemeente, op alle niveaus, bij beslissingen een afweging wordt gemaakt tussen de gevolgen voor mens, milieu en economie (people, planet, en profit). Hierbij moet een gezonde balans gevonden worden tussen deze drie belangen. De gemeente Borger-Odoorn neemt haar verantwoordelijkheid en gaat, op haar eigen niveau, bijdragen aan een meer duurzame samenleving.

In de kadernota worden diverse ambities beschreven. De ambitie met betrekking tot een duurzame leefomgeving is: 'De gemeente zet in op het reduceren van het gebruik van energie en groei van het gebruik van duurzame energie.' De benodigde energie komt van groen gas en van duurzaam opgewekte elektriciteit. Het aantal toepassingen van duurzame energie wordt sterk vergroot.

Bij de uitvoering van de plannen wordt er samengewerkt met een groot aantal partners. Samen met woningcorporaties, gemeenten, bedrijven, onderwijsinstellingen, maatschappelijke organisaties en inwoners wordt ingezet op energie besparen en het opwekken van duurzame energie.

Gemeente Emmen

De gemeente Emmen investeert in duurzame energie. Het doel is een betrouwbare, betaalbare en schone energievoorziening voor bewoners en bedrijven. De gemeente heeft in haar Energienota het energiebeleid voor de komende jaren vastgelegd. Er wordt via vijf hoofdsporen (benoemd als de “big five”) ingezet op duurzame energie. Windenergie is één van deze vijf sporen en tevens een belangrijke om de energie- en klimaatdoelstellingen te kunnen realiseren.

In de Structuurvisie Emmen 2020, ‘Veelzijdigheid troef’, is opgenomen dat windenergie toelaatbaar is, onder strikte, nog te ontwikkelen randvoorwaarden. In het verlengde van deze structuurvisie heeft Emmen een beleidsregel voor windenergie ontwikkeld: de ‘Beleidsregel Windmolenopstelling Gemeente Emmen’, op 20 maart 2012 vastgesteld door het college van B&W. Hierin zijn de randvoorwaarden voor windenergie uitgewerkt.

In de beleidsregel is gekozen voor de ontwikkeling van één grootschalige windmolenopstelling van maximaal 60 MW. Het beleid heeft als uitgangspunt dat de realisatie van windenergie gecombineerd wordt met investeringen in gebiedsontwikkeling. Belangrijke thema’s zijn daarbij: leefbaarheid, werkgelegenheid en landschap. Hierdoor wordt windenergie een onderdeel van de integrale ontwikkeling van een regio. Daarnaast is een belangrijke voorwaarde dat een windmolenopstelling bijdraagt aan de realisatie van een nieuw energielandschap.

Windenergie heeft een grote impact op de samenleving. Daarom is de bevolking in een intensief proces direct betrokken bij de ontwikkeling van de plannen. Daarbij loopt het invullen van de taakstelling voor windenergie gelijk op met het uitwerken van de gebiedsontwikkeling.

In de Structuurvisie windenergie Emmen zullen, op basis van een milieueffectenrapportage (m.e.r.), locaties in beeld worden gebracht. In de structuurvisie zal ook de gebiedsontwikkeling, zoals met bewoners wordt overeengekomen, worden opgenomen en verankerd. Op basis van de m.e.r. en de kansen voor gebiedsontwikkeling, zal een voorkeurslocatie voor de ontwikkeling van een windmolenopstelling worden aangewezen.

Gemeente Coevorden

Voor de gemeente Coevorden is de voorontwerp-Structuurvisie van betekenis. Daarin is de volgende tekst opgenomen. De bijbehorende kaart is opgenomen in bijlage 2.

“In het zuidoosten van de gemeente doen zich nieuwe ontwikkelingen voor. Door de aanwezigheid van veen en olie in de bodem, staat het gebied al vele jaren in het teken van energie en heeft er een transformatie in het landschap plaatsgevonden. Het feit dat hier oliewinning plaats vindt, manifesteert zich nadrukkelijk in het landschap door de aanwezigheid van boorlocaties en de recent aangelegde bovengrondse pijpleidingen. Wij zien hier als gemeente aanknopingspunten voor een verdere ontwikkeling in de vorm van een nieuw cultuurlandschap, aansluitend op de aanwezige bedrijvigheid in Coevorden, met mogelijkheden tot het winnen van alternatieve energie.

Hier wordt met windenergie en andere vormen van energiewinning een landschap vormgegeven dat optimaal gebruik maakt van de mogelijkheden die deze omgeving biedt. Het nieuwe cultuurlandschap combineert daarbij twee aspecten. De wil als gemeente om vooruitstrevend te zijn en de wil om duurzaamheid, milieu en het tegengaan van en aanpassing aan klimaatverandering, kansen te geven. Dit willen wij ook zichtbaar maken voor het grote publiek. Het niet laten bij woorden dat we als gemeente iets willen doen tegen klimaatverandering, maar ook daadwerkelijk samen met de markt kansen creëren voor het winnen van energie uit hernieuwbare bronnen.”

Bevoegdheden op het gebied van windenergie

Windparken met een gepland vermogen van 100 MW of meer vallen onder de rijkscoördinatie-regeling (RCR). Deze regeling is bedoeld om bij grote projecten op een efficiëntere en snellere manier besluiten te kunnen nemen.

Dit houdt in dat de rijksoverheid het ruimtelijk besluit neemt (het inpassingsplan) dat in de plaats komt van het bestemmingsplan. Dit besluit stelt het provinciaal en gemeentelijk beleid voor de betreffende locatie terzijde. Gemeente en provincie voeren daarover overleg met de rijksoverheid en hebben geen mogelijkheid om tegen het besluit in beroep te gaan bij de rechter. Voor anderen blijft die mogelijkheid wel bestaan. Daarnaast coördineert de rijksoverheid de procedures ter voorbereiding van de overige voor het project benodigde besluiten. De gemeente blijft het bevoegd gezag voor de omgevingsvergunning.

Voor windparken met een kleiner vermogen dan 100 MW is de gemeente bevoegd gezag voor het ruimtelijk besluit en voor de omgevingsvergunning. Indien de gemeente weigert mee te werken aan de procedures voor een windpark, neemt de provincie de bevoegdheid voor het ruimtelijk besluit over in de vorm van een (provinciaal) inpassingsplan. Tevens wordt de provincie dan verantwoordelijk voor de coördinatie van de procedures.

Juridische status en uitwerking gebiedsvisie

De gebiedsvisie heeft geen wettelijke juridische status. De gebiedsvisie kan het best worden gekarakteriseerd als een gezamenlijke bestuurlijke en politieke visie van de provincie en de vier gemeenten (het college van GS en de vier colleges van B&W) over de invulling van het zoekgebied voor windenergie.

De vijf colleges van provincie en gemeenten stellen gezamenlijk de gebiedsvisie vast. Vervolgens zijn zij, op basis van hun rollen, bevoegdheden en instrumenten, elk verantwoordelijk voor de verdere uitwerking en uitvoering van de gebiedsvisie.

De provincie zal de uitwerking van de gebiedsvisie, waaronder haar aanbod van 280 MW aan de rijksoverheid voor de realisatie van de landelijke doelstelling, opnemen in een uitwerking van de Omgevingsvisie en/of in een wijziging van provinciale Omgevingsverordening.

De doorwerking van de gebiedsvisie in de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn is primair gericht op het beïnvloeden van de lopende aanvragen voor de windparken De Drentse Monden en Oostermoer. Een eerste stap daarin is dat de keuzes in de gebiedsvisie worden meegenomen in de milieueffectrapportage voor voornoemde windparken⁴. Beide gemeenten zullen de gebiedsvisie doorvertalen naar hun structuurvisies.

De gemeenten Emmen en Coevorden zijn al bezig met het opstellen van structuurvisies, waarin de locaties voor windparken worden aangewezen.

4 Overeenkomstig een toezegging van de minister van EL&I van 19 juni 2012

3. Analyse

Ruimtelijke analyse

Het huidige zoekgebied voor windturbines is rijk aan landschappelijke verschillen. De verschillen in de uiterlijke verschijningsvorm worden bepaald door het cultuurhistorische ontginningspatroon, gecombineerd met het huidige gebruik. Deze hebben van oudsher een één op één relatie met de ondergrond.

In het zoekgebied komen vier van de zes Drentse landschapstypen voor, te weten het esdorpenlandschap, het esgehuchtenlandschap, het wegdorpenlandschap van de veenrandontginningen en de veenkoloniën. In bijlage 3 is een korte kenschets opgenomen van deze landschapstypen.

Het provinciale zoekgebied voor windenergie wordt in het algemeen aangemerkt als 'Veenkoloniën'. Dit is weliswaar het meest voorkomende landschapstype, maar zoals hierboven gesteld, niet het enige. De kenmerken van de aanwezige landschapstypen zijn gebruikt bij het formuleren van de ontwerpuitgangspunten die in hoofdstuk 5 worden beschreven.

Het noordelijke veen, Zuidlaarderveen – Gasselterboerveen

Het noordelijke deel bestaat voornamelijk uit een randveenontginning. Dit is de randveenontginning van de Hunze. Deze ontginning t.b.v. de turfwinning begon in de 13e eeuw na Christus. De ontginningsstructuur loopt parallel aan de Hondsrug en heeft nauwe relaties met de op de Hondsrug liggende dorpen. De ontginning van deze veenranden gebeurde handmatig en is daardoor kleinschalig van karakter.

Kenmerkend voor randveenontginningen zijn de weg- en streekdorpen. Op de hogere ruggen langs de Hunze ontstonden kleinschalige bebouwingslinten langs kronkelige wegen. Zo ontstond vanaf de Zuidlaarder tot de Exloër venen, oostelijk van de Hunze, een min of meer aaneengesloten rij wegdorpen die alle vanuit de

Hondsrug zijn ontstaan. Naast lintbebouwing op de ruggen, is er op een enkele zandkop her en der bebouwing te vinden.

Een ander kenmerk is de optrekkende strokenverkaveling die haaks op de wegenstructuur ligt. Van oudsher is het verkavelingspatroon smal, ten behoeve van een goede ontwatering. Vanaf de weg zijn er, via de niet bebouwde open stukken langs de weg, doorzichten naar het achterliggende open landschap.

Dit deel van het zoekgebied kent twee gebieden met het landschapstype Veenkoloniën, te weten: de 'Oude Veenkoloniën' en het gebied rond Gasselterboerveenschemond. De 'Oude Veenkoloniën' zijn de ontginningen rondom het Annerveensche en Eexterveensche kanaal. Dit zijn 18e eeuwse ontginningen. Logischerwijs hebben de oude Drentse koloniën nauwe relaties met de direct aangrenzende Groningse veenkoloniën (o.a. het 17e eeuwse Wildervank en Borgercompagnie).

Het gebied van Gasselterboerveenschemond is, vanuit het noorden bekeken, het begin van de Drentse Monden. Omdat het Boerenbos (Bos van Kruit), als groene massa, een fysieke scheiding is gaan vormen, is Gasselterboerveenschemond bij het noordelijke veengebied getrokken.

Bijzonder aan dit deelgebied is het aangrenzende natuurontwikkelings- en waterbergingsproject 'De Hunze'. Door middel van landschapsbouw en natuurontwikkeling is de loop van de Hunze recentelijk hersteld.

Bij de locatiekeuze voor het realiseren van windparken in dit gebied moet rekening worden gehouden met:

- het kleinschalige en kronkelige karakter van de randveenontginning;
- de overgang Hondsrug - randveenontginning – veenkoloniën;
- natuurontwikkeling 'De Hunze';
- het open agrarische karakter van de 'Veenkoloniën'.

De Drentse monden, Gasselterboerveen - Valtherdijk

Het gebied van de Drentse monden bestaat uit het landschapstype Veenkoloniën. Het gebied is door middel van kanalen en wijken stelselmatig ontgonnen. De ontginningstructuur is gericht op het Stadskanaal. Via deze wijken en kanalen werd de turf verscheept.

Langs de kanalen ontstonden lange bebouwingslinten. Het dorpsilhouet is een langgerekte strook, waarvan de massa wordt gevormd door een aaneenschakeling van grote boerderijen en woningen met erfbeplantingen. De lengte van het lint beslaat de volledige breedte van het gebied, namelijk van de Hondsrug tot aan de plaats Stadskanaal. Dominierend is de langgerekte wegbegeleidende beplanting van opgaande bomen in een vlak en open landschap. Deze openheid is een belangrijk kenmerk voor dit gebied.

De ontginningsstructuur van deze kanaaldorpen herhaalt zich een aantal malen met een landmeetkundige regelmaat. De namen van de woonlinten zijn afgeleid van de dorpen op de Hondsrug (Gasselternijveen en Gasselternijveenschemond, Drouwen en Drouwenermond, etcetera). De stelselmatige en systematische ontginning van dit gebied trok zich niets aan van de ondergrond, in tegenstelling tot de randveenontginning. Een ander verschil zat in het tempo van de ontginning. Deze lag in het gebied van de Drentse monden hoger vanwege een systematische aanpak.

Bij de locatiekeuze voor het realiseren van windparken in dit gebied moet rekening worden gehouden met:

- de relatie tussen het open landschap en de bebouwingslinten;
- de grootschalige en rechthoekige ontginningsstructuur met landmeetkundige regelmaat.

De Emmer venen, Valtherdijk – Schoonebeek en omgeving Coevorden

Het zuidelijke deel van het zoekgebied bestaat voornamelijk uit een voormalig veenlandschap. Deze venen rond Emmen bestaan uit twee typen ontginningen, hoogveen- en randveenontginningen. De hoogveenontginning wordt aangeduid met het landschapstype 'Veenkoloniën'. Dit type komt binnen dit deel van het zoekgebied het meest voor.

De hoogveenontginning in dit deel van het zoekgebied kent twee ontginningsstructuren die wezenlijk van elkaar verschillen. De ontginningsstructuren van de enkel-

en dubbelkanaalsystemen, zoals ook in het gebied van 'De Drentse Monden', en die van de blokontginningen.

De ontginningen van kanaalsystemen vertonen een hechte samenhang tussen het bebouwingspatroon en het achterliggende veengebied. In dit deel van het zoekgebied zijn dat de dorpen Nieuw-Weerdinge en Emmer-Erfscheidenvveen. Het gebied kent een grote mate van (relatieve) grootschaligheid, overeenkomstig het gebied van De Drentse monden. Planmatig ontwikkelde gebieden van deze omvang en zo'n sterke samenhang tussen bebouwing en landontginning, zijn wereldwijd nage-nog uniek.

De blokontginningen zijn relatief jong: ontstaan na de Tweede Wereldoorlog. Vanuit drie hoofdrichtingen is het veen vergraven: vanuit het noordwesten met het Oranjekanaal, vanuit het westen met het doortrekken van de Verlengde Hooegeveensche Vaart en vanuit het noorden met een aftakking vanuit het Groninger Stadskanaal. Op basis van concessies is het veen met draglines afgegraven, met als resultaat een relatief grootschalig landschap, waar de ontwateringskanalen nauwelijks een relatie hebben met het bebouwingspatroon. Ook hier is openheid een kenmerk van het landschap, ofschoon in dit gebied meer opgaande beplanting langs kavelgrenzen en bosblokken te vinden zijn dan in de open Drentse monden. Het landschap is hier beslotener.

De randveenontginningen zijn ontstaan door de ontginning van de randen van het toenmalige immense hoogveenpakket. Het kleinschalige, meer onregelmatige beeld van dit landschapstype, wordt bepaald door de langgerekte bebouwingslinten met haaks hierop een smalle, onregelmatig opstreckende verkaveling. De gebieden die tot de randveenontginningen in het zoekgebied behoren, zijn de oostflank van de Hondsrug (rondom Barger Oosterveld), Roswinkel, en de kleine nederzettingen op de zandrug bij Schoonebeek. Westerse Bos, Middendorp en Oosterse Bos zijn groene eilandjes met oude eiken en monumentale boerderijen. Het Schoonerbeekdiep is daarentegen een open en relatief breed beekdal met een eigen karakter en eigen kenmerken, afwijkend van de andere beekdalen in Drenthe.

Naast de landschapstypen 'Veenkoloniën' en 'Randveenontginning' liggen binnen dit deel van het zoekgebied enkele stukken van het 'Esdorpenlandschap' en het 'Esgehuchtenlandschap'. Deze oude ontginningen zijn zandontginningen. De karakteristiek van deze twee landschapstypen uit zich in een nauwe samenhang tussen esdorp/-gehucht, es, beekdal en veld, met bijbehorende hoogteverschillen en beplantingselementen als houtwallen en esrandbosjes.

Een voor Nederland uniek gebied, met een bijna 'natuurlijk' landschap, is het hoogveenreservaat Bargerveen. Ruimte, een drassige bodem met een voor hoogveen karakteristieke beplanting, hier en daar open water, soms met hernieuwde veenontwikkeling, of opslag van struweel, zijn kenmerkend voor dit gebied.

Een toegevoegde laag in het zuidelijk deel van het zoekgebied zijn nieuwe vormen van ruimtegebruik. Deze hebben voornamelijk in de relatief grootschalige blokontginningen een plek gekregen. De glastuinbouwgebieden Klazienaveen en Erica, het lawaaisportcentrum Pottendijk, het Veenpark en de oliewinning in Schoonebeek zijn daar voorbeelden van. Deze nieuwe laag geeft stedelijke dynamiek aan dit deel van het zoekgebied. De windparken op Duits grondgebied maken deel uit van de Nederlandse horizon.

Bij de locatiekeuze voor het realiseren van windparken in dit gebied moet rekening worden gehouden met:

- de relatie tussen het open landschap, afgewisseld met opgaande beplanting en bosblokken, en de bebouwingsstructuur;
- de randveenontginning van Schoonebeek;
- het hoogveenreservaat Bargerveen;
- de bestaande windturbines aan Duitse zijde.

Geschiktheid voor windenergie

De gemiddelde windsnelheden in het zoekgebied zijn lager dan in gebieden langs of nabij de kust. Toch is het windaanbod ook hier toereikend om, met behulp van subsidie, een financieel sluitend bedrijfsplan op te stellen voor een windpark. Dit blijkt ook uit het grote aantal plannen voor windparken. De windsnelheden in het zoekgebied variëren op 120 m hoogte van 7,5 m/sec in het zuidelijk deel, tot 9,0 m/sec in het noordelijk deel (zie ook bijlage 4).

Een punt van aandacht is de rijkssubsidieregeling Stimuleringsregeling duurzame energieproductie (SDE+). Zonder toereikende bijdrage vanuit de SDE+ is realisatie van de doelstelling voor windenergie voorsnog niet haalbaar. Windturbines in de niet-kust regio's hebben een lagere energieopbrengst dan vergelijkbare windturbines langs de kust. Dit vanwege lagere gemiddelde windsnelheden. Daarom is een regio passende SDE+-subsidiereregeling vereist, waarin rekening wordt gehouden met de verschillen in het windaanbod. Het ministerie van EL&I onderzoekt de mogelijkheden om op dit punt de SDE+ aan te passen.

Plannen voor windparken

In het zoekgebied is sprake van enkele tientallen initiatieven voor het bouwen van windparken. De initiatieven worden voornamelijk ontwikkeld door projectontwikkelaars, coöperaties van boeren, energiemaatschappijen en landelijke coöperaties. Het meest in het oog springend is een viertal grote initiatieven in de gemeenten Borger-Odoorn en Aa en Hunze. Deze vier initiatieven hebben zich gebundeld tot de plannen De Drentse Monden en Oostermoer. Beide plannen vallen vanwege hun geplande omvang onder de rijkscoördinatierегeling.

In de gebieden waar een windpark kan worden gerealiseerd is het belangrijk dat de grondeigenaren en de ontwikkelaars één gezamenlijk plan ontwikkelen en tot uitvoer brengen, dat past binnen deze gebiedsvisie. Zowel de eigenaren van de gronden waarop een turbine wordt geplaatst als de eigenaren van aangrenzende gronden moeten in de gelegenheid worden gesteld deel te nemen. Daarmee kan de meest optimale opstelling worden gerealiseerd, zonder ruimtelijke beperkingen vanuit grondposities.

Het elektriciteitsnetwerk

De elektriciteit die door een windpark wordt opgewekt, wordt via het elektriciteitsnetwerk afgeleverd bij de gebruikers. Belangrijke afnemers van elektriciteit zijn de industrie en stedelijke gebieden. In de ideale situatie zitten de producent en de gebruiker dicht bij elkaar. De kosten van het netwerk en de transportverliezen blijven dan beperkt. Voor Noord-Nederland geldt dat er minder vraag is naar elektriciteit dan er wordt geproduceerd. Daarom moet de hier geproduceerde elektriciteit voor een deel worden getransporteerd naar andere gebieden, waar meer vraag is. Dit geldt overigens voor alle elektriciteit die wordt opgewekt in Noord-Nederland.

De kosten van de infrastructurele voorzieningen die vereist zijn voor een aansluiting op het net, komen in beginsel voor rekening van de eigenaar van het betreffende windpark. Als daarvoor ook een uitbreiding van het landelijk hoogspanningsnet vereist is, zullen de kosten worden 'gesocialiseerd' en voor rekening komen van de staat der Nederlanden. Als de kosten van een aansluiting relatief hoog zijn, vergeleken met de investering in een windpark (er is bijvoorbeeld een nieuw transformatorstation nodig of er moet over een relatief grote afstand een kabel worden aangelegd) en de kosten worden niet 'gesocialiseerd', zal het niet mogelijk zijn het windpark financieel rendabel te exploiteren.

In het zuidelijk deel van het zoekgebied, nabij Emmen en Coevorden, is het elektriciteitsnetwerk voldoende robuust om windparken te kunnen aansluiten, zonder omvangrijke extra kosten. Grote stedelijke kernen en omvangrijke industrieterreinen, die relatief veel elektriciteit afnemen, spelen daarbij een positieve rol. Dit geldt ook voor het enkele jaren geleden gerealiseerde transformatorstation nabij het kassengebied Klazienaveen/De Runde en de uitbreiding van het transformatorstation nabij Veenoord.

In het noordelijk deel, in de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn, zijn minder aansluitmogelijkheden. De netwerkinfrastructuur is ooit aangelegd voor de huidige vraag en het huidige aanbod. Grote windparken kunnen hier alleen met relatief grote investeringen op het bestaande net worden aangesloten. Dit heeft ook te maken heeft met het spanningsniveau. Grotere windparken vereisen al snel een spanning van 110 of 220 kV⁵ en kunnen daarom niet via het aanwezige middenspanningsnet (50 kV) worden ontsloten. Dit betekent dat de mogelijkheden beperkt zijn om in dit deel van het zoekgebied grootschalige windparken te realiseren, zonder hoge aanvullende investeringen. Vanuit het netwerk geredeneerd liggen kleinere windparken hier meer voor de hand.

Economische effecten van windturbines

De ontwikkeling van windenergie levert een bijdrage aan de economische ontwikkeling van Drenthe. Dit kan het maatschappelijk draagvlak voor windenergie versterken. Grofweg kan onderscheid worden gemaakt in economische effecten via:

- werkgelegenheid
- bedrijvigheid gerelateerde sectoren
- bestedingen
- arbeidsmarkt en onderwijs
- profilering bedrijven

Deze vijf thema's zijn in bijlage 5 uitgewerkt. Daaruit kan worden geconcludeerd dat de realisatie van 280 MW aan windenergie in Drenthe circa 28 structurele arbeidsplaatsen per jaar kan opleveren en 840 tijdelijke arbeidsplaatsen.

Voor genoemde thema's hebben ook te maken met gebiedsontwikkeling en participatie door omwonenden in een windpark. Dit komt in de hoofdstukken 4 en 6 aan de orde.

5 kV = kilovolt, een eenheid om het spanningsniveau aan te geven.

Windturbines en gezondheid

Windturbines en gezondheidsklachten worden regelmatig met elkaar in verband gebracht. Dat gebeurt vooral vanwege het geluid van windturbines, maar bijvoorbeeld ook vanwege slagschaduw en weerkaatsing van zonnestraling door draaiende wieken. Ook worden windturbines in verband gebracht met een 'windturbinesyndroom' of 'windturbineziekte'. Dit zou met name veroorzaakt worden door laagfrequent geluid van windturbines en met geluid samenhangende trillingen.

Geluid kan leiden tot hinder- en stressgerelateerde gezondheidsklachten. Onderzoeken in andere Europese landen, zoals Denemarken en Duitsland, bevestigen dit beeld. Dat geldt voor zowel de lichamelijke als de psychische gezondheid.

Om die reden gelden wettelijke regels voor windturbines. Sinds 2011 geldt voor de geluidsemissie van windturbines de Europese jaardosisnorm (L_{den}^6). Met deze norm, die overigens al veel langer geldt voor weg-, rail- en vliegverkeer, wordt het gehele geluidsspectrum van windturbinegeluid meegenomen, dus ook het laagfrequente geluid. Naast een jaargemiddelde norm voor overdag van 47 decibel, geldt een norm van 41 decibel voor de nachtperiode. Ook voor slagschaduw vanwege windturbines zijn wettelijke normen vastgesteld. De provincie en de vier gemeenten gaan in deze gebiedsvisie en bij de beoordeling van concrete plannen, uit van deze nationale normen.

Waar mogelijk streven wij naar een zo laag mogelijke geluidbelasting vanwege windturbines nabij woningen en andere geluidgevoelige plekken. Een geluidbelasting die bij voorkeur lager is dan de wettelijke norm. Daarnaast streven wij er naar dat zo weinig mogelijk woningen en andere geluidgevoelige plekken worden beïnvloed door de effecten van windturbines. Wij realiseren ons tegelijk dat deze wensen soms haaks op elkaar staan: spreiding versus concentratie van windturbines.

Hierbij speelt ook een rol dat de windparken deels in het landelijk gebied worden geplaatst en dat daar in het algemeen een lager geluidsniveau heerst dan de wettelijke norm. Dit kan er toe leiden dat op die plaatsen het geluid vanwege windturbines als hinderlijker wordt ervaren dan op plekken waar het achtergrondniveau hoger is. Overigens worden windparken in Nederland meestal in het landelijk gebied geplaatst en heeft de wetgever hiermee bij de normstelling tot op zekere hoogte ook rekening gehouden. Om inzicht te krijgen in het achtergrondniveau van

6 L_{den} = is een maat om de geluidbelasting in uit te drukken

de huidige geluidbelasting (L_{95} ⁷), voert de provincie, in overleg met Tegenwind Veenkoloniën, een aantal geluidmetingen uit met behulp van onbemande meetposten.

De provincie heeft het ministerie van Infrastructuur en Milieu geadviseerd om, naast het onderzoek dat wordt uitgevoerd in het kader van de m.e.r. voor de projecten De Drentse Monden en Oostermoer, ook een meer algemeen onderzoek in te stellen naar de emissie van laagfrequent geluid door windturbines, de gevolgen daarvan voor de gezondheid en de wenselijkheid van een (aangepaste) grenswaarde.

Veiligheid nabij windturbines

Windturbines zijn grote bouwwerken met zware, bewegende delen. In Nederland worden daarom dezelfde veiligheidsregels toegepast als bij vervoer en opslag van gevaarlijke stoffen. Dat wil zeggen dat gerekend moet worden met het plaatsgebonden risico: stel dat iemand een jaar lang op dezelfde plek bij een windturbine verblijft, dan mag de kans dat hij ten gevolge van een probleem met de turbine overlijdt, niet groter zijn dan één op de miljoen. In het landelijk gebied wordt een soepeler norm gehanteerd: een kans van één op de honderdduizend.

In de praktijk worden zones toegepast rond windturbines. Hiervoor wordt het Handboek risicozonering windturbines (2005) gebruikt. Speciale aandacht is nodig als de windturbines geplaatst worden in de nabijheid van inrichtingen waar gevaarlijke stoffen aanwezig zijn en die vallen onder het Besluit externe veiligheid inrichtingen, bij hogedrukgasleidingen, of bij een (spoor)weg of vaarverbinding. Dan kan de windturbine het risico van deze inrichting of verbinding vergroten. Er is dan sprake van een domino-effect. Afgesproken is dat als voor zo'n bedrijf het risico met meer dan tien procent toeneemt, dit opnieuw gewogen moet worden. Uiteraard vraagt dit om overleg tussen de initiatiefnemer van windturbines en het bedrijf waar het om gaat.

Het beleid voor de veiligheid van windturbines is nog in ontwikkeling. Bij de behandeling van een vergunningaanvraag zal naar de meest recente wet- en regelgeving gekeken worden. Het Steunpunt Externe Veiligheid Drenthe wordt bij de beoordeling van de aanvraag betrokken.

Waarde onroerende zaken

De discussie zit nu nog in een fase waarin het in beginsel mogelijk is om in het gehele zoekgebied windparken te plaatsen. Dit betekent dat voor een marktanalyse van onroerendgoedtransacties, op dit moment het gehele zoekgebied in ogenschouw moet worden genomen.

Nadat deze gebiedsvisie is vastgesteld en de locaties voor windparken zijn aangewezen, kan meer gericht, rond deze locaties, een marktanalyse plaats vinden. Pas na plaatsing van windturbines kan op perceelsniveau het effect op de waarde van onroerend goed worden bepaald.

De gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn hebben afgesproken om marktanalyseonderzoeken naast elkaar te leggen en te beoordelen op eventuele verschillen. Ook zullen daarbij gegevens van andere gemeenten waar geen sprake is van windparken, als referentiekader worden meegenomen.

Met het doorlopende marktanalyseonderzoek, nu en in de nabije toekomst, willen de gemeenten de waardeontwikkeling vanwege plannen voor, dan wel plaatsing van, windturbines zichtbaar maken.

Formeel geldt dat op aanvraag planschadevergoeding kan worden toegekend, op grond van hoofdstuk 6, afdeling 6.1, van de Wet ruimtelijke ordening. Dit voor zover de schade redelijkerwijs niet voor rekening van de aanvrager van de tegemoetkoming van de schade behoort te blijven en voor zover de tegemoetkoming niet voldoende anderszins is verzekerd. Er is dus wettelijk gegarandeerd dat voor vergoeding in aanmerking komende schade ook daadwerkelijk zal worden vergoed. De uit te keren schade wordt verhaald op de veroorzakers, de initiatiefnemers. Mogelijke schade die al bij de voorbereiding optreedt, komt pas voor vergoeding in aanmerking nadat het formele ruimtelijk plan is vastgesteld. Pas op dat moment kan namelijk de schade als definitief worden aangemerkt.

7 L_{95} = het geluidniveau dat op een bepaalde plek gedurende 95% van de tijd wordt overschreden.

4. Randvoorwaarden

Wettelijke eisen

Er zijn verschillende wettelijke eisen voor de bescherming van omwonenden en het milieu tegen negatieve effecten van windturbines. Het betreft voornamelijk normen op het gebied van geluid, slagschaduw en veiligheid. Deze normen hebben wij in eerste instantie vertaald naar een minimaal aan te houden afstand van 500 m tussen een woning, of een andere hindergevoelige bestemming, en een windturbine. Deze afstand is weergegeven op de zogenaamde Belemmeringenkaart (zie bijlage 6). Ook andere belemmeringen voor het realiseren van windparken, zoals de ecologische hoofdstructuur (EHS) zijn op deze kaart weergegeven.

Het radioastronomieproject LOFAR in de gemeente Borger-Odoorn, kent een zogenaamd aandachtsgebied. Ook enkele zogenaamde buitenstations van LOFAR, elders in het zoekgebied, kennen aandachtsgebieden. Daarin is het niet toegestaan activiteiten te verrichten die het onderzoek in het kader van LOFAR hinderen. De aandachtsgebieden zijn weergegeven op de Belemmeringenkaart en, op grond van informatie van ASTRON, geïnterpreteerd als een zone waar geen turbines geplaatst kunnen worden. In het kader van de milieueffectrapportage voor De Drentse Monden/Oostermoer loopt nog een onderzoek naar de effecten van windturbines op het LOFAR-onderzoek.

De Belemmeringenkaart geeft een eerste, grof beeld van de gebieden die in beginsel geschikt zijn voor het realiseren van windparken. Op het punt van de bescherming van verspreid voorkomende bebouwing is de kaart echter onvolledig. Daarbij speelt een rol dat deze bebouwing soms door initiatiefnemers wordt bewoond, zodat met een lichtere milieubescherming kan worden volstaan. De precieze invulling van de normen zal plaatsvinden in het kader van de beoordeling van concrete aanvragen voor het bouwen van een windpark.

Gebiedsontwikkeling

Kwaliteitsontwikkeling in het gebied waar windenergie wordt gerealiseerd, is een voorwaarde voor het realiseren van windenergie. De realisatie van windenergie zien wij als een integraal vraagstuk. Door de realisatie van windenergie op te pakken als onderdeel van een integrale gebiedsontwikkeling, en ook te laten bijdragen aan die gebiedsontwikkeling, ontstaat er een evenwichtiger ontwikkeling. Daarom is een financiële bijdrage vanuit een windpark een voorwaarde voor het realiseren van een windpark. Wij gaan daarbij uit van een financiële bijdrage tussen de 10 en 20% van de opbrengst uit de exploitatie van een windpark, voor belastingen. Daarbij maken wij gebruik van de wettelijke instrumenten voor grondexploitatie.

Een impuls voor leefbaarheid, omgevingskwaliteit en economische ontwikkeling (bijvoorbeeld de aanleg van zonnepanelen) stimuleert een duurzame ontwikkeling in het gebied. De mogelijkheden en projecten zullen worden bepaald in overleg met betrokkenen, waar onder de omwonenden. De Drentse energieorganisatie (DEO) kan een rol spelen bij de invulling van projecten op het vlak van duurzame energie.

Participatie in windparken

Het is belangrijk dat omwonenden van een windpark worden betrokken bij het realisatieproces daarvan en de mogelijkheid krijgen om in de ontwikkeling en uitvoering te participeren. Dit geeft omwonenden de gelegenheid wensen kenbaar te maken over de inpassingsmaatregelen van windenergie en de invulling van de financiële bijdrage vanuit een windpark voor gebiedsontwikkeling. Wij zullen participatieprocessen ondersteunen en faciliteren. Wij streven naar een vorm van participatie die leidt tot de hoogste meerwaarde. Dit mede op basis van ervaringen elders en ervaringen van ontwikkelaars.

Een bijzondere vorm van participatie betreft het financieel deelnemen in een windpark. Wij zijn van mening dat alle omwonenden van een windpark financieel moeten kunnen deelnemen in windparken door middel van het uitgeven van leningen, obligaties of aandelen, met een aantrekkelijk rendement. Het adviesbureau KNN heeft op verzoek van de provincie Drenthe een onderzoek ingesteld naar mogelijke modellen om de bevolking financieel te laten participeren in windparken: 'Naar een verdienmodel voor windenergie in Drenthe', maart 2012. In dit rapport worden mogelijkheden opgesomd. Wij verplichten de initiatiefnemers een aanbod voor financiële participatie te doen aan omwonenden.

Vermogens en opbrengsten van windturbines

De doelen voor windenergie worden in Nederland uitgedrukt in het vermogen van de turbines: in kilowatt (kW) of megawatt (MW). Landelijk: 6000 MW, provincie Drenthe: 280 MW. Bezien vanuit duurzame energieopwekking is de feitelijke productie van elektriciteit van belang, uitgedrukt in kilowattuur, megawattuur of gigawattuur. Alleen de met windenergie opgewekte elektriciteit in kWh draagt namelijk bij aan het realiseren van de landelijke en provinciale doelstelling voor 2020 van 14%⁸ duurzame energie in het totale eindgebruik van energie.

Vanuit het ruimtelijk perspectief hebben wij een voorkeur de provinciale doelstelling te realiseren met turbines met een zo groot mogelijk vermogen. Deze turbines zijn in het algemeen hoger, lijken slanker, hebben langere wieken en ze draaien trager, hetgeen een rustiger beeld geeft. Ook zijn er minder nodig voor het bereiken van de doelstelling (in MW).

Anderzijds willen wij ook een zo groot mogelijke opbrengst aan elektriciteit (in kWh) realiseren. Immers, alleen daarmee wordt een bijdrage gerealiseerd aan de doelstelling van 14% duurzame energieopwekking. Dat beide voorkeuren met elkaar op gespannen voet staan, wordt toegelicht in bijlage 7. Volgens de huidige inzichten lijkt in het zoekgebied op dit moment een turbine van 3 MW het optimum tussen investeringskosten en energieopbrengsten het best te benaderen.

5. Visie

Windenergie is relatief nieuw in Drenthe. Daarom heeft de provincie, als eerste stap, een gebied aangewezen (het zoekgebied) waarbinnen gezocht wordt naar geschikte locaties voor windparken. Het benoemen van een zoekgebied betekent dat in Drenthe alleen daar windturbines kunnen worden gebouwd en dat gebieden buiten het zoekgebied worden gevrijwaard. Het aanwijzen van een zoekgebied betekent niet dat daar overal en zonder samenhang windturbines gerealiseerd kunnen worden. De landschappelijke kwaliteit van onze Drentse ruimte is een belangrijke economische factor. Daarom zoeken wij naar de beste ruimtelijke locaties. Met deze gebiedvisie wordt ondermeer de vervolgstap gezet om windenergie op een samenhangende wijze te kunnen realiseren in het zoekgebied.

De gebiedsvisie krijgt invulling door randvoorwaarden en ontwerpuitgangspunten te benoemen voor het ontwikkelen van windenergie. De randvoorwaarden betreffen de ruimtelijke, milieuhygiënische en maatschappelijke aspecten van windenergie. De milieuhygiënische randvoorwaarden zijn in wetgeving opgenomen (zie ook hoofdstuk 4) en komen meer in detail aan de orde bij de uitvoering van de gebiedsvisie c.q. het aanvragen van een omgevingsvergunning. Maatschappelijke aspecten gaan over economische effecten, gebiedsontwikkeling en participatie en zijn ook in hoofdstuk 4 beschreven. In dit hoofdstuk staan de ruimtelijke ontwerpuitgangspunten centraal en de doorwerking daarvan naar de in aanmerking komende locaties.

De ruimtelijke ontwerpuitgangspunten zijn mede gebaseerd op de adviezen van ROM3D/H+N+S/Schöne. Het visualiseren van mogelijke windparken in een op de werkelijkheid gebaseerd driedimensionaal computermodel van het zoekgebied, was onderdeel van de advisering. Het aantal onderzochte opstellingen in de adviezen is niet uitputtend. Er zijn namelijk meer mogelijkheden om windparken te verschuiven, te vergroten of te verkleinen en er zijn verschillende combinaties van opstellingen mogelijk in een groter gebied. De adviezen bevatten echter voldoende materiaal om een inschatting te kunnen maken van de positieve en negatieve

gevolgen van dergelijke aanpassingen. De uiteindelijk gekozen locaties zijn ook in voornoemd computermodel opgenomen.

Herkenbare opstellingen op logische locaties

Elke tijd voegt nieuwe elementen aan de ruimte toe. Omdat in onze tijd veranderingen elkaar snel opvolgen, verandert ook het landschapsbeeld snel. Nieuwe elementen doen hun intrede in het landschap. Door de vorm en de schaal hebben moderne windturbines een grote visuele impact op de beleving van het landschap. De maatschappelijke acceptatie van deze grootschalige ingreep wordt groter wanneer de verschijning, de locatie en de opstelling van windturbines begrijpelijk zijn en passen bij de draagkracht van het landschap. De combinatie van vormgeving, functionaliteit, constructie en materiaalgebruik enerzijds en plaatsing anderzijds, moet logisch en verklaarbaar zijn. Vanuit die hoofdgedachte hebben wij de volgende statement geformuleerd.

Voor het ontwikkelen van windparken streven wij naar logische locaties met herkenbare opstellingen.

Met logische locaties bedoelen wij dat het dynamische en technische karakter van windparken aansluit bij verwante functies en overeenstemmen met het karakter van de plek en de omgeving⁹. Daarbij dient rekening te worden gehouden met de specifieke kenmerken van de voorkomende landschapstypen (zie hoofdstuk 3 en bijlage 3). Onder herkenbare opstellingen verstaan wij een weloverwogen en verantwoorde vormgeving en inrichting van windparken, met één type windturbine. Daarbij wordt tevens rekening gehouden met de specifieke kenmerken van

⁹ Bijvoorbeeld: maat en schaal, rust/drukke, licht/donker, massa/ruimte, natuur/cultuur en verhouding steen/beplanting.

het desbetreffende landschapstype, dan wel dat deze kenmerken benut/versterkt worden bij de vormgeving en inrichting van windparken.

De visie geeft hiervoor een drietal uitgangspunten. Deze houden elkaar in balans. Ze kunnen niet los van elkaar gebruikt worden, maar het zwaartepunt kan lokaal verschillen.

1. Het landgebruik bepaalt locaties voor windparken.
2. De ruimtelijke karakteristiek van de leefomgeving bepaalt de dichtheid van windparken.
3. Gebiedskenmerken bepalen opstellingsvorm en inrichtingmaatregelen.

Deze uitgangspunten zijn hierna uitgewerkt.

I. Landgebruik bepaalt locaties voor windparken.

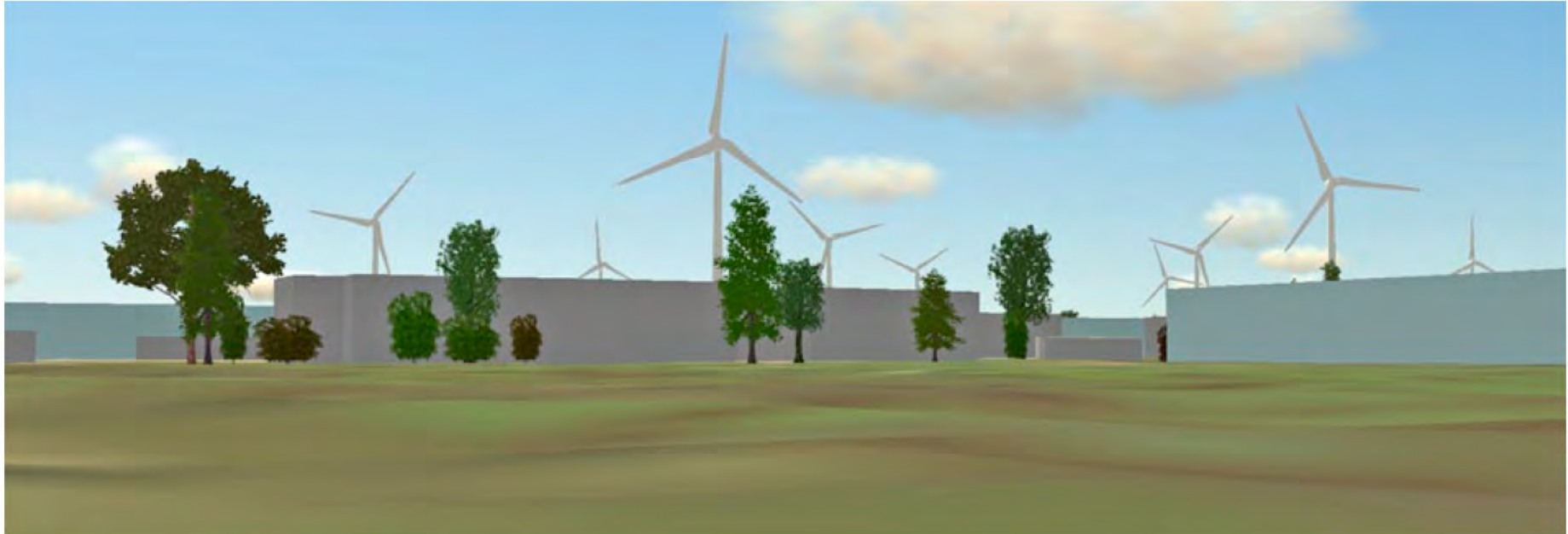
Het ruimtelijk koppelen van windparken aan robuuste landbouw en/of bedrijfsterreinen leidt tot 'visuele logica'.

Fysieke omstandigheden zijn van oudsher bepalend geweest voor het gebruik van een gebied. Dat leidde zowel op het hogere als op het lagere schaalniveau tot een logische ruimtelijke inrichting. Daar waar rivieren in de zee uitmonden, ontstonden havens. Op hoger gelegen gronden ontstonden steden en dorpen en werd infrastructuur aangelegd. Het is functioneel, verklaarbaar en visueel logisch. Diezelfde vorm van logica is essentieel voor het ruimtelijk 'verklaren' van locaties van windparken.

Daarom worden windparken visueel gekoppeld aan een type landgebruik met een verwante uitstraling. Windturbines zijn groot en innovatief. De uitstraling is industrieel en modern. Het aansluiten van windparken bij locaties die industrieel zijn ingericht, is vanuit ruimtelijk perspectief daarom logisch. Voorbeelden in het gebied zijn het Europark in Coevorden, glastuinbouw Klazienaveen/Erica en de hoofdinfrastructuur, zoals de weg Emmen – Ter Apel en de A37.

Door de productie van windenergie te combineren met de agrarische sector ontstaat een nieuw productielandschap. De realisatie van windparken in landbouwgebieden maakt de verbinding met de landbouw als producerende sector begrijpbaar. Het aansluiten bij relatief grootschalige productielandschappen en haar waarneembare topgrafische eigenschappen (zie hoofdstuk 3), zorgt voor verankering en maakt locaties verklaarbaar. Voorbeelden van productielandschappen zijn het gebied nabij Annerveensche- en Eexterveenschekaal, de omgeving van Gasselterboerveenschemond en het gebied van de Drentse monden.

Het zoekgebied voor windturbines wordt op hoofdlijnen gekarakteriseerd door grootschaligheid, functionaliteit en bedrijvigheid. Het relatief grootschalige productielandschap, met als hoofdfunctie landbouw, en de aanwezigheid van infrastructuur en bedrijvigheid, zijn ruimtelijke aanknopingspunten voor het ontwikkelen van logische locaties voor windturbines. Dit betekent concreet dat binnen het zoekgebied windparken aansluiting moeten vinden bij bedrijventerreinen, grootschalige productielandschappen, infrastructuur en/of bestaande windparken. Nieuwe ontwikkelingen op het gebied van landbouw, zoals agroclusters, zijn eveneens aanknopingspunten voor fysieke aansluiting.

Windturbines
op een
bedrijventerrein

Windturbines
in een
open agrarisch /
productie-
landschap

Windturbines
in een
landschap met
beplanting

Windturbines
in een
grootschalig
open landschap

2. De ruimtelijke karakteristiek van de leefomgeving bepaalt de dichtheid van windparken.

Het benutten van de ruimtelijke karakteristiek voor de afstand tussen windparken, beperkt interferentie¹⁰ en landschappelijke 'willekeur'.

Het landschap van Drenthe is rijk aan contrasten. Contrasten die nog beleefbaar zijn. Het Drentse landschap kenmerkt zich door verschillen in hoog en laag, nat en droog, veen en zand, in beslotenheid en openheid en in bebouwde en onbebouwde gebieden. Het provinciaal beleid voor het landschap als leefomgeving, heeft als doel de verschillen in landschapskarakteristieken zichtbaar en beleefbaar te houden. Hierin past het streven naar een herkenbare opstelling van een windpark op een verklaarbare, logische locatie.

Een belangrijke conclusie uit de studies van ROM3D/H+N+S/Schöne is dat de visuele invloedssfeer van een windpark groot is. Bij het realiseren van windparken op een te geringe afstand van elkaar is de kans op interferentie tussen de afzonderlijke windparken groter. Het horizonbeslag is dan groot en daardoor kan het zoekgebied als één groot windpark worden ervaren, waarmee vervlakking op de loer ligt.

De visuele invloedssfeer van windturbines wordt bepaald door de maat van de open ruimte, waar de waarnemer zich bevindt, en de hoogte van de windturbine. Afscherpende beplanting is alleen effectief nabij een waarnemer en niet nabij een windturbine. Een bomenrij op 50 m afstand van de waarnemer, onttrekt een windturbine op een afstand van ongeveer 550 m aan het zicht. Het bovenstaande betekent dat de visuele invloedssfeer van windturbines in kleinschalige gebieden, dus gebieden met veel 'massa' dicht bij de waarnemer, geringer is dan in grootschalige, open gebieden. Vanuit dit perspectief zijn de mogelijkheden voor het plaatsen van windturbines in een besloten/kleinschalig landschap groter dan in open landschappen. Dit betekent ook dat in een besloten/kleinschalig landschap een kortere afstand kan worden gehanteerd tussen windparken, dan in open landschappen. Anders geformuleerd: hoe opener een landschap, hoe groter de afstand tussen afzonderlijke windparken moet zijn om interferentie en een groot horizonbeslag te voorkomen. Dit wordt met afbeeldingen hiernaast geïllustreerd.

3. Gebiedskenmerken bepalen opstellingsvorm en inrichtingmaatregelen.

Overzichtelijke en herkenbare opstellingsvormen

Het ontwerp van een windpark (lijn, cluster, zwerm), is een integraal onderdeel van de realisatie. Hierbij doelen wij op het ontwerpen op het lokale schaalniveau. Daarbij spelen zowel de regionale gebiedskarakteristieken als de beleving van bewoners een belangrijke rol. Onderstaande afbeeldingen van een lijn, cluster en zwerm, geven een indruk van het effect van een opstellingvorm op de ruimte.

In de provinciale Omgevingsvisie is de doelstelling opgenomen de karakteristiek van het landschap te behouden, om zodoende vervlakking te voorkomen. Bij karakteristiek van het landschap moet worden gedacht aan beplantingsmassa, openheid en ontginnings- en bebouwingsstructuren. De gebiedskarakteristieken worden omschreven in de ruimtelijke analyse (hoofdstuk 3 en bijlage 3). Het benutten van deze karakteristieken in de vormgeving van een windpark geeft invulling aan deze doelstelling. Het gaat daarbij om de mate van aanwezigheid en de onderlinge samenhang. Het heeft betrekking op de historie en de bestaande ruimtelijke situatie (dat wat we zien).

Moderne windturbines zijn zo groot dat ze de schaal van de karakteristiek van het landschap overstijgen. Er is geen sprake meer van een directe relatie tussen de opstelling van windturbines en de ontginnings- en bebouwingsstructuren. Tenzij de opstelling van het windpark een enkele rij betreft met voldoende afstand naar een ander windpark. Dit is naar voren gekomen uit het onderzoek van ROM3D/H+N+S/Schöne.

Een ander woord voor gebiedskarakteristiek is ruimtelijke context. Dit begrip omvat overigens meer. Het omvat ook het belevingsaspect van een windpark vanuit de directe leefomgeving. Hoe omwonenden een windpark ervaren is namelijk ook afhankelijk van de plek van waaruit naar een windpark wordt gekeken (vanuit een dorp, woning, weg, fiets- of wandelpad). Bij het ontwerp van een opstelling voor een windpark moet daarom ook rekening worden gehouden met de kijkrichtingen van omwonenden.

¹⁰ Interferentie betekent dat het onderscheiden van twee afzonderlijke windparken, vanwege een te geringe onderlinge afstand niet mogelijk is. De waarnemer ziet de afzonderlijke windparken als één geheel.

De ervaring leert dat het inzetten van een interactief driedimensionaal visualisatie model, gebaseerd op de werkelijkheid, een effectief instrument is om ontwerp-vragen te beantwoorden. Concrete vragen daarbij zijn bijvoorbeeld: 'Wat moet de verhouding zijn tussen masthoogte en wielengte?', 'Moeten/kunnen de wieken voor een rustig beeld ook synchroon draaien?', 'Wat is de invloed van verlichting?', 'Is er aanleiding voor het toepassen van slanke of massieve masten?' 'Welke ruimtelijke inrichting (bijvoorbeeld de ontsluiting) van een windpark, vindt het best aansluiting bij de gebiedskarakteristieken?', 'Waar kunnen nieuw te planten landschapselementen als mitigerende maatregel¹¹ het best worden gerealiseerd?'. Het interactief beantwoorden van deze en andere vragen, met behulp van het visualisatiemodel, draagt bij aan het realiseren van een herkenbare en verklaarbare opstelling, met een zo gering mogelijke invloed op de omgeving. De in dit hoofdstuk geplaatste afbeeldingen komen uit het toegepaste model.

¹¹ Mitigerende maatregel = een maatregel om de nadelige gevolgen van de voorgenomen activiteit voor het milieu te voorkomen of te beperken

Windturbines
in een
lijnopstelling

Windturbines
in een
clustropstelling

Windturbines
in een
zwermpstelling

De realisatie van het provinciaal doel van 280 MW

De realisatie van de provinciale doelstelling van 280 MW vindt plaats in twee fasen. In de eerste fase worden in de gemeenten Aa en Hunze, Borger-Odoorn en Coevorden de locaties en gebieden vastgelegd in de gemeentelijke structuurvisies. In de gemeente Emmen worden in aanmerking komende locaties op grond van de gestarte m.e.r.-studie verkend. De gemeente Emmen rondt het lopende traject van het vastleggen van locaties voor windparken voor 60 MW aan windenergie af voor 1 januari 2014, voordat sprake kan zijn van een aanvullende taakstelling in deze gemeente.

De ontwerpstructuurvisies van de vier gemeenten, met de locaties en gebieden voor de windparken, liggen uiterlijk op 1 januari 2014 ter inzage. Na een kwalitatieve en kwantitatieve evaluatie van de eerste fase, wordt begin 2014 de balans opgemaakt. Op grond daarvan wordt dan het resterende deel van de doelstelling weggezet op locaties die daar het meest voor in aanmerking komen, op basis van de gezamenlijke verantwoordelijkheid van de vijf betrokken overheden.

Indien de gemeenten hierbij in gebreke blijven zal de provincie de procedure starten voor een provinciaal inpassingsplan.

De locaties en de opstellingen

De ontwerpuitgangspunten zijn gebruikt voor het bepalen van de geschikte locaties voor windparken. Van noord naar zuid worden hierna de gewenste locaties in beeld gebracht. De locaties zijn weergegeven op de visiekaart.

In het zoekgebied, en alleen daar, worden in Drenthe windparken gerealiseerd. Het zoekgebied is dus een concentratiegebied voor windenergie. Het aanwijzen van voldoende locaties voor het realiseren van de doelstelling van 280 MW, kan dan ook inhouden dat de keuze van de locaties niet altijd overeenstemt met de vanuit ruimtelijke ontwerpuitgangspunten gewenste locaties. Voor ons blijft voorop staan dat de verschillende windparken zoveel mogelijk als individuele opstellingen waarneembaar zijn. In andere woorden: 'geen windlandschap maar wel een landschap met wind'.

Gemeente Aa en Hunze

Locatie Gasselterboerveen

Redenerend vanuit de ontwerpuitgangspunten is in de gemeente Aa en Hunze de omgeving van het Boerenbos/Gasselternijveenschemond het meest geschikt voor het realiseren van een windpark. Het gebied heeft een agrarische functie, met een relatief grootschalig productielandschap dat zich kenmerkt door een rechtlijnige structuur met rechte hoeken.

In de ontwerpuitgangspunten is gesteld dat deze kenmerken verwant zijn met de grootschaligheid en de moderne uitstraling van windturbines. Omdat dit gebied open is, is een strikte vormgeving van de opstelling noodzakelijk, volgens een vast stramien. Alleen dan versterkt de opstelling de rechtlijnige landschapsstructuur en omgekeerd. Dit betekent dat gedacht moet worden aan een cluster met meerdere lange of kortere lijnopstellingen, evenwijdig aan het Boerenbos en aan Gasselterboerveenschemond.

Bij een cluster- of lijnopstelling is het essentieel dat de opstellingen in elkaars verlengde staan en dat de onderlinge afstand tussen de turbines gelijk is, geïnspireerd op het landschappelijk karakter. Er moet worden voorkomen dat het windpark vanwege wettelijke belemmeringen een ruimtelijk onsamenhangend geheel met deze open omgeving gaat vormen.

De aanwezigheid van het boerenbos is een ruimtelijk pluspunt van deze locatie. Dit kan namelijk als 'rugdekking' fungeren vanuit Gasselternijveen en als een opgaande, ruimtelijke scheiding tussen zuidelijk gelegen windparken in de gemeente Borger-Odoorn.

In de ontwerpuitgangspunten komt naar voren dat het open karakter van een gebied het noodzakelijk maakt om voldoende afstand tot een volgend windpark te hanteren om de windparken elk als een afzonderlijk windpark te kunnen ervaren. De afstand tot het geplande windpark N33 nabij Veendam, is circa 7 km. De locatie Gasselterboerveen ligt in het gebied van het windpark Oostermoer, waarvoor de rijkscoördinatie-regeling is gestart.

Gemeente Borger-Odoorn

Locatie Nieuw Buinen-Zuid

Het karakter van dit gebied is agrarisch. Evenals de omgeving van Gasselterboerveenschemond kenmerkt dit gebied zich door een relatief grootschalig productielandschap met de typische bijbehorende rechte hoeken. Naast het kenmerk 'grootschalig productielandschap' biedt ook het kenmerk 'bedrijventerrein' aanknopingspunten voor de ontwikkeling van een windpark.

Ter hoogte van de Tweederdeweg ligt het geplande en deels ingevulde agrocluster. De locatie van het agrocluster wordt globaal begrensd door De Mondenweg, Nieuw Buinen en Eerste Exloërmond. Op termijn heeft dit de uitstraling van een agrarisch bedrijventerrein. Juist deze combinatie maakt een windpark ruimtelijk verklaarbaar. Omdat het omringende landschap zich hier als open kenmerkt, is een strikte vormgeving van het windpark belangrijk.

Ruimtelijk gezien is een clusteropstelling de beste opstellingsvariant om het horizonbeslag beperkt te houden. Het is daarbij essentieel dat de turbines exact in elkaars verlengde staan en dat de onderlinge afstand tussen de turbines gelijk zijn. Daarmee kan vanuit het windpark een ordenende structuur ontstaan waarbinnen het agrocluster zich kan ontwikkelen. De afstand tot de locatie Gasselterboerveen is ca 7 km.

Deze locatie ligt deels in het gebied van een initiatief van de Raedthuysgroep en deels in het gebied van een initiatief van Samenwerking Duurzame Energie Exloërmond. Tezamen vormen deze initiatieven het windpark De Drentse Monden waarvoor de rijkscoördinatie-regeling is gestart.

Locatie Tweede Exloërmond-Zuid

De omgeving van Tweede Exloërmond-Zuid karakteriseert zich ook als een open productielandschap. In dit deel van het mondengebied is de maat en schaal het grootst. Het panorama is weids. Deze kenmerken zijn, vanuit de ontwerpuitgangspunten geredeneerd, reden op deze plek een windpark te realiseren.

Een sturende factor voor de vormgeving is de militaire laagvliegroute. Deze niet zichtbare grens wordt gemarkeerd door de opstelling ietwat schuin te plaatsen in de open ruimte tussen Tweede Exloërmond en Valthermond. Hier is een clusteropstelling mogelijk tot op de grens van de militaire laagvliegroute.

De afstand tot de locatie Nieuw Buinen-Zuid is ca 3 km. Deze relatief kleine afstand, in combinatie met het open landschap, kan er toe leiden dat er visuele interferentie optreedt. Dit geldt voor een waarnemer ten zuidwesten van deze locatie en ten noordoosten van de locatie Nieuw Buinen-Zuid. Dit betekent dat vanuit die posities beide windparken visueel als één locatie kunnen worden ervaren.

De locatie ligt in het gebied van het initiatief van Samenwerking Duurzame Energie Exloërmond, dat onderdeel is van het windpark De Drentse Monden.

Gemeente Emmen

In de gemeente Emmen blijft het provinciaal zoekgebied gehandhaafd en legt de gemeente de in aanmerking komende locaties vast in de Structuurvisie windenergie Emmen. Dit binnen het kader van deze gebiedsvisie.

De ruimtelijke karakteristiek van het gebied, met het open agrarische productielandschap dat wordt afgewisseld met beplantingsmassa, de afwisseling van groot- en kleinschalige landschapsstructuren en de aanwezigheid van grootschalige bedrijvigheid en infrastructuur, biedt voldoende ruimtelijke aanknopingspunten voor het realiseren van windparken. Vanwege de aanwezigheid van bovengenoemde diversiteit, is het mogelijk in dit deel van het zoekgebied windparken op een relatief kleine afstand van elkaar te realiseren.

Gemeente Coevorden

Zoekgebied Weijerswold en zoekgebied Uitbreiding Europark

Het ontwerpuitgangspunt 'aansluiten bij verwante functies' is aanleiding hier locaties voor windparken te zoeken op of in de directe omgeving van het Europark en tegen de achtergrond van bestaande windturbines op Duits grondgebied nabij Weijerswold. De gemeente heeft eerder in haar ontwerp structuurvisie een voorkeur uitgesproken voor een zoekgebied in de omgeving van Weijerswold. De gemeente Coevorden voegt het zoekgebied Uitbreiding Europark daar aan toe.

Door aansluiting te zoeken met windparken in Duitsland en met de bebouwing op het Europark wordt ruimtelijke samenhang gecreëerd. Vanuit deze redenering is de omgeving van Weijerswold een geschikte locatie voor het realiseren van een windpark. Dit geldt ook voor het gebied ten zuidwesten van het Europark. De onderlinge afstand bedraagt ca 5 km. Vanwege de relatief kleinschalige landschapsstructuur van het esgehuchtenlandschap en de aanwezigheid van voldoende opgaande massa

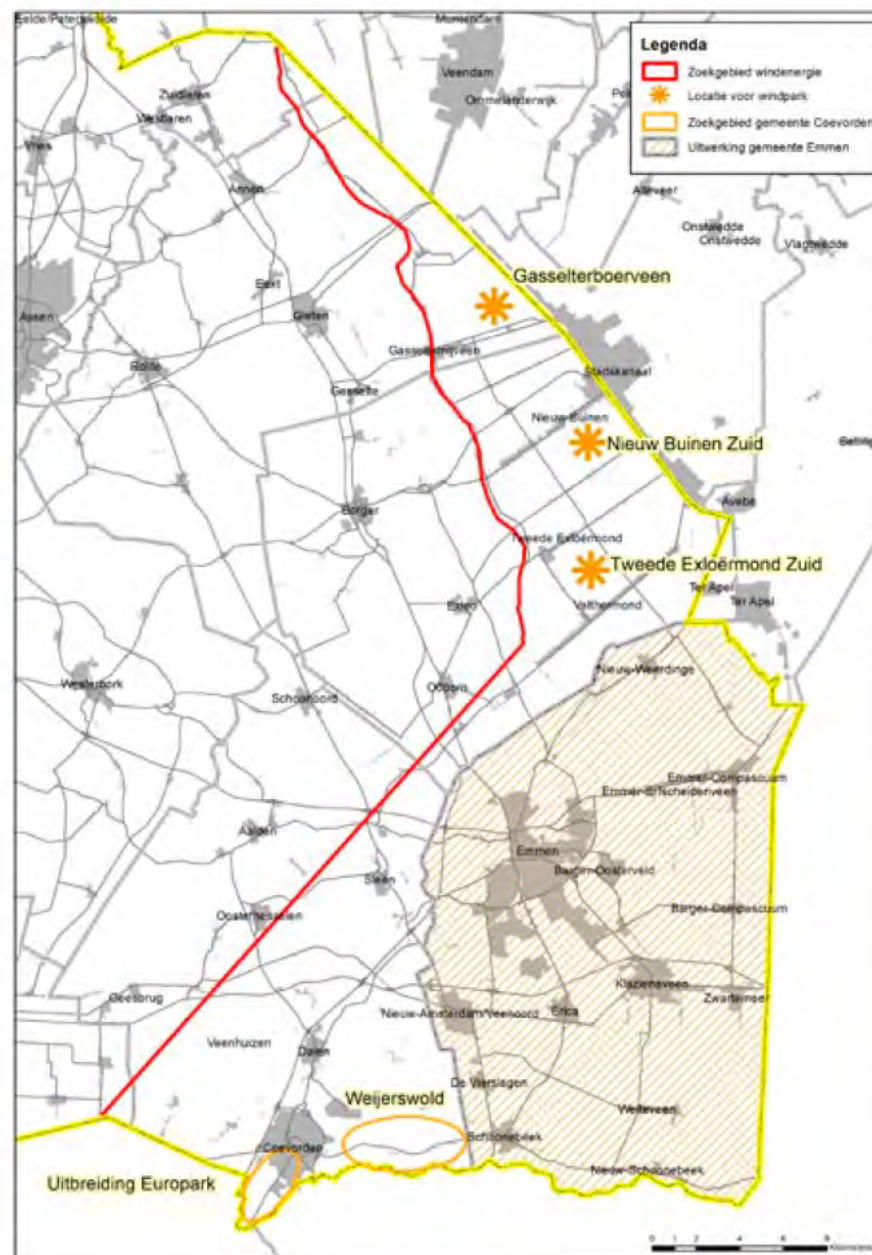
(recreatieplas met beplanting, landschapselementen, erfbeplanting en de bebouwing van het Europark), is deze afstand voldoende groot om beide windparken afzonderlijk te kunnen ervaren.

Voorvoemde diversiteit, in combinatie met de opstellingsvorm van de al aanwezige Duitse en Nederlandse windturbines, zijn aanleiding te kiezen voor een zwermopstelling. Er staan nu vier windturbines van Defensie en Proctor and Gamble op het Europark. De gemeente heeft een vergunning afgegeven voor nog twee turbines op het Europark. Op Duits grondgebied, aansluitend op het Europark, worden op dit moment ook 4 windturbines geplaatst.

Het voorgaande leidt tot het volgende overzicht.

Gemeente	Locatie/Zoekgebied	Opstellin ⁶
Aa en Hunze	Gasselterboerveen	Cluster
Borger-Odoorn	Nieuw Buinen-Zuid	Cluster
	Tweede Exloërmond-Zuid	Cluster
Emmen	Uitwerking provinciaal zoekgebied	
Coevorden	Weijerswold	Zwerm
	Europark	Zwerm
	Europark/Defensie, bestaand c.q. vergund	Zwerm

Visiekaart

6. Uitvoering

In deze gebiedsvisie zijn drie locaties vastgelegd voor windparken in de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn, twee (kleine) zoekgebieden in de gemeente Coevorden en het nog uit te werken provinciaal zoekgebied in de gemeente Emmen.

De gemeente Emmen is bezig met onderzoek naar in aanmerking komende locaties en legt ze vast in de Structuurvisie windenergie Emmen. De andere drie locaties en de twee zoekgebieden in Coevorden, worden door de gemeenten ook vastgelegd in structuurvisies en bestemmingsplannen. De provincie zal de uitwerking van de gebiedsvisie opnemen in een uitwerking van de Omgevingsvisie en/of in een wijziging van de provinciale Omgevingsverordening. Dit is inclusief haar aanbod van 280 MW aan de rijksoverheid voor de realisatie van de landelijke doelstelling.

Parallel daaraan kunnen initiatiefnemers voor een windpark een aanvraag indienen voor een omgevingsvergunning. In feite zijn in de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn de procedures voor twee initiatieven al gestart, onder gebruikmaking van de rijkscoördinatieregeling. Hierbij plaatsen wij de kanttekening dat deze initiatieven tot nu een groter gebied beslaan dan de drie hier aangewezen locaties mogelijk maken. De provincie Drenthe en de gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn willen dat in de rijkscoördinatieregeling alleen de locaties in deze gebiedsvisie worden vastgelegd.

De procedures voor structuurvisies, bestemmingsplannen en omgevingsvergunningen zijn wettelijk vastgelegd. Voor de inhoud gelden ook diverse wettelijke normen. Deels komen deze in de gebiedsvisie aan de orde. Daarnaast zijn ook de randvoorwaarden in deze gebiedsvisie van toepassing.

Gelijktijdig, en in samenhang met voornoemde formele procedures voor een concrete aanvraag, bevorderen wij dat er een traject wordt gestart voor betrekken in het gebied nabij de locaties en de zoekgebieden. Hieronder verstaan wij in ieder geval de omwonenden van een windpark, initiatiefnemers, eigenaren van

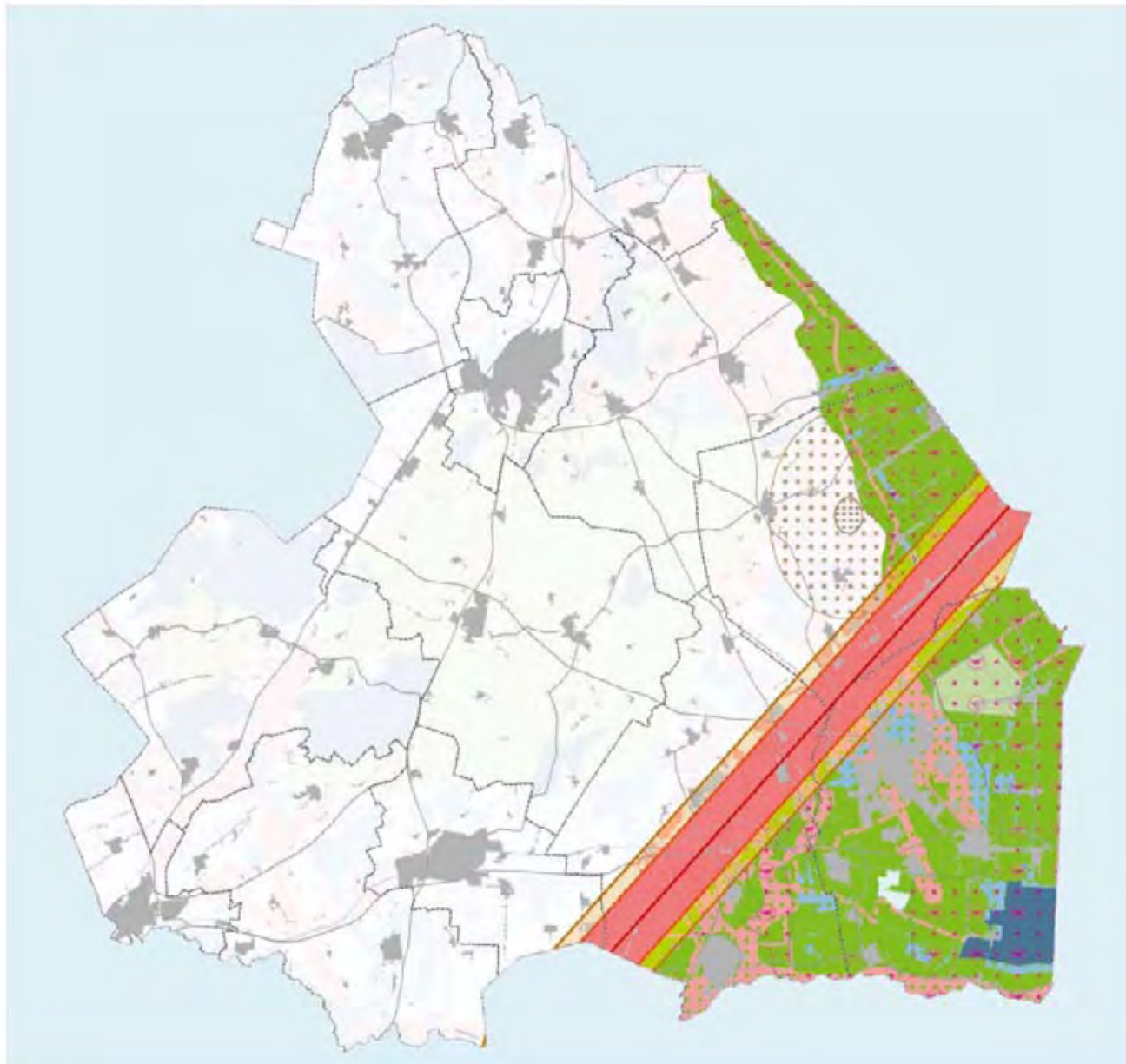
onroerende zaken in of nabij een windpark en andere organisaties met belangen in het gebied.

In dat traject ligt het accent op participatie en gebiedsontwikkeling en zijn er verbindingen met de formele procedures. Het gaat over de concretisering van de voorwaarden die eerder zijn verwoord in de hoofdstukken 4 en 5. Organisaties en omwonenden worden betrokken bij:

- Inpassings- en uitvoeringsmaatregelen, zoals aan te leggen infrastructuur, beplanting en landschappelijke aankleding;
- het financieel laten meeprofiteren van de bevolking in de opbrengsten van het windpark;
- gebiedsontwikkeling, zijnde het realiseren van een impuls voor leefbaarheid, omgevingskwaliteit en economische ontwikkeling in het gebied van het windpark, mede door de inzet van een financiële bijdrage vanuit het windpark;
- koppelingen met andere vormen van duurzame energie (coöperaties).

Bijlagen

I Kaart 8 A provinciale Omgevingsvisie

provincie Drenthe

omgevings
visiedrenthe

Kaart 8.a. Zoekgebied grootschalige windenergie

Vastgesteld 2 juni 2010

Legenda

Windenergie (zoekgebied)

Randvoorwaarden

LOFAR, zone 2

Hinderstrook laagvliegroute defensie

gebied met waarden voor ganzen, zwanen en steltlopers

Laagvlieggebied defensie

Provinciale EHS

Kernkwaliteiten (landschap en cultuur)

Uitsluitingen

Laagvliegroute defensie

Navigatietolerantie laagvliegroute defensie

LOFAR, zone 1 (kern)

Laagvliegroute defensie

Natura 2000

Kern

Project: Omgevingsvisie

Datum: 02-06-2010

Bestandnaam:

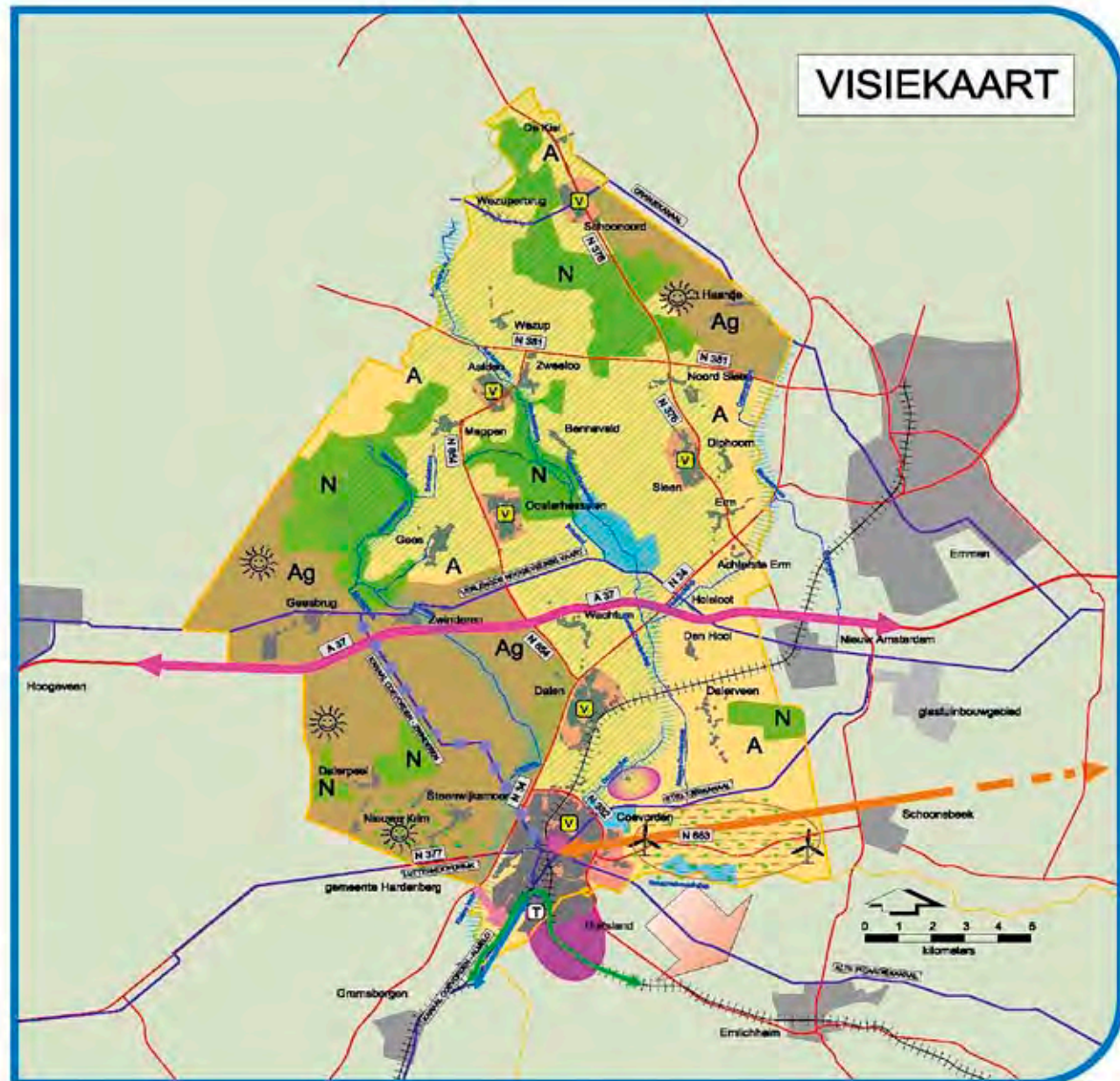
Omgevingsgebied200902010_Kaart8a_windmolens

0 2,5 5 7,5 10 Km

1:25 000 Cartografie: provincie Drenthe
© topografische dienst provincie Drenthe

2 Visiekaart voorontwerp Structuurvisie Coevorden

3 De landschapstypen in het zoekgebied

Het esdorpenlandschap

De esdorpen vormen vanouds de ontginningsbasis van het Drentse landschap. Ze liggen veelal op landschappelijke overgangen van nat (beekdal) naar droog (es/heide/bos). Het esdorpenlandschap is een agrarisch cultuurlandschap ten voeten uit. Elk onderdeel van het landschap, dorp, es, beekdal en de velden/bossen/heide, komt voort uit het agrarisch gebruik en is gerelateerd aan het functioneren van de lokale agrarische dorpsgemeenschap, met de boermarken als het oorspronkelijke gezag. Op de hoger gelegen gronden ontwikkelden zich door de eeuwen heen de essen, omzoomd door beplanting. In het lager gelegen beekdal lagen de graslanden. Later zijn de beekdalen sterk verkaveld en hebben ze door de aanleg van houtwallen een kleinschalig besloten karakter gekregen. Buiten de gecultiveerde wereld lag de grote 'woestenij', het veld, de heide. Deze grote ruimte werd gebruikt om de schapen te weiden.

Esdorpenlandschap in het zoekgebied: de westelijke flank van het zoekgebied in de gemeenten Emmen en Coevorden

Het esgehuchtenlandschap

Het esgehuchtenlandschap heeft veel overeenkomsten met het esdorpenlandschap. Beide zijn agrarische nederzettingen. De schaal verschilt echter. In algemene zin wordt dit landschapstype gekenmerkt door een aantal kleine nederzettingen, gehuchten, die zijn ontstaan op de flanken van een beekdal. Op zandruggen en koppen liggen hier boerderijen bij kleine (eenmans)essen. In Drenthe concentreert dit landschapstype zich langs de provinciegrens met Overijssel.

Esgehuchtenlandschap in het zoekgebied: langs het Schoonerbekerdiep liggen enkele esgehuchten. Te weten: Vliegghuis en Padhuis, ten oosten van Coevorden en ten westen van Schoonebeek. Deze gehuchten hebben een middeleeuwse oorsprong.

Het wegdorpenlandschap van de veenrandontginningen

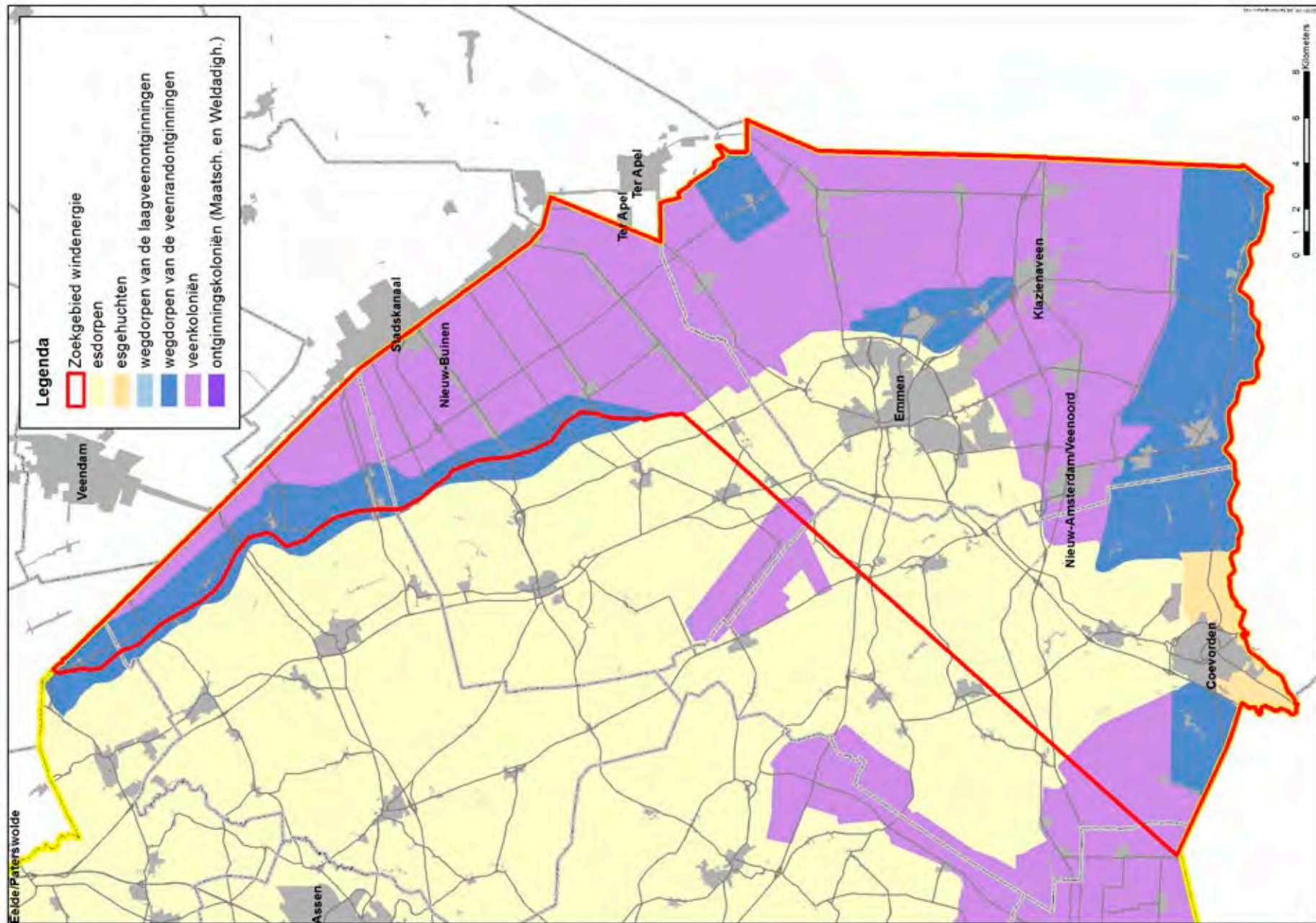
Het wegdorpenlandschap van de veenrandontginningen, ook wel randveenontginningen genoemd, liggen langs de randen van de Veenkoloniën en is ontstaan door ontginning van de randen van het toenmalige immense hoogveenpakket vanuit de hoger gelegen zanddorpen. Het kleinschalige, meer onregelmatige beeld van dit landschapstype wordt bepaald door langgerekte bebouwingslinten met daar dwars op een smalle onregelmatige, opstreckende verkaveling.

Randveenontginningen in het zoekgebied: randveenontginningen van de Hunze (van Zuidlaarderveen tot Exloërveen), Schoonebeek en Roswinkel

Veenkoloniën

Een veenkolonie is een nederzetting die is ontstaan doordat arbeiders naar een gebied trokken waar stelselmatig hoogveen werd afgegraven voor de productie van turf. De veenkoloniën zijn systematisch ontgonnen. Veelal is dat gedaan vanuit een stelsel van kanalen en wijken.

De veenkoloniën in het zoekgebied: een klein stukje in de nabijheid van Annerveensche kanaal, de Drentse Monden en veengebieden rondom Emmen.

5 Economische effecten windenergie

Werkgelegenheidseffecten

Ontwikkeling, werking en onderhoud van windturbines brengt werkgelegenheidseffecten met zich mee. Directe, tijdelijke werkgelegenheid zijn arbeidsplaatsen die direct ontstaan bij het bouwen en plaatsen van windturbines: productie van windturbines, grondverzet, betonstort, aanleg van infrastructuur, installatie van windturbines, transport en dienstverlening. Bij indirecte, tijdelijke werkgelegenheid gaat het om toelevering aan bedrijven waar windturbines worden gemaakt.

Structurele werkgelegenheid ontstaat bij onderhoud en bedrijfsvoering van windturbines, opleidingen en 'research and development' (R&D). Vanuit economisch perspectief zijn met name de structurele effecten van belang.

Indicatieve berekening werkgelegenheidseffecten windturbines in Drenthe
Uitgaande van een totale opgave van 280 MW voor Drenthe kunnen op basis van kengetallen* de werkgelegenheidseffecten in beeld worden gebracht. De inschatting voor de bouw van windturbines bedraagt 3 fte per MW (eenmalig). Voor onderhoud en reparatie 0,1 fte per MW (per jaar). Voor Drenthe betekent dit:

- tijdelijke effecten: $280 \text{ MW} \times 3 = 840$ arbeidsplaatsen.
- structurele effecten: $280 \times 0,1 = 28$ arbeidsplaatsen per jaar.

De bouw en het onderhoud van windturbines is potentieel een grote bron van werkgelegenheid. Hiervoor bestaan in Drenthe maar een beperkt aantal bedrijven. Het is dus de vraag of de 3 fte per MW aan Drentse werkgelegenheid gehaald wordt. Het is echter in potentie mogelijk.

* bron: EWEA, Ecofys, Accres en interviews

In Drenthe bevinden zich geen productiebedrijven voor windturbines. In Drenthe zijn wel bedrijven die zich bezighouden met onder andere grondverzet, betonstort en transport. Het Duitse productiebedrijf voor windturbines, Enercon, met het hoofdkantoor in Aurich, plant een nieuw productiebedrijf voor rotorbladen vlak over de grens bij Emmen, in Haren (Emsland). Dit bedrijf zal circa 1.000 arbeidsplaatsen opleveren. Voor Drenthe biedt dit kansen voor (in)directe werkgelegenheid door toelevering van onderdelen en expertise op technisch gebied.

Om lokale bedrijven te betrekken bij de ontwikkeling van windturbines in Drenthe kan een bedrijvendag worden georganiseerd, waarbij windmolenfabrikanten

aangeven wat voor bedrijven zij nodig hebben bij de ontwikkeling van windturbines. Dit kan variëren van transporteurs, kraan capaciteit, civiele werkzaamheden, elektronicawerkzaamheden, ondersteunend personeel tijdens de bouw tot (tijdelijke) huisvesting van personeel.

Voor de structurele werkgelegenheid is met name het onderhoud van belang. Uiteindelijk gaat het erom dat de windturbines elektriciteit blijven produceren. De inkomsten komen uit de verkoop van geproduceerde elektriciteit (aantal kilowatturen maal de prijs per kWh). Uitval door storingen hangt niet alleen af van het onderhoud, maar ook van de snelheid waarmee storingen opgelost worden. Daarom is het belangrijk om bij een storing zo snel mogelijk ter plaatse te zijn. Deze dienstverlening dient dan ook in de regio aanwezig te zijn.

Bedrijvigheid gerelateerde sectoren

De ontwikkeling van windturbines kan interessant zijn voor bedrijven en instellingen om hier op aan te haken (bijvoorbeeld de kunststof/biopolymere industrie in Emmen) of om zich in de provincie Drenthe te vestigen. Een (neven)vestiging van een productie- of onderhoudsbedrijf zal vooral een besparing opleveren in reistijd van onderhoudsmedewerkers en de logistiek voor reserveonderdelen eenvoudiger maken. Tevens liggen er mogelijkheden om spin-off te genereren van windontwikkeling in andere (duurzaamheids)branches inclusief het duurzame energiecluster, R&D, transport/logistiek en eventueel onderhoud. Daarnaast kan er bijvoorbeeld ruimte worden geboden voor testturbines en testlocaties waarmee een koppeling wordt gelegd met het vestigingsbeleid voor windparken. Tot slot kan de op te wekken duurzame energie in de regio benut worden ten behoeve van instellingen en bedrijven, eventueel tegen gereduceerd tarief.

Arbeidsmarkt en onderwijs

Werkgelegenheid in de windenergiesector is over het algemeen technisch van aard. Koppeling met technisch onderwijs is dan ook belangrijk. Het in contact brengen van bouwers van windturbines (bijvoorbeeld Enercon en Siemens) met bijvoorbeeld de Hogeschool Stenden, kan de match op de Drentse arbeidsmarkt voor deze sector versterken. Mede via het te ontwikkelen E-college zullen de benodigde vaardigheden in de techniekopleidingen verweven worden. Daarnaast moeten de technische opleidingen aantrekkelijker worden gemaakt, om zo de toekomstige instroom van arbeidskrachten (voor onder andere de windenergiesector) te vergroten. Dit kan onder meer tot stand komen via stageplekken, gastcolleges, excursies en het gebruik van bijvoorbeeld dummie-windturbines.

Een andere koppeling met de lokale arbeidsmarkt is die vanuit het sociale return principe¹². Zo kan bijvoorbeeld in de aanbesteding voor de ontwikkeling van windmolens worden opgenomen dat er tevens werkplekken ontstaan voor mensen met achterstanden op de arbeidsmarkt.

Bestedingen

De eigenaar of eigenaren van een windturbine of windpark krijgen inkomsten uit windenergie. Als dit lokale eigenaren zijn, betekent dit dat een groot deel van de inkomsten regionaal wordt besteed. Daarmee is dus sprake van een indirecte, regionale besteding. In Drenthe staat 280 MW aan windenergie gepland. Dit betekent, op basis van de aanname dat de gemiddelde inkomsten €30.000,- per MW zijn, voor Drenthe een bestedingspost van 8,4 miljoen euro. Afhankelijk van het aandeel eigenaren uit de regio blijft een deel van deze inkomsten in de regio. Het zal duidelijk zijn dat als grote projectontwikkelaars en energiemaatschappijen eigenaar zijn, deze inkomsten in geringere mate in de regio zullen worden besteed. Participatie door regionale partijen in windenergie zorgt voor een groter regionaal economisch effect.

Daarnaast zijn er nog inkomsten voor gemeenten en provincie via leges en belastingen, die weer in de regionale economie geïnvesteerd kunnen worden. Dit kan deel uitmaken van financiële bijdragen aan de nabije omgeving (bijv. gebiedsfonds) van windparken.

Imago en profilering bedrijven

Ondernemingen werken steeds meer aan een duurzaam imago. Windenergie kan hierbij helpen. Zo kunnen windturbines op het terrein van een bedrijf bijdragen aan het verduurzamen van het bedrijfsproces. Hiermee wint een bedrijf zelf haar energie en kan dit gebruiken in het eigen productieproces. Ook kan een bedrijf zich hiermee zichtbaar naar buiten profileren als duurzame onderneming.

¹² 'Sociale return' - letterlijk: sociale opbrengsten - is een breed begrip.

We verstaan eronder: maatregelen die de naleving van grondrechten en beginselen van gelijkheid en non-discriminatie, sociale cohesie en solidariteit moeten bevorderen

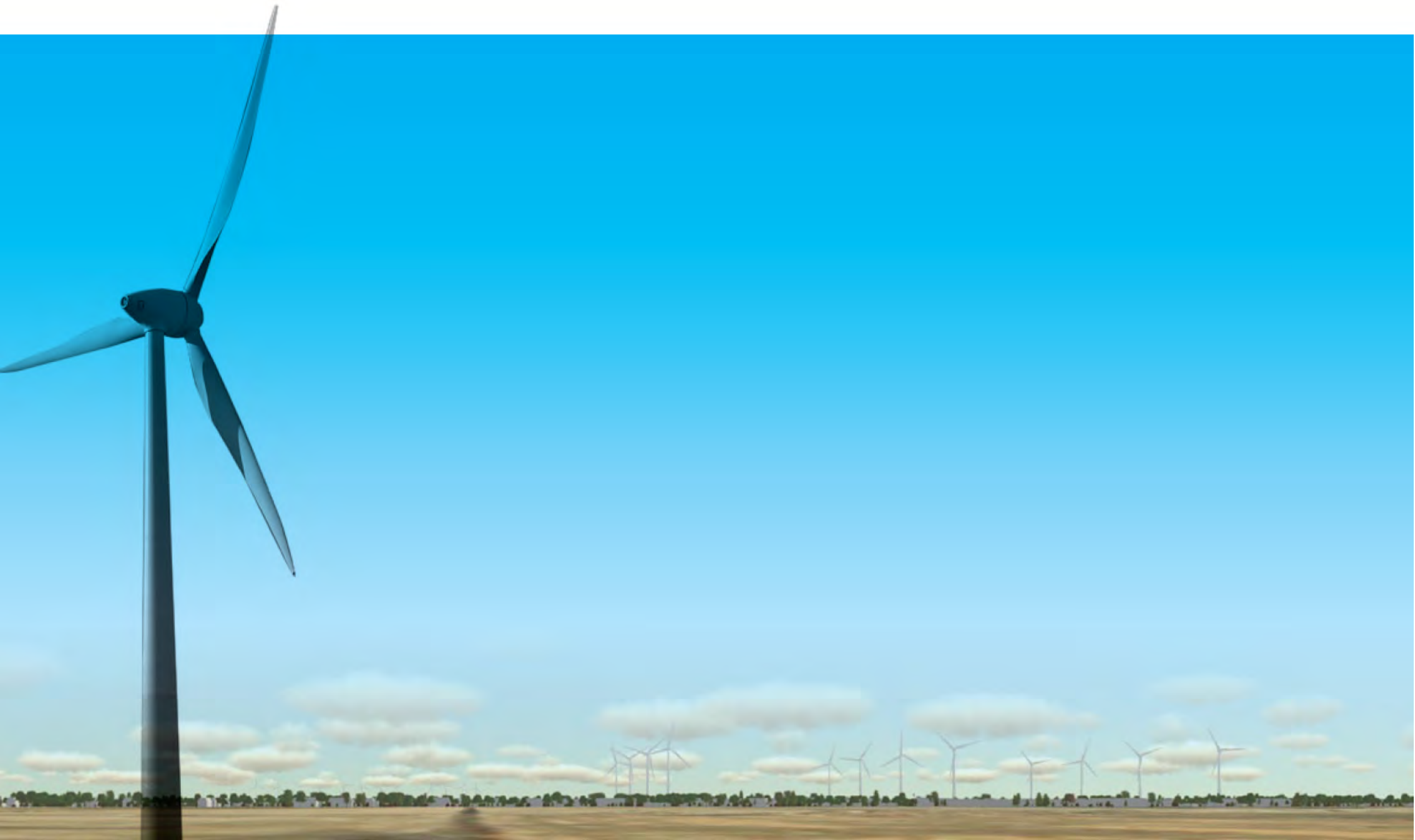
7 Vermogen en opbrengsten van windturbines

Elke windmolen wordt geconfronteerd met momenten dat het niet of nauwelijks waait. Op dat moment is er geen of nauwelijks sprake van energieproductie. Als het harder gaat waaien zal op een bepaald moment het maximaal vermogen worden benut, bij een klein vermogen eerder dan bij een groot vermogen. Het zal duidelijk zijn dat op plekken waar het vaker en harder waait, zoals op zee en langs de kust, grotere vermogens beter worden benut dan op een landlocatie als het provinciaal zoekgebied.

Windsnelheden waarbij maar een deel van het maximaal vermogen wordt benut, leiden tot een slecht renderende investering. Bij windsnelheden waarbij het maximaal vermogen te klein is om alle energie uit de wind te benutten, is sprake van gemiste opbrengsten. Een initiatiefnemer zal zoeken naar een optimale balans tussen investeringskosten en energieopbrengsten. De overheden streven vanuit energiebeleid naar een zo groot mogelijk opbrengst aan elektriciteit.

Om enig inzicht te kunnen bieden in de relaties tussen vermogens, opbrengsten en investeringskosten, zijn twee mogelijke opstellingen, als voorbeeld, met elkaar vergeleken. In onderstaande tabel is een (grobe) vergelijking gemaakt tussen een relatief hoge windturbine, met grote wieken, en een vermogen van 3 MW en een turbine van 7,5 MW. Daarbij is rekening gehouden met het windaanbod in het noordelijk deel van het zoekgebied. De voorbeelden zijn volgens de stand van zaken op dit moment.

Vermogen	3 MW	7,5 MW
Ashoogte	149,5 m	135 m
Hoogste punt van de wieken (tiphoogte)	199,5 m	198,5 m
Rotatiesnelheid	14,5 rotaties per minuut	12 rotaties per minuut
Maximaal brongeluid	106 dB(A)	108,5 dB(A)
Prijs per turbine	Ca € 4,4 miljoen	Ca € 13 miljoen
Aantal turbines voor realiseren 280 MW	93	37
Productie totale zoekgebied	869.550.000 kWh	629.000.000 kWh
Productie per turbine, incl. parkverliezen	9.350.000 kWh	17.000.000 kWh

Structuurvisie Wind op Land

De rijksoverheid legt haar beleid voor windenergie op het land vast in de Structuurvisie Wind op Land (SWoL). De formele procedure is in het najaar van 2012 gestart met de terinzagelegging van de Notitie reikwijdte en detail voor het opstellen van het milieueffectrapport (MER). Naar verwachting stuurt de verantwoordelijk minister van I&M het concept in het eerste kwartaal van 2013 naar de Tweede Kamer. Daarin worden in ieder geval de gebieden aangegeven waar windparken zijn toegestaan met een vermogen van meer dan 100 MW. Dit zijn de windparken waarvoor het rijk bevoegd gezag is en de rijkscoördinatie-regeling (RCR) van toepassing is. Ook het IPO-bod zal in de SWoL worden verankerd.

Rijkscoördinatie-regelingen voor De Drentse Monden en Oostermoer

De formele procedure in het kader van de RCR voor het windpark Oostermoer is medio 2011 gestart met de terinzagelegging van de Notitie reikwijdte en detail voor het opstellen van het MER. Begin 2012 is dezelfde stap gezet voor het windpark Oostermoer. Omdat beide parken aan elkaar grenzen hebben de initiatiefnemers en de rijksoverheid gekozen voor het opstellen van één MER.

Voor de goede orde: de minister is verantwoordelijk voor het deel van het MER dat wordt gekoppeld aan het besluit van de rijksoverheid tot het vaststellen van het (ruimtelijk) inpassingsplan. De initiatiefnemers zijn verantwoordelijk voor het deel dat wordt gekoppeld aan de door de gemeente te verlenen omgevingsvergunning.

In juni 2012 deed voormalig minister Verhagen de toezegging naar Drenthe de locatiekeuze in de gebiedsvisie windenergie als extra alternatief te zullen meenemen in het MER. Op dit moment zijn initiatiefnemers en rijk bezig met de onderzoeken in het kader van het MER.

Verhouding gebiedsvisie – RCR

De gebiedsvisie geeft het gewenste beleid aan van gemeenten en provincie voor windparken in het provinciaal zoekgebied. Het is duidelijk dat de alternatieven van de initiatiefnemers, waarbij het rijk de verantwoordelijkheid draagt voor het MER, daar niet mee in overeenstemming zijn. Dit vanwege de grotere omvang en de principiële andere benadering van de invulling van de open ruimten (lijnen versus clusters).

De rijksoverheid heeft formeel het wettelijk instrumentarium om het beleid van provincie en gemeenten te negeren en de voorkeur van de initiatiefnemers te honoreren, door dit juridisch te verankeren in het inpassingsplan. Provincie en gemeenten hebben in de RCR geen mogelijkheid daar bezwaar en beroep tegen aan te tekenen. De gemeente is gehouden de omgevingsvergunning te verlenen, voorzover dit past binnen de wettelijke normen, ook al druist het plan in tegen het beleid in de gebiedsvisie¹.

Hier staat tegenover dat bij een akkoord tussen rijk en IPO over het IPO-bod, de verantwoordelijkheid voor het realiseren van de rijksdoelstelling voor windenergie bij de provincies wordt neergelegd. Het ligt dan voor de hand dat de minister in een individuele provincie niet afwijkt van het provinciaal beleid voor windparken en niet via de RCR een andere invulling cq groter windpark mogelijk maakt. Immers, de betrokken ministers hebben via het IPO-bod de garantie van de provincies gekregen dat de aanpak van de afzonderlijke provincies toereikend is voor de realisatie van de rijksdoelstelling.

¹ Indien de gemeente dit weigert neemt het rijk deze taak over en legt vervolgens de rekening neer bij de gemeente.

In andere woorden: het is logisch dat de provincies via het akkoord de touwtjes voor de invulling van windenergie volledig in handen krijgen. De RCR wordt dan nog steeds toegepast voor projecten > 100 MW, maar alleen als deze passen in het provinciaal beleid.

Indien de drie locaties in de gebiedsvisie in Aa en Hunze en Borger-Odoorn als één gezamenlijk project worden gezien, is er geen inhoudelijk beletsel de lopende RCR voort te zetten.

■ 20 december 2012

Aan:
de heer A.A.P.M. van Berkel

(i.a.a. de overige statenleden)

Assen, 28 februari 2013
Ons kenmerk 9/3.1/2013001547
Onderwerp: Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde over Gebieds-
visie windenergie Drenthe

Geachte heer van Berkel,

In uw brief van 29 januari 2013 hebt u een aantal vragen gesteld over de Gebiedsvisie
windenergie Drenthe. Deze vragen beantwoorden wij als volgt.

Vraag 1

Wat is de consequentie voor Drenthe als er méér moet worden geleverd omdat dit
Kabinet kiest voor 16- in plaats van 14% "groene" energie? Kan dit verschil opgevuld
worden met een andere vorm van "groene energie" opwekking zoals bijvoorbeeld
zonne-energie, biovergisting etc. in plaats van windmolens?

Antwoord 1

*De provincies en het Rijk verkennen samen vóór 1 mei 2013 welke duurzame
energiemix nodig is om in 2020 16% duurzame energie te produceren. Alle
vormen van duurzame energie, dus ook windenergie, worden in deze verken-
ning betrokken.*

Vraag 2

Bestaat de kans dat het college kiest voor plaatsing van windmolens (buiten de
280 MW) buiten het zoekgebied zoals dat nu in het ontwerp van de gebiedsvisie wordt
gehanteerd?

Antwoord 2

*De Drentse bijdrage aan de landelijke doelstelling voor windenergie van
6.000 MW in 2020, is 280 MW. Dit wordt gerealiseerd in het huidige zoekge-
bied voor windenergie. Waar en hoe wij dat willen realiseren is verwoord in de
ontwerp-Gebiedsvisie windenergie Drenthe.*

De verkenning (zie onder vraag 1) kan ertoe leiden dat er meer windenergie op land moet komen. In dat geval zal in Drenthe het extra boven de 280 MW buiten het huidige zoekgebied voor windenergie worden geplaatst.

Vraag 3

Was het niet beter geweest als het college zelf al rekening gehouden had met het belang van de inwoners van Drenthe en bijvoorbeeld de afstand tussen windturbines woningen en andere objecten dusdanig had gekozen dat er geen direct overlast op gezondheidsgebied zou kunnen ontstaan zoals in andere landen wel het geval is?

Antwoord 3

In de ontwerp-Gebiedsvisie windenergie Drenthe zijn de locaties en gebieden aangeduid waar redelijkerwijs, mede op basis van geschatte afstanden, de bouw van windmolens mogelijk is. De aan te houden minimale afstanden tot kwetsbare gebouwen en functies worden pas in een latere fase definitief bepaald, mede aan de hand van het type windmolen en de dan geldende normen.

Vraag 4

De meeste fysieke en psychische klachten van windturbines (lawaai, slagschaduw, flikkering, storingen etc.) zijn bekend en onderzocht. De grote onbekende is het laagfrequent en infrageluid. Tot nu toe is er alleen zogenaamd literatuuronderzoek gedaan. De PVV vindt het in het belang van de bewoners in de nabijheid van windturbines dat dit fenomeen eerst grondig wordt onderzocht voordat er begonnen wordt met plaatsing. Is het college dezelfde mening toegedaan?

Antwoord 4

Wij zijn ons ervan bewust dat er bij bewoners in het gebied zorg bestaat over de mogelijke gevolgen van laagfrequent geluid. Daarom hebben wij medio 2012 de in deze verantwoordelijke minister van I&M geadviseerd om, naast het onderzoek naar laagfrequent geluid dat wordt uitgevoerd in het kader van een milieueffectrapportage, ook een meer algemeen onderzoek in te stellen naar de emissie van laagfrequent geluid door windturbines, de gevolgen daarvan voor de gezondheid en de wenselijkheid van een grenswaarde. Op het moment van plaatsing gaan wij uit van de dan geldende normen.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris

, voorzitter

coll.

Aan:
de voorzitter en leden van
provinciale staten van Drenthe

Assen, 11 juni 2013

Ons kenmerk 22/3.7/3003862

Behandeld

Onderwerp: Gebiedsvisie windenergie Drenthe

Geachte voorzitter en leden,

Op verzoek van uw Statengriffie treft u een aangepaste brief van 30 mei jl aan, waarin de basis van de brief overeind is gebleven. Ter voorbereiding op uw commissievergadering is de besluitvorming nader toegelicht en zijn de bespreekpunten aangescherpt.

Op 28 mei hebben wij de Gebiedsvisie windenergie Drenthe vastgesteld. Ook de colleges van B&W van de gemeenten Aa en Hunze, Emmen en Coevorden hebben ingestemd met de gebiedsvisie. Het college van B&W van de gemeente Borger-Odoorn legt de gebiedsvisie eerst voor aan de gemeenteraad. De realisatie van 280 MW aan windenergie, op basis van deze gebiedsvisie, draagt in belangrijke mate bij aan de realisatie van onze doelstelling van 14% duurzame energie in 2020.

De gebiedsvisie is ondermeer een instrument van provincie en gemeenten om de lopende rijkscoördinatieregelingen (RCR) voor de initiatieven De Drentse Monden en Oostermoer te beïnvloeden. De rijkscoördinatieregelingen voor deze windparken zijn formeel gestart medio 2011 respectievelijk begin 2012. Het risico bestaat namelijk dat via de RCR een groter windpark wordt gerealiseerd dan gemeenten en provincie in de Gebiedsvisie windenergie Drenthe hebben vastgelegd.

Op 19 december 2012 hebben wij gezamenlijk de ontwerp Gebiedsvisie windenergie Drenthe ter inzage gelegd. Hierop zijn 222 unieke zienswijzen ingediend. Twee zienswijzen telden in totaal 1394 handtekeningen. De reacties zijn samengevat en beantwoord in een Nota van beantwoording. Dit heeft geleid tot een aantal wijzigingen van de gebiedsvisie.

In de zienswijzen wordt de vraag naar een grotere afstand tussen windmolens en woonbebouwing veelvuldig gesteld. Ook tijdens de informatieavonden kwam dit veelvuldig aan de orde, evenals vragen over mogelijke risico's voor het woongenot en voor de gezondheid door slagschaduw en (laagfrequent)geluid. Veel vragen kunnen echter pas goed beantwoord worden als meer bekend is over de invulling van de locaties en het type windmolen.

Vervolgtraject

Het komende jaar geven gemeenten en provincie uitvoering aan de gebiedvisie door de locaties en randvoorwaarden door te vertalen in gemeentelijk en provinciaal beleid. De provincie zal de uitwerking van de gebiedvisie opnemen in de actualisatie van de Omgevingsvisie.

De gemeenten Aa en Hunze en Borger-Odoorn leggen de locaties en randvoorwaarden uit de gebiedvisie voor aan de gemeenteraden.

Wij zijn in gesprek met het Rijk om afspraken te maken over de toepassing van de rijkscoördinatieregeling in Borger-Odoorn en Aa en Hunze. Wij gaan er van uit dat met deze afspraken er alleen windmolens worden gebouwd nabij de drie sterren in de gebiedvisie. Wij verwachten deze gesprekken op korte termijn te kunnen afronden. Zodra dat het geval is zullen wij u informeren.

De gemeente Emmen heeft de gebiedvisie vertaald in een ontwerp-Structuurvisie Windenergie Emmen. Daarin is het Rundevenen aangewezen als keuzelocatie voor twintig windmolens. In de ontwerp-Structuurvisie zijn ook de uitgangspunten voor gebiedsontwikkeling opgenomen.

De gemeente Coevorden heeft de zoekgebieden Weijerswold en omgeving en Uitbreiding Europark in haar ontwerp Structuurvisie opgenomen. De verwachting is dat deze structuurvisies in september 2013 door de gemeenteraden worden vastgesteld.

Wij leggen ter informatie de Gebiedvisie windenergie Drenthe en de Nota van beantwoording bij deze aan u voor.

Wij stellen u voor het volgende punt in uw staten te bespreken en een kaderstellende uitspraak over de doorwerking van de gebiedvisie in de Omgevingsvisie te doen. Dit vooruitlopend op de actualisatie van de Omgevingsvisie 2010, die u in 2014 ter vaststelling wordt aangeboden.

- Kennis te nemen van de gebiedvisie en de verdeling van windenergie over het zoekgebied. De gebiedvisie past binnen de huidige Omgevingsvisie.

Daarnaast vragen wij u een besluit te nemen over:

- Instemmen met het overnemen van de gehanteerde ruimtelijke uitgangspunten en de randvoorwaarden voor participatie en gebiedsontwikkeling in de Omgevingsvisie.

- In afwijking van de huidige Omgevingsvisie, de doelstelling in het zoekgebied in de Omgevingsvisie te limiteren tot 280 MW. Dit is conform de afspraak tussen de provincie Drenthe met het Rijk.
- In afwijking van de huidige Omgevingsvisie, een eventuele hogere provinciale taakstelling dan 280 MW, vanwege een hogere landelijke doelstelling dan 6000 MW, buiten het huidige zoekgebied te realiseren.

Bovenstaande verankering in de Omgevingsvisie is van belang, omdat de Gebiedsvisie windenergie Drenthe daarmee ook een formeel instrument is om de lopende Rijkscoördinatie-regeling (in de gemeenten Borger-Odoorn en Aa en Hunze) te beïnvloeden.

Wij zijn van mening dat deze gebiedsvisie een goede basis vormt voor de realisatie van 280 MW aan windenergie in Drenthe.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

,Secretaris

,Voorzitter

Aan:
de heer A.A.P.M. van Berkel

(i.a.a. de overige statenleden)

Assen, 24 juni 2013

Ons kenmerk 26/3.17/2013004540

Onderwerp: Beantwoording vragen ex artikel 41 Reglement van orde van de PVV over
notitie windenergie Centraal Planbureau

Geachte heer Van Berkel,

In uw brief d.d. 19 juni 2013 hebt u een aantal vragen gesteld over de notitie
windenergie van het Centraal Planbureau. Deze vragen beantwoorden wij als volgt.

Vraag 1

Nu het CPB tot de conclusie komt dat uitstel van het project maatschappelijk gezien
de beste optie is, lijkt het de PVV in Drenthe verstandig om dit voorstel over te nemen.
Deelt GS onze mening? En zo nee, waarom niet?

Antwoord 1

*Nee, wij hebben, als onderdeel van het IPO, de afspraak met het Rijk
gemaakt dat er uiterlijk in 2020 een vermogen van 285,5 MW aan windenergie
in Drenthe is geplaatst. De op verzoek van het Rijk door het CPB opgestelde
notitie is voor ons geen reden de afspraak met het Rijk op te zeggen. Het
realiseren van windenergie vergt een lange voorbereidingstijd. Het door het
CPB bepleite uitstel tot 2020 wordt daarom voor een deel toch al ingevuld.
Ook wijst het CPB op het risico dat Europa ons land boetes gaat opleggen
gelet op de slechte prestaties van ons land om minder afhankelijk te worden
van fossiele energie. Verder zijn de onzekerheden in de studie van het CPB
groot, waarbij de hoogte van de elektriciteitsprijzen cruciaal zijn voor de
uitkomsten.*

Vraag 2

In deze notitie heeft het CPB het bedrijfseconomische resultaat weergegeven voor de verschillende provincies. Behalve de provincies Friesland, Flevoland en Noord Holland, komt het CPB bij alle andere provincies (waaronder Drenthe) op een negatief of op zijn hoogst neutraal resultaat uit. Deelt GS de mening van het CPB, dat stelt, dat het zinvol is om de geplande bouw van windmolenparken te schrappen in provincies waar wind op land waarschijnlijk nooit rendabel wordt en zo nee, waarom niet?

Antwoord 2

Nee, voor de provincies is het realiseren van de rijksdoelstelling van 6000 MW aan windenergie op land in 2020, een gezamenlijke opgave, waaraan alle provincies een bijdrage leveren. Het is logisch dat windturbines in de windrijke kustgebieden sneller rendabel zijn dan windturbines in de inlandige provincies. Daarom wordt de hoogste bijdrage geleverd door de meest windrijke provincies.

Vraag 3

"Windenergie levert geen CO₂-reductie in een wereld met emissiehandel" is een andere conclusie in deze notitie. Deelt GS deze mening en zo nee, waarom niet?

Antwoord 3

Ja.

Vraag 4

In de conclusies van het CPB waar de vragen 1, 2 en 3 betrekking op hebben, is nog geen rekening gehouden met andere effecten bij de plaatsing van windturbines. Die worden in deze notitie ook behandeld (landschapsvervuiling, werkgelegenheid nihil etc.) maar ook gezien de weerstand, die bestaat bij de bevolking in de zoekgebieden, vindt de PVV in Drenthe voldoende argumentatie in deze notitie om er nogmaals voor te pleiten de plaatsing van windturbines in Drenthe te heroverwegen. Deelt GS de mening van de PVV en zo nee, waarom niet?

Antwoord 4

Nee, zie ons antwoord op vraag 1.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten van Drenthe,

, secretaris

, voorzitter

Paraaf secretaris:

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'CR'.

Datum : 1 december 2008
Inlichtingen bij : [REDACTED]
Doorkiesnummer : (070) 888 1217/(070) 888 1260
Bijlagen : 1

Onderwerp : Windafspraken in het Klimaat- en Energieakkoord met het Rijk

Voorstel

Instemmen met de procesafspraken over windenergie in het Klimaat- en Energieakkoord met het Rijk.

Toelichting

Aanpassing afspraak windenergie op verzoek van minister van der Hoeven

Tijdens het bestuurlijke instemmingprocedure bij het Rijk is gebleken dat minister van der Hoeven van EZ bezwaar heeft tegen wijze waarop de afspraken over windenergie waren verwoord in het Klimaat en Energieakkoord. Haar bezwaar raakt twee punten:

1. door expliciet een bod van 3.587 MW windenergie in 2011 te noemen in het akkoord wordt de indruk gewekt dat de provincies de doelen van Schoon en Zuinig (een verdubbeling in 2011) niet onderschrijven. EZ vertaalt deze verdubbeling in een geplaatst dan wel vergund vermogen van 4000 MW. Politiek wil de minister van EZ niet de boodschap uitstralen dat dit doel wordt losgelaten;
2. het is niet duidelijk of het Rijk aan alle randvoorwaarden kan voldoen die het IPO op 11 september overhandigde in het bestuurlijk overleg met minister Cramer op 11 september en de knelpunten kan oplossen die het IPO heeft aangekaart. Dit zou in tweede instantie kunnen leiden tot een verlaging van het IPO bod.

Versnelde screening randvoorwaarden windenergie

Het Rijk wil de afgesproken screening van pijplijnprojecten afwachten en op basis van de uitkomsten in het BO Ruimte van 22 januari opnieuw overleggen over kwantificering van de afspraken met de provincies en de voorwaarden waaronder. Hierop wachten betekent dat het Klimaat en Energie akkoord met alle andere onderdelen verschuift naar februari 2009. Dit is voor het IPO een onaanvaardbaar uitstel, ook omdat er geen zekerheid is dat dan de gewenste afspraken dan wel kunnen worden vastgelegd.

Om die reden is op directeursniveau overleg gevoerd met EZ en VROM.

Aangepast tekstvoorstel ondertekenen in 2008

Het Rijk wil wel nog in 2008 het Klimaat en Energieakkoord met het IPO ondertekenen. Daarom is gezocht naar een tekst met procesgerichte afspraken die recht doet aan de inzet van de provincies zonder nu al uitspraken te doen over de exacte getalsmatige doelen.

Uitgangspunt daarbij is om te wachten met het kwantificeren van het provinciale aanbod voor 2011 tot het Rijk duidelijkheid verschaft over de randvoorwaarden die het kan bieden. Om dit te verwoorden in het akkoord zijn aanpassingen voorgesteld voor de teksten van artikel 1.1, de tabel in paragraaf 2 en de windenergieparagraaf 2.1 (**bijlage**).

De belangrijkste aanpassingen betreffen:

1. het weglaten van de tussendoelstelling 2011 voor windenergie in de algemene doelstelling (artikel 1.1)
2. het vermelden in de tabel van paragraaf 2 van de windenergiepotentie in 2020 volgens de inschatting van Ecofys in plaats van de tussendoelstellingen 2011. Omdat Ecofys nog geen rekening had de mogelijkheden voor ruimtelijke inpassing die provincies uitwerken, bestaan maar kleine verschillen tussen de potentie voor windenergie in 2020 ingeschat door Ecofys en het IPO aanbod van 11 september voor 2011.
3. het aanpassen van artikel 2.1 door het weglaten van het aanbod van de provincies en het verwijzen naar de procesafspraken over het tijdpad voor het uitwerken van de randvoorwaarden.

Uitkomst: minder verplichtingen voor provincies, meer voor het Rijk

De geformuleerde tekst vraagt minder van de provincies en biedt meer omdat het Rijk zich verplicht om de screening van de randvoorwaarden af te ronden voor het bestuurlijk overleg van 22 januari 2009.

Wij adviseren u om in te stemmen met de voorgestelde wijziging zodat het Klimaat en Energieakkoord nog voor de kerst 2008 kan worden ondertekend.

Bijlage

Aangepaste tekst Klimaat en Energieakkoord voor windenergieafspraken.

AMENDEMENT

Windenergie

Provinciale Staten van Drenthe in vergadering bijeen op 2 juni 2010,
ter behandeling van statenstuk 2010-429, inzake de Ontwerp-Omgevingsvisie Drenthe,

besluiten:

in bovengenoemd document worden op pagina 54, hoofdstuk 4.7 Duurzame energievoorziening en CO2-reductie, paragraaf Windenergie,
de zinnen:

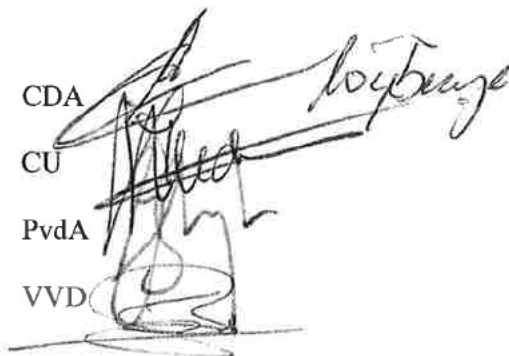
“Naast bovenstaande randvoorwaarden en criteria.....coöperatieve vorm waarin bewoners participeren”
verwijderd en vervangen door de volgende zin:

“Wij stimuleren daarbij c.q. vragen initiatiefnemers te werken met organisatievormen waarin ook bewoners (kunnen) participeren.”

Toelichting

De eis dat windenergieprojecten ontwikkeld moeten worden in een coöperatieve vorm, waarin bewoners participeren, getuigt niet van de nieuwe wind die als gevolg van de nieuwe WRO is gaan waaien. Provinciale bemoeienis met de rechtsvorm waaraan windenergieprojecten moeten voldoen is niet terecht. Bewonersparticipatie is akkoord, maar de keuze van de organisatievorm is aan de deelnemers zelf.

CDA
CU
PvdA
VVD

*Aangenomen met
algemene stemmen*

AMENDEMENT

Windenergie

Provinciale Staten van Drenthe in vergadering bijeen op 2 juni 2010,
ter behandeling van statenstuk 2010-429, inzake de Ontwerp-Omgevingsvisie Drenthe,

besluiten:

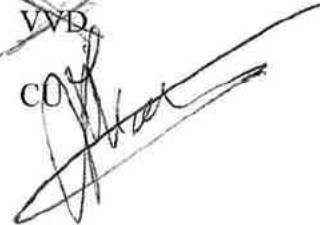
in bovengenoemd document op pagina 54, hoofdstuk. 4.7 Duurzame energievoorziening en CO2-reductie, paragraaf Windenergie, de zin:

“Wij streven naar een opgesteld windenergievermogen van maximaal 200 MW in 2020” te verwijderen.

Toelichting

In de komende tien jaar kunnen de omstandigheden ten aanzien van windenergie zoals de gebruikte techniek, de hoogte van subsidies, etc., dusdanig wijzigen, dat het opnemen van een maximum vermogen in een provinciale ruimtelijke visie niet is aan te raden.

CDA
~~PvdA~~

~~VVD~~
CU

Aangenomen

Voor: GL, CU, CDA, SP, PvdA

Tegen: VVD

Provinciale Staten van Drenthe in vergadering bijeen op 2 juni 2010,
ter behandeling van Statenstuk 2010-429, inzake Omgevingsvisie Drenthe

besluiten in bovengenoemd Statenstuk:

De tekst op pagina 54 te wijzigen in:

Wij streven naar een opgesteld windenergievermogen van 200 MW in 2020 (maximaal weglaten). Mogelijke verhoging van de doelstelling na 2020 is mogelijk.

Zin: "Omdat de tot Windenergie") handhaven.

Zinsdeel: "Buiten het aangegeven gebied sluiten wij de toepassing van windenergie uit" te vervangen door:

Buiten het aangegeven gebied (Kaart 8a) sluiten wij de toepassing van windenergie op termijn niet helemaal uit. Wel dienen ook deze plannen te voldoen aan de voorwaarden zoals die hierna zijn verwoord met betrekking tot het zoekgebied grootschalige windenergie (kaart 8a). *na 2020*

Toelichting:

Het denken over de inzet van duurzame opgewekte energie is voortdurend in ontwikkeling. In de notie 'Nederland krijgt nieuwe energie' van de gezamenlijke wetenschappelijke instituten van vrijwel alle politieke partijen wordt een prominente plaats aan windenergie op het land toebedeeld. Vandaar dat het begrip maximaal voor de doelstelling van 200MW is weggelaten.

De eerste optie is om tot het plaatsen van windturbines over te gaan in de drie in de omgevingsvisie genoemde concentratiegebieden. Bij voorbaat uitsluiten dat op termijn op nog een enkele plaats in Drenthe windenergie kan worden toegepast lijkt ons niet verstandig. Wel zullen ook deze mogelijke initiatieven aan strikte voorwaarden moeten voldoen.

PvdA H.R. Hanstra

VVD L. Bomhof

Aangenomen

Voor: PvdA, VVD, CU, GL

Tegen: SP, CDA